

planinski

V E S T N I K

REVIJA ZA LJUBITELJE GORA ŽE OD LETA 1895

116. LETO • MAREC 2011

ŠT. 3

Revija
Planinske zveze
Slovenije

Tema meseca: **Etika v alpinizmu**

Intervju: **Damijan Meško, Dušan Klenovšek**

Z nami na pot: **Slapovi Slovenske Istre
Turni smuki Visokih Tur**

3,40 €

1770-3301 1434006

MOBITEL, d.d., Viharnjeva 23, 1537 Ljubljana | FUTURA 008

Domišljija je zabavna. Posebej, ko se uresniči!

mobi

Otroci to vemo, zato se znamo zabavati bolje od odraslih. Zdaj še posebej, saj ima Mobi novo ponudbo super zabavnih in naprednih mobitelov. Očka mi bo kupil **LG T300 Cookie Lite z zaslonom na dotik, fotoaparatom in aplikacijo Facebook**, ker pridno delam domače naloge. Komaj čakam!

BONUS
25 €

1.3M

MMS²⁾

MP3

**LG T300
Cookie Lite**
89 €

Moj Mobi s SIM-kartico

Moj Mobi. Moj svet.

WWW.MOBITEL.SI

Mobipaket LG Cookie Lite vsebuje bonus 25 EUR (5 EUR dobroimetja na priloženi telefonski številki in dodatno Mobikartico za 20 EUR). Akcijska ponudba velja do odprodaje zalog. Cene vključujejo DDV. Slike so simbolične. Družba Mobitel si pridržuje pravico do spremembe cen in pogojev. Več na www.mobitel.si

Mateja Pate

Sužnji časa

"Čas ni moj gospodar!" je imel navado reči moj plezalski kolega iz mladosti. Bržkone se takrat, najstniško uporen, sploh ni zavedal nesmiselnosti svojega mota – naj obrnemo tako ali drugače: čas je neusmiljen gospodar nas vseh, tudi tistih, ki pred divjim ritmom vsakdana pobegnemo v višave. Pa je v gorah kaj drugače?

Odkar pomnim, sem v hribih bila bitko s časom. Začelo se je že v mojem planinskem otroštvu, ko sem po poteh korakala še s svojim očetom. On je bil *zares* skregan s časom, zato nas je ta vedno preganjal: do teme, do zadnje vožnje gondole, do zadnjega avtobusa v dolini in tako naprej. Sledilo je obdobje, ko je bilo pomembno na cilj priti v času, krajšem od zapisanega na kažiplotu. To me je kmalu po prvih alpinističnih turah minilo, ko sem ugotovila, da nima smisla "tekrovati" s časovnicami, če si potem ob vznožju stene čisto *hin*. Moja plezalna leta so bila po večini itak eno samo norenje: obvezno (pre)pozno vstajanje, sopihanje pod steno, hitenje v steni, dirkanje na sestopu ... Šele v zrelejših plezalnih letih sem se znala usesti na kakšen travnat naslanjač in na gore pogledati v *miheličevski* romantični maniri ... pa ne za dolgo, saj me je v dolini čakalo tisoč opravkov! A če pomislim natanko, je takrat vseeno šlo za zlato obdobje navideznega brezčasja, ko se je *zares* zdelo, da se je čas za hipec ustavil. Danes lahko o tem, da bi se brezskrbno zleknila na kakšnem dišečem gorskem travniku in po mili volji "pasla uživanje", samo sanjam.

Sodeč po spremenjenem načinu obiskovanja gora, ko oskrbniki koč beležijo vedno manj nočitev domačih obiskovalcev in je edini učinkovit ukrep proti nabiranju avtomobilske pločevine na koncu gozdnih cest postavitev zapornice, verjetno nisem edina, ki ima težave s (prostim) časom. Hitri tempo je posegel tudi v življenje alpinistov in pripeljal do absurda, da nekateri plezalci na spletu ne objavljajo več podatkov o dobrih razmerah, saj novici po večini sledi neizmerna gneča v omenjenih smereh. To gre verjetno v prvi vrsti pripisati večjemu številu ljudi, ki se ukvarjajo s plezanjem (včasih imam občutek, da danes pleza že vsak, "ki kaj da nase"), pa vsesplošni nagnjenosti k udobju na vseh ravneh, morda tudi pomanjkanju izvirnih zamisli. A žal ti tudi še tako domiselni um ne pomaga kaj dosti, če te "baše čas" in greš raje na "*ziher* varianta", torej v smer s preverjeno dobrimi razmerami. To, da obstaja velika verjetnost, da boš za vstop čakal v vrsti, je pač davek na udobnost – in na pomanjkanje časa ... O tem med drugim teče beseda v tokratni temi meseca, ki se dotika nekaj etičnih vprašanj današnjega alpinizma. Upam, da jo boste imeli čas prebrati.

**Vsebine vseh
Planinskih vestnikov**

od leta 1895 do danes
na www.pvkazalo.si
od 1949 do lanskega letnika
v formatu pdf.

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega objavljajanja nenarocenih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni tudi nujno mnenje uredništva. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno. **Naročanje:** Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije, Dvorčakova ulica 9, p. p. 214 SI-1001 Ljubljana, po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po telefonu **080 1893 24 ur na dan.**

Številka transakcijskega računa PZS je 05100-8010489572, odprt pri Abanki, d. d., Ljubljana. Naročnina 34 EUR, 58 EUR za tujino, posamezna številka 3,40 EUR. Članarina PZS za člane A vključuje naročnino. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirajo Ministrstvo za šolstvo in šport in Fundacija za financiranje športnih organizacij v Republiki Sloveniji.

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI: Pomlad se prebujala
FOTO: OTON NAGLOST

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli zaradi hoje po gorah po navodilih iz te revije.

- UVODNIK
- 1 **Sužnji časa**
Mateja Pate
- ETIKA V ALPINIZMU
- 4 **Možnost izbire**
Ujeti najpomembnejše
in trajne ideje alpinizma
Blaž Stres
- ETIKA V ALPINIZMU
- 6 **Ovčji sindrom**
Objavljanje vzponov
in ponavljanje smeri
Tomaž Jakofčič
- ETIKA V ALPINIZMU
- 8 **"Drajtulanje"**
Kaj? Zakaj? Kje? Kdaj? Kako?
Andrej Grmovšek
- NARAVOVARSTVENA VPRAŠANJA
- 11 **Deljenje prostora**
Plezališča in ledene jame
Tina Leskošek
- ETIKA V ALPINIZMU
- 12 **Mnenja alpinistov**
Tina Leskošek
- INTERVJU
- 14 **Prva odprava ti da pečat**
Pogovor s himalajskim zdravnikom
Damijanom Meškom
Vladimir Habjan
- ZGODBA
- 18 **Dolgo traja njen spomin**
Zgodi se v gorah
Slavko Prezelj
- VOJAŠTVO V GORAH
- 21 **Slovenci v avstro-ogrskih gorskih**
enotah
Stoletnica naše prve gorske enote
David Erik Pipan
- DOŽIVETJE GORA
- 24 **Žrd/Sart**
Potepanje po Kaninskem pogorju
Olga Kolenc
- HUMORESKA
- 28 **Z avtomobilom v hribe**
Kar počnemo v dobri veri,
ni nujno tudi prav
Luka Pavlin
- POGOVOR Z ALPINISTOM
- 30 **Za Zemljo je že prepozno**
Reinhold Messner
Dejan Ogrinec

Znamina pot

- OPISI
- 33 **Slapovi Pasjaka**
Vid Pogačnik
- 33 **Slapovi Vruje**
Vid Pogačnik
- 35 **Slapovi Stranice in Grdega potoka**
Vid Pogačnik
- 35 **Slapovi na Reki**
Vid Pogačnik
- 37 **Spielmann**
Mitja Peternel
- 37 **Brennkogel**
Mitja Peternel
- 39 **Hocharn**
Mitja Peternel
- 39 **Hoher/Rauriser Sonnblick**
Mitja Peternel
- 41 **Čarobna Istra**
Slapovi Slovenske Istre
Vid Pogačnik
- TREKING
- 46 **Ledeniško jezero Kicho**
Oaza miru, ki se spogleduje z Anapurno
Manca Čujež
- ALPE
- 48 **Watzmann, nemški Triglav**
Po sledih prvopristopnika Valentina
Staniča
Alenka Pergar
- OPUŠČENE PLANINE
- 50 **Planina Zajavor**
Gusti Kravanja, zadnji pastir in mlekar
Dušan Škodič
- ZIMSKA TURA S PRIMORSKE STRANI
- 53 **Mahavšček**
Tura članov SPD Gorica
Vanja Sossou
- SLAVNE OBLETNICE
- 54 **90 let Turistovskega kluba Skala**
Rojstvo modernega alpinizma na
Slovenskem
Elizabeta Gradnik
- MEDNARODNO SODELOVANJE
- 56 **Prijateljstvo brez meja**
Korejska mladinska odprava v Julijske Alpe
Matej Ogorevc
- ODLIKOVANJA
- 58 **Tone Škarja, dobitnik Bloudkove**
plakete za življenjsko delo v športu
Emil Pevec
- NAPOVED
- 60 **5. mednarodni festival**
gorniškega filma Domžale
Mire Steinbuch
- VARSTVO NARAVE
- 61 **Luknjasta drevesa**
Drevesa z dupli
Dušan Klenovšek
- NAŠ NARAVOVARSTVENIK
- 62 **Mnogi narave ne opazijo več**
Pogovor z Dušanom Klenovškom
Irena Mušič Habjan
- VREMENSKE STOPINJE IN OPRIKMI
- 64 **Snežna odeja in podnebne spremembe**
na Kredarici
Gregor Vertačnik in Miha Pavšek
- THE ALPINE CLUB 2011
- 66 **Srečanje ledenih plezalcev v Sloveniji**
Zdenka Mihelič
- NOVICE IZ VERTIKALE
- 70 NOVICE IZ TUJINE
- 71 PISMA BRALCEV
- 71 LITERATURA
- 72 PLANINSKA ORGANIZACIJA

Možnost izbire

Ujeti najpomembnejše in trajne ideje alpinizma

✉ Blaž Stres

Gneča v Dolomitih FOTO: MIHA LAPANJA

Poglejmo dva primera iz vsakdanjega življenja. Večine zainteresirane javnosti pri gledanju ameriških filmov ne morete več presenetiti s tem, da se glavni akterji v umazanih čevljih počijo na posteljo, telefonirajo, ko jejo pico, in si umivajo zobe s ščetko sestrinega fanta. To je smešno le še malokomu.

Nasprotno nas po drugi strani znerira kakšen star samuraj, ki se premalo premika, premalo govori, premalo preklinja, povrhu pa je še bos in skozi priprte oči strmi v list, ki se ne premika. Prešine nas – kaj je zdaj to – in raje zamenjamo kanal.

Komisija za alpinizem je leta 2000 pripravila strnjen pregled ključnih idej, ki so se do takrat bolj ali manj ustno prenašale iz roda v rod, z množičnostjo plezanja pa se je njihov prenos na mlajše generacije presenetljivo zmanjšal. Tako je nastal Etični kodeks, ki je strnil ideje takratnih

najboljših plezalcev v Sloveniji. Žal je to slučajno sovpadalo tudi z obdobjem, ko smo Slovenci v gorah doma in v visokih gorstvih vsako leto izgubili prav presenetljivo veliko takrat najboljših, tehnično najbolj podkovanih in daleč najbolj izkušanih alpinistov tiste generacije. Mogoče je tudi to prispevalo k temu, da so se ideje o plezanju bistveno spremenile. Nič čudnega, saj ujeti tako izmuzljivega duha, kot je etika pri plezanju, v črke na papirju, pomeni ujeti najpomembnejše in trajne ideje alpinizma. Kot pravijo, ekstremi pokažejo pravo sliko. Zato se

lahko vprašamo, v čem, če sploh, se etika pri plezanju razlikuje od našega vsakdanjega življenja, kjer nekatera dejanja od nas zahtevajo zavestno izbiro, druga pa ne? Kjer nam nekatera dejanja prinesejo občutek trajnega zadovoljstva in miru, druga pa ne? Zakaj imamo tako različne poglede na to, kaj je prav in kaj ne? Kaj je sploh prav in kaj ni? In kako ugotoviti razliko?

SVOBODA ODGOVORNOSTI

Pri plezanju bi morala biti vsakomur vodilo njegova osebna odgovornost. Da gre, kamor si želi, to prepleza na način, ki mu je dorasel, in to do vrha gore in se vrne v dolino živ, ne da bi puščal sledi za seboj. Plezanje v vseh disciplinah naj bi temeljilo na zdravem, razumskem odnosu do plezanja in okolja, v katerem poteka, ter posledic, ki izhajajo iz opravljanja te aktivnosti. Večina športov temelji na

sekundah, metrih, golih, koših, pa tudi osebnih napakah, rdečih in rumenih kartonih, favlih in izključitvah, ki pa jih določajo sodniki in fotofiniši. In so zaradi tega enostavno merljivi. Nasprotno pa nam plezanje ponuja svobodo, neskončno rešitev istega problema, in to v zelo različnih pogojih, kjer smo sodniki sami sebi. Zaradi tega je ta šport še privlačnejši, saj je tudi pri množičnem ponavljanju smeri moč živeti v utvari, da smo preplezali enako težko smer kot prvopristopniki, kar pa seveda ne drži. Z nekoliko samurajskega premisleka, manj besedami in več dejanji hitro ugotovimo, da nam samostojno plezanje, kjer si sami izbiramo pot, sprejemamo cele nize odločitev, ne glede na ocene prinese največje zadovoljstvo. To kaže na ključno in veliko razliko med izkušnjo tihih avanturistov odprte glave in ostalih, ki se v koloni drenjajo po smereh.

Je morda razlog za to strah pred neuspehom? Strah pred samostojnimi izkušnjami, iz katerih se največ naučimo? Da si včasih trezno priznamo, da pač ni šlo? In zakaj se ne bi naučili česa novega? Želja po modernem instant uspehu je kratkoročna bližnjica. Kdor hoče biti dober, mora spoznati svoje meje skozi neuspehe, se preizkušati in razvijati svoje sposobnosti sam. In biti pošten. Strah je sestavni del življenja, nekakšna varovalka. Ni pomembna samo ocena, ampak pustolovščina, negotovost, odkrivanje

neznanega, svoje poti. Način, kako plezalec sprejme izziv in reši problem, je pomembnejši od tega, ali ga reši ali ne. Če ga, je lahko v svojih mejah res ponosen nase ali pa si je izbral prelahke cilj. Če ga ne, se mora znajti in biti sposoben, da se v dolino vrne zdrav. Kar je včasih še najtežje, odreči se sanjam in potem varno sestopiti. Vendar kar sledi, je želja, nadaljevati s pripravami, lastnim razvojem, da bi čim težji vzpon varno opravil s čim manj tehničnimi pomagali prosto na pogled v enem zamahu in za sabo pustil čim manj sledov, da bodo lahko tisti za nami naše vzpone doživeli čim bolj prvinsko – podobno, kot smo jih mi. To velja tudi za cigaretne ogorke, robčke in bananine olupke pod slapovi, ki niti približno ne zginejo tako hitro, kot si večina plezalcev zelo naivno predstavlja.

MANJ JE VEČ

Z razvijanjem sposobnosti in razvojem opreme je postalo za nas mogoče to, kar se je našim predhodnikom zdelo popolnoma nemogoče. Zato so za nas njihove smeri za več odtenkov lažje. Vendar se bo to dogajalo tudi v prihodnje in generacijam, ki prihajajo za nami, ki bodo plezale naše smeri. Zato nekako nima smisla svedrati v klasikah, niti v imenu varnosti. Cilj vsakega alpinista mora biti opravljanje vzponov, ki jim je dorasel. Sposobnost čim večjega zblíževanja možnega in

nemogočega, in nikdar prestopiti meje na stran nemogočega, pa bi morala biti vrednota vsakega posameznika. V sak alpinist in plezalec se mora zavedati, da je alpinizem tesno povezan z nevarnostjo, ki ga lahko stane življenje, tudi v plezališčih. Zmanjšujemo jo z izboljševanjem svojih sposobnosti ter večanjem znanja in izkušenj. Zmanjševanje nevarnosti z uporabo fiksnih varoval je zavajanje samega sebe. Temelj alpinizma je bil od nekdaj soočanje s posledicami lastnih odločitev. V steni le mi sami vemo, koliko nam je bilo v resnici težko, kdo je plezal naprej, kdo prosto, kako nas je bilo strah, kako smo uživali, ko smo ta strah ukrotili z močjo volje, se potrudili za relativno varnost in našli inteligentne rešitve problemov, za katere smo mislili, da presegajo našo pripravljenost, želje, moči, voljo in vse odrekanje.

Kako problem rešimo, je resda odvisno od nas. Plezanje je kot krona športov tisto, ki omogoča, da se ga vsak loti po svojih sposobnostih in da je sam sebi sodnik. A v življenju sta vedno dve možnosti: da se česa novega naučimo ali pa da se slepimo in vestno stopamo po gazi naveze tik pred sabo ter uporabljamo predpripravljena stojišča. Da nič ni resnično in je vse dovoljeno, je preživeta krilatica. Manj je več. Za začetek bodimo vsaj pošteni do samih sebe in si zjutraj odkrito pogledjmo v oči. ◦

Etični kodeks, kot ga je pripravila Komisija za alpinizem leta 2000, je dostopen na spletni strani Komisije za alpinizem (<http://www.ka.pzs.si/?str=200&pid=2&bi=4http>), dopolnjena izdaja iz leta 2007 pa je na strani AO Rašica (<http://goo.gl/U1mPI>).

Svoje kritične ideje in pripombe lahko posredujete na elektronski naslov eticni.kodeks@gmail.com.

Novi svedrovci FOTO: BLAŽ STRES

Ovčji sindrom

Objavljanje vzponov in ponavljanje smeri

✍️ Tomaž Jakofčič

Plezanje snežnih in lednih smeri je bolj kot katerakoli oblika alpinizma odvisno od razmer. Ista smer je lahko v bornih razmerah zahteven celodnevni zalogaj za dobro navezo, v odličnih pa nekajurni sprehod tudi za povprečno navezo ali celo začetnike. Da se "najde" krasotica v odličnih razmerah, je treba obilo domišljije, poznavanja naših gora in zgodovine plezanja ter veliko časa za ogledne ture in morebitne poizkuse. In potem nekdo uspešno najde in prepleza lepo, dolgo, morda celo z malce fame okrašeno smer. To objavi in že naslednji dan jo preplezajo tri naveze. V naslednjih dveh tednih se čeznjo ustvari pravcato stopnišče, število ponovitev gre v nekaj deset. Vam je to znano? Brez dvoma.

V zadnjih nekaj letih je število ljudi, ki plezajo, skokovito naraslo. Športno plezanje je popularen adrenalinski šport, prav tako alpinizem. Vse več ljudi se želi spopasti tudi z ledenimi strminami. Mnogokrat so razmere v kaki snežni ali ledni smeri zaradi prevelikega števila ljudi prav nevarne. Nekateri alpinisti so tako začeli molčati o svojih vzponih, novico o preplezani smeri so enostavno zadržali do konca zime in jo šele potem posredovali v skromne alpini-

Dan po objavi, da so v Travnški grapi odlične razmere, leta 2010. FOTO: MATEJA VERTELIJ

stične medije. V smislu medijev ima vsak pravico početi s svojimi vzponi povsem, kar hoče, in zato tega ne smemo obsojati. Mogoče pa lahko poiščemo nekaj razlogov za in proti.

PREMIKANJE MEJA ALI IMETI SE FINO?

Vsak alpinist v sebi brez dvoma poseduje malega nečimrnega alpinista. Obseg delovanja tega stvora je seveda različen. Nekomu je dovolj, da pove domačim, drugemu, da to pove *facebooku* in *ferajnu*, tretjim pa, da za njihov vzpon izve ves širni svet. Takoj ko novička o dobrem vzponu v snegu ali ledu skoči iz ust akterjev, je ustvarjen pogoj za t. i. alpinistični ovčji sindrom. Telefoni zabrnijo, vprašanja kako, kaj, kje, koliko časa, koliko opreme, orientacijske zanke ... Vse to gre naokoli s svetlobno hitrostjo. Alpinizem s svojim bistvom, raziskovalno avanturo, tisti trenutek umre. Vsa smer se pretvori v znano zaporedje gibov oz. stopinj. Ali je to dovoljeno, ali je s tem kaj narobe?

Sam sem imel izrazito odklonilen odnos do ovčjih situacij v stenah. Tudi danes se, če se le da, takšnim neprilikam na daleč ognem. Jih pa danes, malo starejši, ne obsojam več. Razumem, da ne morejo biti vsi alpinisti, super alpinisti, ki težijo le k premikanju meja. Obstajajo alpinisti, ne le obstajajo, celo v veliki večini so, ki imajo v življenju precej večje skrbi, kot kje bodo našli kako nepreplezano težko linijo. Ti alpinisti radi hodijo in plezajo po gorah, a si ne želijo epskih dogodivščin. S čim manj tveganja bi radi preplezali lepo smer in imeli po njej še dovolj časa za pivo ali dve s prijatelji in soplezalci. Skratka, radi bi se imeli fino. Tem so novice in podrobnosti o preplezanih smereh v veliko korist in veselje.

Glavni argument proti pa je razvrdenje ovčje smeri. Smer, ki jo v eni zimi prepleza dvajset navez, bo za vedno izgubila čar nedotakljivega, smeri za izbrance, smeri, s katero se bo lahko plezalec zdravo pobahal pred prijatelji in ki bo potešila malega nečimrnega alpinista v njem. To bo v glavnem prizadelo avtorja in morda prve ponavljalce sezone. To je običajno tudi glavni vzrok za njihov molk.

RAZLIČNI KARAKTERJI IN PREFERENCE

A ljudje smo si različni. Nekateri bi radi, da se alpinisti v njihovi smeri preizkušajo. Ali ni lepo, če tvoja smer postane velika klasi-

ka? Ali mislite, da sta Čečka in Leska¹ jezna in užaljena, ker se ljudje v vlakcih prebijajo preko njune smeri Led s severa v Stenarju? Prepričan sem, da ne, nasprotno. Za nameček se lahko še bahata, da nihče ne ponavlja njune originalne linije. Skratka, vsi so veseli: alpinisti, da imajo dobro smer, ki ima velikokrat dobre razmere ter ponuja lepo in ravno prav težko plezanje za neambiciozne alpinistične množice, in prvenstvenika vesleje ob dobro opravljenem delu. Podobno se letos dogaja s smerjo Bik, ki sta jo preplezala Borči in Martin², zelo lepo novo linijo, ki je verjetno drugo leto ne bo več, a alpinisti, ki so jo ponovili, se je bodo spominjali po dobrem plezanju. Dober glas bo šel v deveto vas in drugo leto bo kdo izjavil: "Hej, a Bik je narejen? Super smer ..."

Na drugi strani sta se Blaža³ odločila, da svojega vzpona v Jalovcu ne objavita

¹ Uroš Samec in Bojan Leskošek

² Borut Kozlevčar in Martin Belhar

³ Blaž Grapar in Blaž Stres

do konca zime. Res, novica je bila objavljena po koncu zime, ko je bila smer že nepreplezljiva. Nihče je ni ponovil. Če bi jo objavila takoj, bi sigurno dobila nekaj ponovitev, saj je šlo za lepo in atraktivno linijo. Ponavljalci bi še nekaj časa govorili o njej, verjetno pohvalili avtorja za dobro idejo in pogum. Tako je ni ponovil nihče in sedaj se tudi nihče ne spomni, da obstaja. Stvar karakterjev in preferenc torej.

Velikokrat pa se zgodi tudi najslabši scenarij, ljudje se zaženejo v očiščene, potacane smeri, kjer enostavno sledijo sledem predhodnikov ter potem pametno in pogumno govorijo, da smer ni nič posebnega, da je prav *simpl*, da je ocena previsoka in podobno. To ni prav in ni pravično. Kdor nima poguma iti v smer prvi, naj uživa v vnaprej znanem plezanju, a naj se potem tudi ugrizne v jezik po prvi steklenici piva pri "firerju" in pokaže nekaj spoštovanja do tistih, ki so smer preplezali prvi. In vse bo prav. ○

Pogled iz Tourniejevega stebra v Les Droites, Francoske Alpe FOTO: MARKO PREZELJ

"Drajtulanje"

Kaj? Zakaj? Kje? Kdaj? Kako?

✍️ Andrej Grmovšek

Športno kombinirano plezanje FOTO: TANJA GRMOVŠEK

Ko so me z uredništva Planinskega vestnika poprosili za prispevek, ki bi povedal kaj o drajtulanju, predvsem o etiki te oblike plezanja, sem se zavedal, da stvar ni povsem preprosta. Predvsem zato, ker je sodobno drajtulanje relativno nova oblika plezanja, pri kateri se etična pravila šele oblikujejo. Zato je v prispevku tudi nekaj bolj ali manj osebnih pogledov, do katerih sem prišel po večletnem ukvarjanju s to in hkrati drugimi oblikami alpinizma.

KAJ SPLOH JE DRAJTULANJE?

Drajtulanje, lahko pa tudi (suho) orodjarjenje, je bolj ali manj po(ne)srečen poslovenjen izraz za angleško besedo *drytooling*. Vsemogočni Google oziroma Wikipedija ob poizvedbi po besedi *drytooling* ponudita povsem primerno obrazložitev: "Drajtuling je skalno plezanje po nezaledeneli skali z opremo za ledno plezanje, torej derezami in lednimi orodji; drajtulanje je komponenta kombiniranega plezanja, torej plezanja izmenično po ledu, snegu in skali; draj-

tulanje med številnimi plezalci velja za kontroveržno, nekateri ga propagirajo kot novo in vznemirljivo obliko plezanja, drugi pa ga odklanjajo zaradi njegovih netradicionalnih metod in škode, ki jo lahko povzroči predvsem v nekaterih, večinoma mehkejših kamninah."

Drajtulanje je razmeroma nov izraz, pravzaprav pa ima ta oblika plezanja bistveno daljšo zgodovino. Plezalci so po ledu, snegu in skali plezali že od vseh začetkov alpinizma in še posebej v preteklosti uporabljali vse mogoče metode

za vzpenjanje. Z iznajdbo derez in cepinov sta se ta pripomočka, vsaj občasno, uporabljala za napredovanje tudi v kopni (ne zaledeneli ali zasneženi) skali. Še najintenzivneje so kombinirano plezanje pred moderno dobo drajtulanja gojili Britanci v zimskih škotskih stenah, kjer so pogosto plezali tudi po požlejeni skali in zamrznjeni ruši. Ta oblika plezanja pa je ob koncu prejšnjega tisočletja z razvojem modernega "ekstremnega" kombiniranega plezanja (po visečih ledenih svečah in previsni skali) ter modernizacijo plezalnih orodij in tehnike plezanja dobila povsem nove razsežnosti. Še dodaten motor za razvoj modernega kombiniranega plezanja so predstavljali vse bolj organizirana tekmovanja v tej obliki plezanja in urejanje športnoplezalno opremljenih (s svetrovci dobro zavarovanih), izjemno zahtevnih kratkih kombiniranih smeri.

V tem času so se natančneje oblikovala pravila in etika prostega kombiniranega plezanja, vse pogosteje pa se je uporabljal izraz drajtuling – za plezanje po povsem kopni skali. V dolinah so se začela urejati povsem skalna plezališča, ki so namenjena izključno plezanju z lednimi orodji. Vsaj nekateri alpinisti izkušnje iz športnoplezalnih drajtul in kombiniranih smeri s pridom uporabljajo tudi v zahtevnih skalnih odstavkih visokih sten Alp, Skalnega gorovja, pa tudi vseh ostalih najvišjih gorstev sveta.

DRAJTULANJE – ZAKAJ SPLOH?

Seveda je odgovorov na to vprašanje lahko vsaj toliko, kot je plezalcev, ki se z njim ukvarjajo. Pa vseeno. Poleg zadovoljstva in alpinističnega ter športnega izziva, ki ga lahko ta dejavnost prinaša, je tudi nekaj "globljih" vzrokov.

Kot sem že omenil, je drajtulanje del vsakega kombiniranega plezanja. V pogojih, ko je skala deloma prekrita z ledom ali snegom, deloma pa kopna,

je plezanje z lednimi orodji in derezami pogosto edina (ali pa vsaj najprikladnejša) možnost vzpenjanja. Večinoma so takšni pogoji vezani na nizke temperature, ki še dodatno otežujejo ali onemogočajo plezanje z golimi rokami v skalnih odstavkih. Drajtulanje je v določenih pogojih torej verjetno ena od najbolj logičnih oblik plezanja, ki hkrati omogoča tudi prosto plezanje. Čeprav se slednje morda zdi v navzkrižju z definicijo prostega letnega plezanja (plezanje brez pomoči tehničnih pripomočkov za napredovanje), je stvar treba oceniti preudarneje!

Res je, da imamo pri kombiniranem plezanju tako v rokah kot na nogah tehnične pripomočke, vendar je samo gibanje v steni povsem "prostoplezalno", vse gibe opravljamo z močjo svojih mišic. Če bolje razmislimo, ugotovimo, da tudi pri letnem prostem plezanju skoraj vsi plezalci na nogah uporabljamo tehnični pripomoček – plezalnike! Torej vzpon s plezalnimi orodji in derezami

ob upoštevanju vseh pravil, ki določajo kombinirani prosti vzpon, plezalci obravnavamo kot prost vzpon. Kriteriji za kombinirani prosti vzpon so ob tistih, ki veljajo že za letni skalni prosti vzpon, še prepoved obešanja v plezalna orodja s plezalnim pasom, prepoved zatikanja enega orodja za drugega ali pa za varovala, prepoved uporabe ostrog na derezah in obvezno držanje orodij le z rokami. Od letnega (golorokega) skalnega vzpona kombinirani vzpon loči predvsem ocena, ki ima predznak M (kombiniran) ali D (drajtul).

Drajtulanje se je razvilo tudi v od kombiniranega plezanja povsem ločeno vejo, predvsem v za to namenjenih plezališčih in celo na umetnih stenah. Razloge za to gre iskati predvsem v tem, da je ta oblika plezanja vsaj za nekatere plezalce očitno dovolj zanimiva, da se z njo ukvarjajo povsem samostojno, pa naj bo to zaradi priprav na krajše ali daljše kombinirane vzpone, tekmovanja ali rekreacije v času mrtve sezone.

V skalnem delu smeri Gabarrou-Silvy, Aiguille Sans Nom, skupina Mont Blanca FOTO: ANDREJ GRMOVŠEK

KRAMPANJE S CEPINI – KDAJ, KJE IN KAKO?

Že iz uvodnega opisa je razvidno, da je drajtulanje lahko bolj ali manj agresivno do medija, po katerem plezamo. Še posebej mehkejše kamnine so zelo dovzetne za mehanske poškodbe, ki jih lahko povzročamo z drajtulanjem. Zato je to vrsto plezanja smiselno in potrebno omejiti na območja in smeri, kjer ne povzroča prevelike škode v naravi in ne moti drugih plezalcev ali uporabnikov vertikalnega sveta.

Med slovenskimi plezalci, pa tudi večinoma drugod po svetu je sprejet dogovor, da se drajtulanje ne izvaja v plezališčih in smereh, ki so namenjene športnemu plezanju. Možno pa je v posebej za drajtulanje oziroma kombinirano plezanje opremljenih stenah oziroma smereh.

Glede drajtulanja in kombiniranega plezanja v alpskih oziroma višje ležečih stenah so pogledi plezalcev nekoliko bolj raznoliki, stvari bolj zapletene, etična pravila pa še v "zorenju". Kot je že bilo napisano, je bilo drajtulanje sestavni del osvajanja vrhov in sten že v "davni" preteklosti. Predvsem v smereh, ki so večino leta deloma okovane v led ali sneg, skalna mesta pa so lahka in redka, je kombinirano plezanje (skoraj) edini

način plezanja in morebitne poškodbe skale zagotovo (skoraj) nikogar ne motijo. Zatakne se predvsem v smereh, še posebej že obstoječih, ki so deloma kombinirane le v zimskem času, v poletnem pa povsem skalne.

Moje mnenje je, da je plezanje z orodji in derezami – drajtulanje – v takšnih smereh sprejemljivo le pod številnimi pogoji, ki omejujejo poškodbe skale in osmišljajo vzpon. Zaradi teh pogojev je "poskrbljeno" tudi za majhno frekvenco vzponov, kar dodatno blaži problematiko poškodb skale in preprečuje "motenje" užitka letnih skalnih ponavljavcev istih smeri. Torej. Menim, da je plezanje z orodji in cepini v omenjenih smereh sprejemljivo in dopustno le, kadar letno prosto plezanje z golimi rokami in v plezalnikih (skoraj) ni možno. To je v primeru ledu in snega na skali (oziroma vsaj delu raztežaja) ali izjemoma, kadar izredno nizke temperature (skoraj) onemogočajo letni način prostega plezanja. Ker lahko kombinirani plezalec "z občutkom" v veliki meri prepreči poškodbe skale, se je treba popolnoma izogibati naviranju, tolčenju ali lomljenju skale z orodji ali derezami! Možnost poškodb skale je še posebej velika v krušljivi ali manj trdni kamnini ter v previsih in strehah, kjer lahko plezalec

z vsoto teže visi samo na enem oklu orodja, zato plezanje takih smeri ni smiselno. Popolnoma podpiram pogled, da se drajtulanje ne sme izvajati v obstoječih smereh, kjer obstaja verjetnost, da bi takšni vzponi bistveno spremenili skalo in otežili ali onemogočili letno skalno plezanje.

ZA ZAKLJUČEK

Presoja, kdaj, kje in kako drajtulati, je zaenkrat še prepuščena plezalcu in prav zato lahko tudi subjektivna. Kljub temu upam, da bomo ob premisleku in spoštovanju že oblikovane ter porajajoče se etike kombinirani plezalci sposobni svojo dejavnost tudi v prihodnje izvajati tako, da ne bomo uničevali narave ali motili drugih plezalcev. Ne nazadnje smo večinoma vsi *kombinatorci* tudi *skalnjaki*! Verjamem, da lahko kombinirano plezanje in drajtulanje sobivata z ostalimi dejavnosti v gorskem prostoru. Z enakimi oziroma podobnimi omejitvami kombinirano plezanje že desetletja sobiva z ostalo alpinistiko v gorovjih Škotske. Predvsem zato, da ne bi prihajalo do nepotrebnih konfliktov in posledičnega omejevanja kombiniranega plezanja, pa pozivam vse, da se pred in med vzponi držijo opisanih pravil. ◦

Kombinirano plezanje v Čopovem stebri FOTO: ANDREJ GRMOVŠEK

Deljenje prostora

Plezališča in ledene jame

✉ Tina Leskošek

Plezanje v Ledeni jami v Fridrihštajnskem gozdu FOTO: ZORAN DAKIČ

Čeprav je svet, kamor alpinisti in športni plezalci najraje zahajamo, obravnavan kot nekoristen, v resnici še zdaleč ni tako. Morda je nekoristen za ljudi, pomemben pa je za živali in rastline.

Marsikdo se ne zaveda lastnega vdiranja v habitate, ker ne ve dovolj, vidi pa tudi ne nič. Kar lahko vidiš oziroma česar ne vidiš, je kakšna bežeča žival ... Dobro, ampak plezati je pač tudi treba. Saj bodo šle živali in rastline drugam ... Ni čisto tako. Ljudje smo ena vrsta in načeloma lahko z večjimi ali manjšimi mukami živimo v hišah, ki so postavljene v gorah, ob morju, v gozdu, sredi travnika ali sredi mesta. Rastlin in živali pa je na tisoče vrst, sploh tistih, ki jih komaj opazimo. Sokol selec pač gnezdi v strmih klifih, ki jih ni ravno na pretek. Ali plezalci ali on, v gozd se ne bo odselil. Kompromisi. V enem delu plezališč Črni Kal in Osp plezamo, v drugem delu ne. To je kompromis, ki ga je človek sklenil sam s seboj. Če ptice niso prebrale zloženke, so si same krive.

Otoplitev sredi zime, slapovi se stopijo ali pa še sploh niso zamrznili. Cepini pa visijo doma in samevajo. Ampak nekje se skoraj vedno najde led. V jamah ledenicah, kjer je

temperatura ves čas skoraj konstantna, okoli nič stopinj, se led zadrži vse leto. Zelo na hitro o jamah. To je eno precej bornih okolij na zemlji – rastlin ni, ker je tema, tam živi le nekaj gliv in živali. Tiste, ki živijo striktno samo v jami, so prilagojene na ekstremno malo hrane. V slovenskih jamah je bilo odkritih že veliko vrst, ki živijo samo pri nas, samo endemičnih vrst hroščev je okoli sto. Ob menjavanju ledenih in medledenih dob v preteklosti so se njihovi predhodniki zatekli v jame, kjer so našli zadnje pribežališče pred zanje ekstremnimi zunanji pogoji, in marsikatero današnje vrste so edini relikti življenja iz pradavnine.

Kaj se zgodi, ko pride plezalec v ledeno jamo? Tistega nekaj razbitega ledu ni tako kritičnega. V jamo vnese blato in listje. V jami opravi potrebo. Nič takega? Vse to je prepovedano, ker predstavlja ogromen vnos hranil za tako okolje. Zaradi povečane količine hrane imajo površinske vrste v jamskem okolju prednost pred strogo jamskimi živalmi. Sle-

dnjev tej bitki večinoma izgubijo. Zaradi svojih skromnih zahtev so uspešnejše od površinskih, le kadar je hrane malo. Dragocen življenjski prostor je tudi bližnja okolica jame, na primer za veliko uharico.

Seveda so posledice opaznejše, če je ljudi veliko oziroma če redno prihajajo. Takrat se lahko spremeni tudi klima v jami. Posamezniki ne bodo storili toliko škode. Plezanje po ledu v jamah je tudi zakonsko prepovedano. Obravnavano je kot uničevanje jamskega inventarja začasnega značaja. Saj se narava spreminja tudi sama, res je. Ampak zelo zelo počasi. Na hitre spremembe se je težko prilagoditi, lažje se je umakniti. Kam pa, če si že zdaj pod zemljo? Skratka, jame so občutljiva tema. Saj ni tako težko počakati na led v gorah.

Ne pozabimo, da narava nima svojega odvetnika. Kakšna skupina živali ima srečo, da je prepoznavna in potem ima tudi zagovornika – ptice imajo na primer DOPPS (Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije), ki hitro ukrepa, kadar kaj grozi njegovim varovancem. Veliko ostalih živali, rastlin in naravnih habitatov pa je prepuščenih nam. Mi smo odvetniki narave. ◉

MNENJA

Za mnenje o aktualnih in hkrati večnih etičnih dilemah v alpinizmu smo povprašali nekaj naših alpinistk in alpinistov.

KAKŠNO OBNAŠANJE MED PLEZALCI JE ZATE PROBLEMATIČNO OZIROMA MOTEČE?

Tadej Krišelj: "Ker je ravno zima in so aktualni slapovi, me moti to, da se nekateri nadobudni ledni plezalci zapodijo v slap, v katerem že nekdo pleza. Mislim, da je to enako nevarno za vse udeležence, saj prvi pleza kot po jajcih, na drugega pa še vedno lahko kaj pade. Ista situacija se lahko zgodi poleti. Čeprav Slovenci živimo zelo blizu hribov, še vedno vidiš kolone v Luciferju, Teranovi, Bosovi grapi ... Človek bi si moral reči, zakaj sem pa vstal šele ob šestih, jutri bom bolj zgodaj. Drugače pa nočem biti kritičen do drugih, ker včasih tudi jaz naredim kaj, kar drugim ni všeč."

David Debeljak: "Glede na to, da je zima in je zelo aktualno masovno ponavljanje smeri, iz katerih se poroča o dobrih razmerah, nekaj o tej tematiki. Instant alpinizem, ko na internetu pogledaš razmere, slike najtežjega raztežaja in po možnosti še povprašaš nekoga, ki je smer že plezal, ali rabiš tri ali štiri ledne vijake, se mi zdi zelo cenen. Legendarnost smeri in dolga doba od trenutka, ko je bila zadnjič narejena, ne spreminjata tega dejstva. Navadno je potrebno le nekaj inovativnosti za odkritje smeri s podobno dobrimi razmerami v bližini. Kolona plezalnih navez čez smer je izguba pristnosti v alpinizmu. *Gužvanje* v prostranem gorskem okolju se mi zdi v najboljšem primeru odvrtno, pa naj bo to masovno ponavljanje zimskih smeri, pet navez v isti skalni smeri, plezanje eden po drugem v slapovih ali pa masovno obiskovanje popularnih vrhov."

Tanja Grmovšek: "Najpogosteje me zmoti predvsem nespoštovanje tako do okolja kot do vseh ljudi, ki so v bližini. Zavedati se moramo, da smo v nekem naravnem kot tudi kulturnem okolju plezalci in alpinisti samo občasni obiskovalci ter da se moramo okolju prilagajati mi in ne obratno."

Tone Sazonov – Tonač: "Tiste čase, ko sem bil v špici, me pravzaprav ni motilo nič. Plezalec nas je bilo malo in vsi smo se poznali med sabo. Tistega, ki je *hribovc*, boš takoj začutil, ima odnos do narave in ljudi. Glede razgrajanja v hribih pa – saj je fino, če sta tišina in mir, ampak včasih smo tudi mi razgrajali. Če imaš za sabo zahtevno turo, si bil verjetno cel dan napet in nekje na robu. Normalno, da se potem sprostiš z žurko! Seveda pa moraš pri

vsem tem še vedno obdržati odnos do okolja in ne uničevati. Takrat smo hodili v službo tudi ob sobotah, ob nedeljah pa smo odšli v hribe in se dosti družili. Imeli smo počasnejši tempo življenja, veliko smo hodili tudi samo na ogledne ture. Če si naredil eno pošteno turo na mesec, je bilo to že veliko. Zdaj je drugače, naravnost iz avta nekaj splezat in nazaj domov, vsak vikend. Časi so se tako spremenili, da je tudi stik ljudi v hribih čisto drugačen kot takrat."

KAJ MENIŠ O SVEDRANJU SMERI PO GORAH?

Tadej Krišelj: "Pri nas nimamo take etike kot v Angliji, mislim, da zato, ker imamo več skalovja. Svedrovci nikakor ne spadajo v klasične smeri. Tudi v dolgih športnoplezalnih smeri sem do njih skeptičen, saj se pogosto pnejo čez kakšno lepo razčlemba in jo uničijo. Kar se tiče slovenske plezalne etike, pa me zelo zanima, kaj se je pletlo v glavah tistim, ki so v 60. in 70. brez moralnih zadržkov zavrtali v smeri Šimenc-Škarja, Kunaver-Drašler, v smeri v Štruci in tako dalje. Kaj pa moto, pustimo to še za naslednje generacije? Mislim, da svedrovci v hribih nimajo kaj početi, saj smeri ne smemo prilagoditi sebi, ampak se moramo mi prilagoditi njej."

Martina Čufar: "Menim, da s svedrovci ni nič narobe, če se z njimi ne pretirava. Zakaj ne bi izkoristili splošnega napredka? Če nekateri toliko vztrajajo pri starih dobrih časih, naj še stare gojzarje obujejo in se navežejo na vrh iz konoplje. Seveda je greh, če so svedri tam, kjer lahko narediš dobro varovanje z metulji ali drugimi varovali (na primer svedri ob počeh). V ploščah, kjer ni drugih možnosti, pa je po mojem vsak vesel, ko zagleda svetleč sveder, ki mu najprej pove, kje poteka smer, potem pa ga še dobro varuje pred padcem. Na varovališčih bi pa jaz kar obvezno dala vsaj en sveder. Tu bi omenila primer iz tujine (Portalet), ko je plezalec najprej s svedri navrtal težko poč in jo potem dolgo časa študiral, preden jo je preplezal. Potem ko jo je že do potankosti obvladal, jo je preplezal še s tradicionalnim varovanjem in naknadno odstranil svedrovce, ki so jih potem ponavljalci presenečeno iskali, saj je v vodničku označeno, da so tam. To se mi ne zdi prava etika."

David Debeljak: "Uporaba svedrovcev pri plezanju novih smeri se mi ne zdi sporna, vsekakor pa je nesprijemljiva v smereh, ki so bile prvotno preplezane brez vrtalnika.

Tadej Krišelj

David Debeljak

Tanja Grmovšek

Ko nekdo spleza prvenstveno smer, postavi standard, na kakšen način je bila preplezana. Seveda se s ponovitvami navadno dodajo klini, toda razlika med zelo varnimi svedri in vsaj psihično malo manj varnimi klini je več kot očitna. Torej menim, da ponavljalci nimajo pravice spreminjati karakteristike smeri."

Tanja Grmovšek: "Predvsem je pomembno, o kakšni vrsti svedranja v gorah je govora, ali za že obstoječe ali za nove smeri. Proti opremljanju novih smeri s svedri nimam nič. Je pa opremljanje novih smeri predvsem pokazatelj avtorjevega nivoja plezanja, brnjaš skale in razčlemb, same linije, načina razmišljanja in osebne etike, kako bo plezalec smer

opremil. Najbolj, čisto je zagotovo premočno varovanje, a veliko kamnin, sten ali linij smeri tega pač s svojo naravno razčlenjenostjo ali težavnostjo ne omogoča. In takrat se za varovanje uporabijo vsa ostala varovanja, ki ostanejo tudi za kasnejše ponavljalce, med njimi tudi svedri. Sem pa proti „nekontroliranemu“ dodatnemu opremljanju že obstoječih smeri s svedri. Menim, da so novi svedri v starih smereh tudi neke vrste poseg v avtorsko delo prvih plezalcev.“

Tone Sazonov – Tonač: "Ko sem začel plezati, svetrovcev pri nas še ni bilo. Prvič smo jih videli v Chamonixu. V tovarni sem bil orodjar in sem jih potem začel izdelovati tudi sam. Uporabljali smo jih redko, v celem življenju sem jih zavrtil največ deset. Vrtanje je bilo dolgotrajno delo, zato se ta način ni uporabljal za napredovanje, čeprav se takrat nismo posvečali temu, da bi nekaj prosto splezali. Mi smo rekli, važno je, da čez prideš. Načeloma nisem proti svetrovcem, dokler se jih uporablja za varovanje. Varnost se z njimi poveča. Dosti kolegov sem imel, ki jih zdaj ni več, ker so naredili kakšno banalno napako ali pa niso uspeli zabiti dobrega klina. Po drugi strani pa smo že takrat dejali, da je zimska ponovitev Walkerjevega stebra umetniško delo, zimski (in hkrati prvi) vzpon v Superdirettissimi v Veliki Cini, kamor so takrat zavrtili ogromno svetrovcev, pa obrtniško.“

KAKŠNO JE TVOJE STALIŠČE DO DRAJTULANJA?

Tadej Krišelj: "Drajtulanje je lep šport, navije te brutalno, mislim, da pomaga pri plezanju v hribih. Verjetno pa vsi vemo, na katerih lokacijah se lahko ukvarjamo z njim (za Savo in podobna drajtulašča)."

David Debeljak: "Drajtulanje je način, kako v mrzli zimi preplezati drugače težko preplezljive stvari hitro in prosto. Menim, da v slovenskih gorah nikoli ne bo res velik problem. Pretežno slabo varovanje, lomljivost apnenca in posledično velike psihične zahteve takih vzponov onemogočajo množičnost te dejavnosti. Nekaj povsem drugega je preplezati M10 v navrtanih drajtulaških vrtcih in miks M8 v resni alpski steni."

ALI OBJAVIŠ SVOJE VZPONE? SE TI ZDI TO KORISTNO ALI MORDA POTUHA ZA PONAVALJALCE?

Tadej Krišelj: "Ne objavljam vseh svojih vzponov, ker nisem ravno vesten človek, večina pa jih je tudi zelo povprečnih. Objavljanje me ne moti, saj se vsak lahko odloči, kam bo šel plezat. Seveda pa po turi spoznaš, kaj ti prinese večje zadovoljstvo – če si prvi ali pa

ne. Vsak, ki pleza pozimi v hribih, ve, da se bolj nadelaš, če si prvi. Drugače pa nočem biti zelo načelen človek, ker se zelo hitro ujameš v lastno past. Saj veš, kako je, če rečeš, nikoli ne bom zavrtil svetra, nikoli ne bom bivakiral v Paklenici ali pa nikoli več ne bom spil niti enega pira."

KJE VIDIŠ TRENUTNE ETIČNE DILEME IN KAKO BI JIH REŠIL?

Marko Prezelj: "Izmuzljiva etika. Po SSKJ je etika filozofska disciplina, ki obravnava merila človeškega hotenja in ravnanja glede na dobro in zlo.

Moja (alpinistična) filozofija pogosto vleče bolj jasno črto med „dobrim in zlim“, kot je splošna etika, ki se odraža v medijih in javnosti. Zato, pa tudi zaradi utrujenosti od družbenega sprenevedanja, poziranja in blefiranja se v javne polemike ne spuščam (več). Ne nazadnje je tudi ostra meja med erotiko in pornografijo stvar osebne presoje.

Kdor gre v gore zato, da se predvsem pošteno sooči s samim seboj, verjetno nima problemov s svojo etiko, ker za sabo ne pušča sledov, ki bi utegnili vplivati na doživetje nekoga drugega. Z etiko drugih se pa sreča vsak, ko naleti na njihove sledove, ki zmotijo pristno doživetje.

Življenje v družbi, ki časti podobo pred vsebino, favorizira tiste, ki zaradi cilja posvečujejo sredstva – zaradi človeškega hotenja se posvečuje človeško ravnanje. Nič novega.

Zdaj, ko je instant način življenja zabilal mejo med resničnim in navideznim oziroma izmišljenim, tudi alpinizem ni imun na vse to. Vloga medijev je v zadovoljevanju posameznikove prikriti narcisoidnosti ali ekshibicionizma kar velika, ker mediji predstavljajo „dobro in zlo“ (etiko?), pogosto pa ne želijo jasno razmejiti enega in drugega.

Javno predstavljanje doživetij v gorah je na nek način razgaljanje samega sebe. Ker pa je skoraj vsak nerad razgaljen, je vsaka javna predstavitev zgodba, v kateri pripovedovalec, ki je (bil) hkrati tudi akter, pove tisto in tako, kot želi sam. Verjetno pripovedovalec ne bo poudarjal, da je bila pred njim že utrjena gaz, da je nekdo že napikal led, da je zavrtil svetrovec in fiksiral varovanje, če se želi hrabro postaviti pred poslušalci. In tukaj se etika alpinista preplete z etiko pravljničarja, nastopača. Mediji se redko spuščajo v bistrenje meglene predstavljanja dejstev, ker je megla v interesu enih in drugih – obdelavi publike. Kako nekaj preplezamo, seveda vpliva na intimno doživetje, kako nekaj predstavimo, je pa že drug svet.

Tone Sazonov – Tonač

Martina Čufar

Marko Prezelj

Sprenevedanje, blefiranje in nastopaštvo sta senca alpinizma že od nekdaj, zato diplomatskih rešitev za etične dileme ne poznam."

David Debeljak: "Alpinizem se dogaja v naravi, zato je v prvi vrsti najpomembnejše njeno ohranjanje. Bistvo etike v alpinizmu je zavedanje, da posiljevanje sten in narave za napihovanje lastnega ega ni prava pot. Če te je preveč strah, da nekaj preplezaš ob obstoječem varovanju, in za to potrebuješ dodaten sveder ali fotografije in opis vsakega malce težjega mesta, pojdi trenirati in se vrni, ko boš za to pripravljen." ●

Priprava: Tina Leskošek

Prva odprava ti da pečat

Pogovor s himalajskim zdravnikom Damijanom Meškom

✎ Vladimir Habjan

Klepet s himalajskim zdravnikom Damijanom Meškom je bil nekaj posebnega. Ne samo zato, ker je bil tako prijeten sogovornik, da bi se z njim lahko pogovarjal ure in ure, pač pa tudi zato, ker je nesporno odličen opazovalec, "človek iz ozadja", a vedno prisoten. Ko sva se menila o njegovi pestri in bogati himalajski preteklosti, se mi je zdelo, kot bi z jadrlnim padalom jadrala nad himalajskimi in pakistanskimi vršaci, o katerih je pripovedoval, in pristajala v baznih taborih odprav. Teh se mu je v več kot tridesetih letih nabralo res veliko: Makalu 1975, Nošak 1976, Hindukuš 1977, Grenlandija 1978, Jalung Kang 1985, K2 1988, Kangčendzenga 1991, K2 1993, Anapurna 1995, Everest 1996, Dhaulagiri 1998, Ogře 2001 (Karakorum), šola Manang 2003, Dhaulagiri 2004, Manang 2005, Čomolhari 2006, Kangbačen, šola Manang 2007, Everest (spominska odprava ob 30-letnici).

Damijan Meško FOTO: VLADIMIR HABJAN

Damijan Meško je bil rojen v Slovenskih Goricah na Štaterskem, leta 1949 pa se je z družino preselil v Ljubljano, kjer je obiskoval gimnazijo in končal Medicinsko fakulteto. Potem se je kmalu prijavil na svojo prvo odpravo na Makalu.

Se še spominjate svojega prvega obiska gora?

Se. Že kot otrok sem hodil v hribe, prvi vzpon pa sem v družbi brata Bogdana in še enega prijatelja opravil na Boč. To je bilo leta 1945, ko sem bil star sedem let. Deset kilometrov smo pešačili bos, prišli potem še na vrh, na sestopu pa nas je ujela noč. Prespali smo na hladnem betonu v cerkvi sv. Miklavža pod Bočem.

Je še kdo od domačih hodil v hribe?

Ja, mama. Že kot mlada učiteljica je bila na Triglavu in je pogosto obiskovala Julijce. Ona mi je tudi vcepila ljubezen do gora. Med študijem sem kar precej hodil v hribe, brat Bogdan pa je s prijateljem Franceljnom tudi plezal. Rad bi šel zraven, pa me nista hotela vzeti s sabo, zato sem bil

kar malce ljubosumen. Bila sta kar dobra, opravila sta prvo ponovitev Rumene zajede v Koglu.

Pa ste vseeno hodili v gore?

Seveda, hodil sem pač sam. V glavnem v Kamniške, ker so bile blizu. Za Julijce je bilo predaleč, pa še na vlak si moral. V Kamniške smo šli kar s kolesom. Prečesali smo jih po dolgem in počez. Naša "matična luka" je bil bivak pod Skuto, ki je bil takrat še pod ključem. Ampak mi smo ga imeli! Dal nam ga je Belač,¹ ki je bil stric prej omenjenega Franceljna. To je bilo pravo razkošje, imeli smo bivak, kadar smo hoteli. Ko sem končal medicino, sem šel v Idrijo, delal sem kot splošni zdravnik, kjer pa v treh letih zaradi kratkega dopusta nisem mogel prav veliko v hribe, le na Porezen sem hodil zelo pogosto. Potem sem se vrnil v Ljubljano na specializacijo iz kirurgije. Takrat sem precej nihal med hribi in kirurgijo, eno je šlo malo na račun drugega. Gotovo sem pri kirurgiji malo izgubil, ker sem hodil na odprave, ne pa na kongrese. Ko sem končal specializacijo, sem se namreč takoj prijavil na razpis za odpravo na Makalu.

¹ Marjan Keršič – Belač.

Takrat so bili časi odpravam precej naklonjeni. Zdaj ni več tako. Prvič sem dobil izredni plačan dopust, pozneje izredni neplačan dopust, na zadnjo odpravo pa sem šel že za svoj dopust ...

Kako ste se odločili za prvo odpravo?

Ker sem bil veliko v hribih, sem poznal precej fantov, ki so hodili na odprave. Bil sem tudi član PD in AO Ljubljana-Matica. Plezal sem z Milanom Rebuljo, Borisom Erjavcem in z mnogimi himalajci, s katerimi sem bil na odpravah, največ pa s Tonačem² in Ta črnim.³ Ko sva s Črnim preplezala Čopov steber, sva izračunala, da sva bila takrat najstarejša naveza po letih. Objavljen je bil razpis za zdravnika na odpravi, Aleš Kunaver mi je na zboru alpinistov v Kamniški Bistrici rekel, naj se prijavim. Pa sem napisal prošnjo in bil izbran. Takrat je polovico članov izbral vodja, drugo polovico pa Planinska zveza.

Po kakšnih kriterijih so izbirali zdravnika?

Tudi zdravnika je običajno izbral vodja. Takrat se jih je na odpravo prijavilo precej, danes pa zdravnike iščejo, ker jih ni dovolj. Na primer za Everest se nas je prijavilo sedem, izbrana pa sta bila dva. Za zdravnika je zaželeno, da ima znanje splošne medicine, ne moreš biti ozek specialist. Jaz imam znanja splošne prakse medicine, pa še kirurg sem.

V kakšnem spominu vam je ostala prva odprava na Makalu?

V najlepšem. Prva odprava ti da pečat. Bila je le prva, prvič sem videl Katmandu in Himalajo, zame je bilo vse novo. Odprava, na kateri je bilo 24 udeležencev, je delovala kot namazan

² Tone Sazonov – Tonač.

³ Filip Bence.

stroj. Vladala je disciplina, ni bilo govora, da bi kdo kaj delal po svoje. Aleš Kunaver je imel avtoriteto.

Kakšen je bil alpinizem tedanjega časa in kakšen je današnji alpinist?

Je bistvena razlika. Zdaj so alpinisti samozavestnejši, tudi bolj neposlušni, imajo svoje ambicije, ne podrejajo se več skupnemu cilju. Dva se dobita skupaj, nič ne razglabljata, ali bo odprava uspela ali ne, v glavi imata samo svojo steno in plezanje. Včasih je bil prisoten skupinski duh, vsi so si želeli, da bi odprava uspela, da bi dosegli vrh. Seveda so bili vedno eni "planirani" za vrh, na primer Šrauf.⁴ Ga zelo cenim, ampak vedno je bil izbran za vrh. Danes mladim alpinistom ni cilj uspeh odprave, pač pa imajo druge, osebne cilje. Saj ne rečem, da imam prav, a sam sem še bolj "po starem". Ta razlika se je izrazito pokazala na odpravi Kangbačen leta 2007, ko so si mladi izbrali svoje cilje in niso poslušali avtoritete, kot je Tone Škarja. To me moti.

Kakšna je razlika med zdravnikom v bolnišnici in na odpravi?

Bistvena. Če si zdravnik v bolnišnici, si tako ali tako specialist in opravljaš svoje delo, poznaš svojo stroko in skoraj nikoli nisi v zadregi. Če pa že si, se lahko vedno posvetuješ s kolegi, tudi če si starejši in opravljaš nadzor nad zdravniki. Na odpravi pa si vržen "v vodo", pri roki nimaš vsega, kar potrebuješ, nihče ti ne more pomagati, moraš biti samostojen. Ravno zato je res potrebno znanje splošne medicine. Še vedno tako mislim, čeprav so zdaj manjše odprave, kot so bile včasih. Danes gredo zdravniki naravnost iz šolskih klopi na specializacijo in ne dobijo teh izkušenj. Osebo mislim, da je na odpravah, kjer

⁴ Stane Belak – Šrauf.

Damijan Meško (levo) z Janezom Lončarjem – Šodrom pred taborom 2 na Makaluju
FOTO: ARHIV DAMIJANA MEŠKA

V Hindukušu leta 1977 FOTO: ARHIV DAMIJANA MEŠKA

so na primer pogoste težave s srcem, primeren tudi internist, vendar je v praksi kirurških posegov več. Spomnim se, da sem sam celo pulil zobe ...

Ste si kdaj zdravniki izmenjali himalajske izkušnje?

Zdaj, ko sem star, precej hodijo k meni in se posvetujejo z mano. Meni je pomagal le dr. Borut Pirc, ki je bil na odpravi na Makaluju leta 1972 in mi je dal za našo odpravo vse potrebne sezname in informacije. Bil je dober zdravnik, žal pa je slabo prenašal višino. On je bil moj učitelj, kar se tiče himalajskega zdravništva.

Ste imeli še kakega drugega vzornika?

Bral sem Herzogovo Anapurno in tam je bil omenjen zdravnik, kardiovaskularni kirurg Oudot, ki je natančno opisoval, kako je zdravil ozeblino. On je bil moj himalajski vzornik, čeprav se njegove metode pozneje niso izkazale kot pravilne in učinkovite. Dr. Jožeta Andlovica zelo cenim. Bil je kirurg in splošni zdravnik, tako kot jaz, znal je delati z ljudmi, upoštevali so ga. Recimo, da je bil on moj vzornik.

Ste bili kdaj tudi v vlogi psihologa?

Bil. Poskušal sem razumeti alpiniste in jih tudi sem. Zdravnik ima lahko avtoriteto. Zgodilo se je, da sem kdaj vplival tudi na to, kdaj se kam gre. Včasih so imeli alpinisti tudi psihične

stiske, depresije, zato sem se veliko pogovarjal z njimi. Vedno pa ni bilo uspešno. Alpinisti so skoraj vsi obsedeni z vrhom, mislijo, da morajo priti na vrh, in tudi gredo, pa čeprav mimo vseh nasvetov. Ko pa so bili bolni, so me poslušali, takrat so zdravnika upoštevali ...

Kako pa ste kot zdravnik doživljali smrt člana odprave? Teh primerov ste imeli kar nekaj ...

Vsaka smrt je bila travma. Težko doživetje, ki je zelo obremenilo vso odpravo. Borut Bergant je umrl na Jalung Kangu. Najtežje so bile ure negotovosti, ko nisi vedel, kaj se je dogajalo na gori, je še živ ali ga ni več, se bo vrnil z gore eden ali se bosta vrnila oba. Potem se je vrnil Tomo Česen sam. Pri vsej tragiki sem si takrat oddahnil, da je živ vsaj eden.

Pri Boštjanu Kekcu na K2 je bila drama še dolgotrajnejša. V zadnjem taboru pod vrhom je Kekec dobil višinsko bolezen. Njegovi prijatelji so ga poskušali rešiti in spraviti v dolino, toda njegovo stanje se je iz ure v uro slabšalo in na strmih pobočjih gore je njegovo življenje ugasnilo. Stipe Božič se je takrat pokazal kot pravi mož in prijatelj, napravil je vse, da bi Kekca rešili, ni mislil nase, da bi šel čim prej v dolino in se rešil snežnega pekla, ostal je pri Kekcu do zadnjega in se bojeval za njegovo življenje. Takrat sem se počutil slabo, nisem mogel na goro, do Kekca bi potreboval tri dni, bil sem zelo nemočen in nesrečen. Privlekel sem se do tabora ABC in tam sem izvedel, da je Kekec ugasnil. To je bilo zame takrat zelo težko.

Pri Mariči¹ in Jožetu² na Kanču je bila zgodba kratka in zelo pretresljiva. Izpod vrha gore sta se vedno redkeje oglašala, vreme je bilo viharo, napredovala sta vedno počasneje, skoraj se nista več oglasila. Ob zadnjem pogovoru z njima je bilo že jasno, da se ne bosta nikoli več vrnila. Mariča je govorila z zlomljenim glasom, besede so se trgale in bile so nesmiselne. Vsi smo vedeli, da bosta umrla.

Kako pa ste spremljali "boj alpinistov za vrh"?

Na to sem gledal z distance, vpliva nisem imel nobenega. Sem pa opazoval, včasih za koga navijal, vtikati se pa nisem hotel. Tako ali tako bi me vsak vodja ustavil. Aleš je bil avtoriteta, s Tonetom Škarjo pa sva se o tem veliko pogovarjala, lahko sem komentiral.

Kdaj je zdravnik boljši, ko je mlajši in fizično sposobnejši ali ko je starejši, ampak bolj izkušen?

Presenetil si me s tem vprašanjem. Na začetku sem se precej podrejal, takrat sem bil tehnično samo zdravnik. Zdravnika eni ne cenijo in spoštujejo, drugi ga, nekateri celo pretirano. A tudi najsamozavestnejši, ko je bolan, pride do zdravnika, ga posluša in spremlja njegovo zdravljenje.

Vas je kdaj zamikal kak vrh? Do katere višine ste prišli?

Vrh pravzaprav niti ne. Na Makaluju sem imel željo priti na 8000 metrov višine. Dvakrat sem bil na taboru 4. S Šodrom³ sva bila na dvojki štirinajst dni, to je na 6200 metrih. Aleš je določil, da naj bo zdravnik sredi stene. Ko sem bil drugič v

¹ Marija Frantar

² Jože Rozman

³ Janez Lončar – Šodr.

steni, sem ga prosil, ali grem lahko na petko, pa ni dovolil. Sem bil kar žalosten. Tudi snemalca Rada Riedla ni pustil. Verjetno bi bilo smešno videti, da bi dva taka "amaterja" prišla do te višine ... Ampak Aleš je tako mislil, vedel je, da je moje mesto tam. Na drugih odpravah si potem nisem več želel vrhov, saj sem vedel, da to ni moja naloga. Večkrat sem bil na 7500 metrih, bil sem na vrhu Nošaka, pa na Kangbačnu na 7300 metrih, večkrat sem bil više od 7000 metrov.

Je še kakšna druga odprava ali gora naredila na vas močan vtis?

Zagotovo Jalung Kang in Kangčendzenga. To je gora presežkov, ogromna, kot so cele Kamniške. Impozantnejša in veličastnejša kot Makalu. Ta je lepoteč, Kanč pa ima svojo dušo. Koliko odprav je bilo tam, koliko alpinistov se je vzpenjalo tam, nekateri so ostali tam za vedno ... Ampak gora je tako lepa. Povsem razumem Škarjo, da je o njej napisal knjigo. Žal mi je, da se na odpravi Kangbačen 2007 mladi niso odločili za vzpon nanj. To bi morali narediti že zaradi Toneta Škarje. V posebnem spominu imam tudi obe odpravi na K2. Obakrat je bil vodja Mišo.⁴ So me pa nepalske gore bolj osvojile kot pakistanske. Tam so sicer lepe gore, ampak nepalska Himalaja ima v sebi še nekaj drugega.

⁴ Tomaž Jamnik – Mišo.

Vidite med mladimi zdravniki koga, ki bi nadaljeval tradicijo vaše generacije himalajskih zdravnikov?

Izstopa mladi Jure Gorjanc. Veliko zna, kirurg je in tudi zanima ga to. Zato ima vse pogoje za himalajskega zdravnika. S srcem je pri stvari, vendar tudi sam niha med kirurgijo in Himalajo.

Ste si kdaj pisali zapiske o dogajanju? So vas kdaj zamikali spomini?

Zapiskov imam ogromno. Dnevnike sem pisal na vsaki odpravi, ampak v njih je verjetno preveč osebnih vtisov. Nekaj podobnega, kot je knjiga dr. Andlovica, bi si želel napisati, vendar ne vem, ali sem sposoben napisati tako dobro knjigo.

Še greste kdaj v hribe? Bi šli še na kakšno odpravo?

Zdaj sem srečen, tudi če hodim po naših hribih. Vedno znova si ponavljam misel pesnika Menarta: "In sreča je, da je pred mano pot, in to, da vem, da slast je v tem, da grem." ◉

Spomin na uspešno odpravo na Anapurno leta 1995. Od leve (zadaj) Drejc Karničar, Tone Škarja, Viki Grošelj, Janko Oprešnik, Carlos Carsolio, Tomaž Humar, (spredaj) Damijan Meško, Davo Karničar, Stipe Božič. FOTO: TONE ŠKARJA

Dolgo traja njen spomin

Zgodi se v gorah

✉ Slavko Prezelj

"Na planini te že čakajo, da boš obračal hlebe sira," mi je rekla mama. FOTO: OTON NAGLOST

Pri nas doma ima mama vedno glavno besedo. Uboga jo tudi oče, čeprav vidim, da včasih le stežka pogoltno, kar mu naroči. Tudi jaz jo poskušam ubogati čim večkrat, ker mama je le ena. Bolj ko za seboj puščam dvajseta leta, bolj se mi zdi, da imam njen značaj. Včasih, ko ji omenim, kakšne misli imam v glavi, mi reče, da sem neumen kot oče. Tega, da sem neumen, ji ne verjamem povsem, ker sem enkrat v treh letih na izpitu pri starejši profesorici dobil celo oceno deset.

DEKLE ALI PLANINA?

Dve leti nazaj so se mi zgodaj začele odpirati misli na počitnice. Sonce je bilo že visoko in sosedovi trije fantje, moji bratranci, so že pred tednom dni odšli s kravami na planino. "Se vidimo na Piskerniku!" mi je rekel Matevž. Piskernik je bila planina naše vasi, srenjski svet. Videti je bila res kot kakšen prevrnjen lončen *pisker*, razbit na dve enaki polovici. Mene je čakal še zadnji izpit. Matevžu sem samo pokimal, ker mi planina ni več tako dišala kot v prejšnjih letih, ko sem komaj čakal, da se je začela paša. Meni je misel vse bolj uhajala na modro morje. Mama je kar čutila, kam me vleče, zato mi je kar naravnost povedala. "Jure, s tisto svojo novo družino na morje že ne boš hodil. To si kar izbriši iz glave. Tisti

fantje, kar vidim jih, kako si zavijajo tisto travo v ne vem kaj že. V hribe pojdi, če že moraš kam iti. Na planini te že čakajo, da boš obračal hlebe sira. Morje te pomehkuži, hribi ti prekvasijo razum." Takrat sem pomislil, da bi moja mama morala biti ministrica za šolstvo. Prepričan sem, da bi večino šol dala zgraditi v gorah. Namesto konoplje bi v prostem času sejali ajdo in nabirali islandski lišaj za čaj. Vsi učenci bi kar kipeli od znanja in od zdravja. "Z morjem torej ne bo nič," sem pomislil in nekje v sebi sem čutil, da ima mama prav. Moji novi družini se o gorah še sanjalo ni. Vem, da bi pet fantov in dve dekleti skupaj težko naštelo imena desetih slovenskih gora.

Moram priznati, da sem v to družino zašel samo zato, ker mi je bilo med njimi

všeč neko dekle. Tega, da mi je všeč, ji še nisem povedal. Bal sem se namreč, da bi si ob prvi priložnosti zaželela, da jo odpeljem k sebi domov, da ji pokažem svojo mamo oziroma svojo sobo. Tega si nisem upal, ker mi je enkrat mama, ko sva prišla od maše, rekla: "Videla sem, da si ves čas gledal na žensko stran. Če si kje misliš iskati deklet, si izberi tako, ki jo boš videl v gorah. Takšne, ki hodijo v gore, so lepe, krepotne in dobrega srca." Njenemu nasvetu sem se malce začudil, kajti moj oče je moja mama spoznal v Fiesi, zato nisem vedel, med kakšne ženske mama prištevava sebe. Pri vseh svojih prepletanjih po gorskih stezah in včasih tudi spanjih na skupnih ležiščih mi sekira ni nikoli padla v med. Če mi je bilo že kdaj tam gori kakšno dekle kdaj bolj všečno, pa mi je zastal korak do nje zaradi celega tropa korajže nabitih fantov, ki so se sukali okoli nje. Moj stric Blaž, ki je prehodil vse naše Alpe počez in povprek, je mojemu očetu enkrat razložil, da so naši moški staroselci že vedeli, zakaj so toliko naših gora poimenovali Babe. "Zakaj?" je vprašal moj oče. "Zato ker so jim doma ženske zrasle čez glavo in so

jih želeli imeti čim dlje stran od svojih bivališč," je povedal stric Blaž.

Z DEŽJA POD KAP?

Končno je bil za menoj še zadnji izpit in vedel sem, da mi lahko samo hoja v gore in kravji zvonci povrnejo energijo, ki sem jo potrošil zadnji mesec pri učenju. Ko je v naši vasi na tisti sončno soparni dan zazvonilo poldne, sem pograbil nahrbtnik in stopil pred mamo. "Mama, zdaj pa grem!" "Kam?" me je začudeno pogledala. "Čez Vrh in okrog na našo planino." "Dež te bo ujel," me je posvarila. "Danes pa že ne," sem se ji zasmel. "Za Vrhom je tista stara italijanska kasarna, saj jo poznaš, tam lahko vedriš, če bi že kaj priletelo," me je ogovoril še oče.

Velik roj mušic je v sopari vso pot kolovratil pred menoj. Steza v okljukih navzgor je bila strma kot še nikoli. Znoj mi je prilepil lase na čelo in majico na hrbet. Sonce je bilo visoko na nebu, ko je tam na kaninskem koncu prvič komaj zaznavno zagrmelo. Pomislil sem na mamino svarilo in pospešil korak. Smreke so postajale vse bolj tršate in grom vse bolj prihajajoč. Hladen piš je zavel s strmine nad menoj in sonce je zgubilo svojo ble-

ščavo. Črni nevihtni oblaki so naenkrat zagrnili vrhove okoli mene. Prva strela je v daljavi že zarisala svetlo črto čez žametno črnino. Pok mi je udaril v ušesa, da sem se stresel kot kakšen kužek. Dobro sem vedel, kje je italijanska kasarna, saj sem pred leti v njenih vlažnih prostorih, spravljenih globoko pod zemljo, brskal za vojaškimi ostanki.

Skrenil sem s steze. Ko se je vse naokoli zasvetilo, se mi je jazdelo, kot bi se na tisoče kosov razleteli vsi božji lestenci. Potem je tako strašansko počilo, da sem se zamajal kot star kozolec v viharju. Priletele so prve debele deževne kaplje. Pognal sem se v tek. Pred menoj se je odprl svet skal in samotarskih smrek. Čez greben Vrha je v vsej svoji mogočnosti z vetrom prihajala gosta belosiva zavesa dežja. Šum tisočerih kapelj je prihajal vse bliže in hip zatem mi je dež neusmiljeno pikajoče skočil v pregret obraz. "U mater, tole je pa pravi Kneipp," sem pomislil. Priprl sem oči in se zadnjih sto metrov do kasarne vrgel v tek, kot bi lovil normo za olimpijske igre. "Uff," mi je samo uspelo reči, ko sem skoraj padel v kasarno. "Mama, še sem živ," sem še dodal. Vedel sem, da mama ta trenutek misli name.

Zunaj je bilo noro, saj so nebeške orgle in trombe igrale simfonijo, ki ne bi šla na noben CD. Na golo kožo sem si povlekel topel pulover, se odmaknil od vhoda na hodnik in se postavil med podboj majhnega, temačnega prostora. Ob vsem tem nebeškem ropotanju mi je pred oči stopila avstro-ogrsko artilerija, ki je z vsemi topovi hotela Lahe vreči onkraj Soče. "Ubogi čas, ubogi ljudje," sem pomislil. Zdaj se mi je jazdelo, da sem zaslišal človeški glas. To ni bil prisluh, kajti na vhodu sta stali dve ženski postavi, ki sta pravkar odvrgli preko glave namočena pregrinjala.

"Dobro naju je namočilo," je rekla po videzu priletna ženska. Za trenutek sem pomislil, da je to moja mama, ki si je prišla sem ogledat teren za gradnjo šole. Pritajil sem se, ker v tej samoti nisem imel rad opravka z neznanimi ženskami. Mogoče bi ju celo prestrašil, ker bi si mislili, da sem ostal tukaj še od kdove katere soške bitke. Druga s svitki mokrih las preko obraza je bila mojih let. Lepa je bila kot kakšen premočen angel, ki ga je nevihta sklatila z nebeškega kraljestva. "Lulat me tišči," se je oglasila tista, ki je bila verjetno njena mama. "A še ni do-

Srcce na planini FOTO: SLAVKO PREZELJ

Z vetrom je prihajala gosta belosiva zavesa dežja. FOTO: DAN BRIŠKI

volj vode?" sem hitro pomislil in se že v naslednjem hipu zresnil, ker je zavila v mojo smer. Že sem se stisnil vase, da sem bil verjetno videti majhen kot makovo zrno. "Sem grem," je rekla in zavila v drug prostor.

NI BILO DOVOLJ

Oddahnil sem se in se zazrl v dekle. Bila mi je všeč. Sploh potem, ko je potegnila mokro majico s telesa in mi je pred očmi zasijala njena svetla koža. Vse, kar sem videl, je bilo videti lepše kot kdajkoli na morju. "Zdaj sem pa pol lažja," me je iz zagledanosti zbudila ženska, ki je stopila iz drugega prostora. "Kar nič ne bova vedrili," je še rekla. "Nevihata se že poslavlja," se je oglasilo dekle. Dež je docela pojenjal in grmenje se je odmaknilo nekam daleč. Kar nekaj dolgih trenutkov sem še ostal med zidovi kasarne. Ne bi mi bilo prijetno pri srcu, če bi me slučajno katera od njiju opazila, da sem se pritajil pred njima. Naposled sem se le napotil proti izhodu. Svetloba me je zaščemela, da sem se obrnil nazaj v notranjost. Takrat sem na tleh zagledal njeno mokro majico. Pobral sem jo s takšnim veseljem, kot da sem našel biserno ogrlico. Pritisnil sem si jo na lice in jo spravil v nahrbtnik.

Zunaj je sonce že obsijalo mokre trave, ki so se bleščale vse tja gor do skalnatih sten. Čeprav sem se na hitro ozrl na vse strani, da bi ju mogoče le ugledal nekje v daljavi, se to ni zgodilo. "Gotovo sta zavili v dolino," sem nič kaj veselo pomislil in se s podvojeno močjo zagnal v strmino. Ves čas hoje navzgor sem imel pred očmi le njo, tako da ne vem, ali sem že kdaj tako hitro prišel na Vrh. To goro smo tako imenovali samo mi, ki smo pasli na planini Piskernik. Dan je bil sveže umit. Videlo se je daleč. Triglav je bil ves svetel. Mislil sem, da bom v vpisni knjigi našel njun zapis, pa ta dan ni bilo sem gor nikogar. Malce razočaran sem pomislil, da ne bom nikoli vedel, kako je bilo ime njej, katere lepoto sem zrl. "Vendar sta od nekod ženski le moralii priti," nisem odnehal. Pred očmi se mi je izrisala planinska kočja na drugi strani gore. Čeprav nisem nameraval tja, temveč na našo planino k mojim trem bratrancem in njihovim kravam, me je zdaj kar samo odneslo proti severu.

Ta tolminska kočja je ždela pred menoj kot kraljična v kraljestvu gora. "Dober dan," sem pozdravil moškega, ki se je pred kočjo grel z žarki zahajajočega sonca. "Dober, ja. Si prišel od zgoraj?" me je povprašal. "Sem," sem rekel. "Pa nevihta?" je

bil radoveden. "Na oni strani v kasarni sem počakal, da je minilo." Zadovoljno mi je prikimal. "Kar stopi notri, saj sta ženski notri. Postrežeta te. Danes sta prišli," je še dodal.

Srce mi je začelo močneje utripati ob misli, da sta to mogoče moji znanki iz kasarne. Stopil sem čez prag, odprl vrata v notranjost in takrat sem jo zagledal. Stala je za točilnim pultom, obrnjena s hrbtom proti meni. V omarico je ravnokar postavila kozarec. Zatrepetal sem od silnega čustva. Z roko si je popravila skodrane kostanjeve lase. Po meni je zavalovila toplota, kot bi se naslonil na toplo kmečko peč. Postal sem mehak kot šipkove jagode ob prvi jesenski zmrzali. Zašibila so se mi kolena, da sem se oprijel stola. Zdaj se je obrnila. Najina pogleda sta se za trenutek ujela, potem je povescila oči in čez koticke ust ji je šinil nasmeh. Brez besed sem s tresočo roko odprl nahrbtnik, izvlekel njeno mokro majico in ji jo ponudil. "Ooo, hvala," mi je rekla. "Jaz sem Hana." Ponudila mi je roko. "Jure," sem spravil iz sebe in jo pogledal v oči. Ni umaknila pogleda.

"Dovolj bo," je rekla ženska za nama. Bila je tista iz kasarne.

Ni bilo dovolj, za naju že ne! In tako je še danes. ●

Slovenci v avstro-ogrskih gorskih enotah

Stoletnica naše prve gorske enote

✍ David Erik Pipan¹

Pripadnika visokogorske stotnije med urjenjem na plezalnem poligonu ZBIRKA: DAVID ERIK PIPAN

1. marca 2011 Slovenci obeležujemo pomembno obletnico, povezano z gorništvom. Pred sto leti smo namreč dobili prvo vojaško gorsko enoto. Čeprav se je dogodek zgodil v tedanji Avstro-Ogrski, se je zgodil na naših tleh in našim ljudem, zato je prav, da se ga primerno spomnimo.

Kljub temu da je bila monarhija v zahodnem delu gorata, je posebne gorske enote v vojsko uvedla razmeroma pozno, komaj leta 1906, medtem ko je imela zahodna soseda Italija alpinske polke že od leta 1872. Naloga teh enot je bila zaščita meje v gorah. Leta 1906 so bili kot gorska enota opremljeni I. in II. polk tirolskih deželnih strelcev ter celovški 4. domobranski pehotni

polk, leta 1909 pa se jim je pridružil še III. polk tirolskih deželnih strelcev. Kot zadnji polk, ki je spadal med domobranske gorske enote, je bil 1. marca 1911 v gorsko enoto preoblikovan ljubljanski domobranski pehotni polk št. 27 in od tega datuma lahko govorimo o začetku naših gorskih enot. Kljub temu da je bil polk le del mogočne armade, so ga na slovenskih tleh imenovali "slovenski planinski polk", saj so v njem služili slovenski fantje.

27. DOMOBRANSKI PEHOTNI POLK – 2. GORSKI STRELSKI POLK

Cesarsko-kraljevi domobranski pehotni polk z nabornim okolišem Ljubljana in Trst ter s sedežem v Ljubljani je bil ustanovljen 1. oktobra 1901. V njem so večinoma služili slovenski fantje iz takratnih dežel Goriško-Gradiščanske in Kranjske. Priprave na reorganizacijo v gorsko enoto, ki je bila predvidena za leto 1911, so se začele že 30. marca 1908, ko je iz Celovca v Gorico prispel bataljon domobranskega pehotnega polka. Cilj premestitve v Gorico sta bila priprava urjenja in formiranje jedra za spremembo v gorsko enoto. Marca 1911 je prišlo do uradnega preoblikovanja, na novo pa so bili sestavljeni tudi njegovi

¹ Avtor je predsednik Društva soška fronta iz Nove Gorice.

bataljoni. V kasarni Erzherzog Rainer v Gorici je bil kot gorska enota formiran 2. bataljon, vendar ne na novo, temveč je nastal s preimenovanjem bataljona, ki je že bil tam.

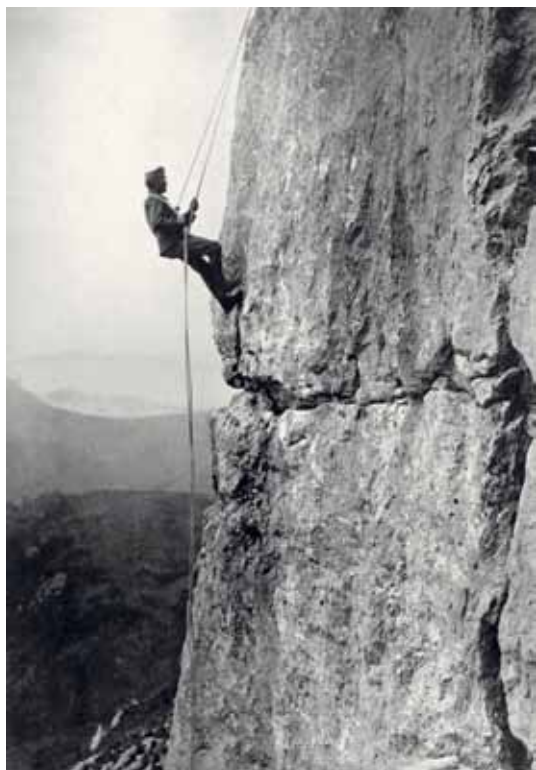
Preoblikovanje polka v gorsko enoto je pomenilo tudi spremembo uniforme, opreme in vadbe moštva, s tem pa je bila polku zaupana obramba meje z Italijo na območju od Gorice do trdnjave Kluže. Skladno s to nalogo so bile stotnije v poletnih mesecih razporejene na tem območju, saj so njihovi pripadniki zapustili mestne kasarne in se namestili v manjših po vaseh ob meji z Italijo. Iz njih so hodili na pohode v okoliško hribovje, kjer so se urili v gorskih veščinah in vojskovanju.

Kljub temu da je bil polk izurjen za gorsko bojevanje, je bil ob izbruhu vojne skupaj z ostalimi enotami korpusa poslan v Galicijo, kjer je pozimi 1914–15 utrpel hude izgube. Kasneje je bil premeščen v Zgornje Posočje, kjer je branil položaje med Rombonom in Šmohorjem. Spomladi 1916 je sodeloval v tirolski ofen-

zivi, nato pa je bil spet poslan v Galicijo. Avgusta 1916 je bil premeščen na kraško bojišče, kjer se je tako v zaledju kot na bojnih položajih zadrževal do preboja soške fronte oktobra 1917. Spomladi je bil preimenovan v 2. gorski strelski polk. Septembra je nekaj dni sodeloval v hudih bojih na Škabrijelu, po preboju fronte pa je napredoval za umikajočimi Italijani do reke Piave. V Furlaniji je polk ostal do konca vojne in razpada monarhije, ko so se njegovi ostanki vrnili v domovino, iz njegovega jedra pa je nastal planinski polk slovenske vojske.

VISOKOGORSKE STOTNIJE, V KATERIH SO SLUŽILI SLOVenci

S stabilizacijo fronte je njen velik del potekal po visokogorju, zato se je pojavila potreba po posebej izurjenih enotah, ki bi bile usposobljene za delovanje v najtežjih razmerah. V ta namen so na posameznih sektorjih ustanovili posebne, visokogorske stotnije. To so bile samostojne taktične enote, neposredno podrejene poveljstvu sektorja, na kate-

Demonstracija spusta v steni
ZBIRKA: DAVID ERIK PIPAN

Bojni položaji 27. domobranskega pehotnega polka pozimi 1915–16 na Velikem Lemežu, v ozadju je lepo viden vrh Krna. ZBIRKA FOTOGRAFIJ GORIŠKEGA MUZEJA

Podčastnik gorskih enot avstrijske vojske v popolni visokogorski opremi
ARHIV DRUŠTVA PRIJATELJI DOLOMITOV

Pripadnik smučarskega oddelka v popolni zimski visokogorski opremi
ARHIV DRUŠTVA PRIJATELJI DOLOMITOV

rem so delovale. Sestavili so jih s posebej izbranimi vojaki, na začetku predvsem s pripadniki polkov tirolskih deželnih strelcev, tirolskih cesarskih lovcev ter domobranskih polkov, kasneje pa so jih dopolnjevali predvsem z vojaki, ki so uspešno opravili vojaške smučarske tečaje. Morali so biti že od doma vajeni gora, poleg tega so morali biti odličnega zdravja, fizično sposobni in že obvladati plezalske in smučarske veščine. Preden so jih poslali na bojišče, so bili deležni alpinističnih in smučarskih usposabljanj.

Te enote so običajno uporabljali za trasiranje prehodov po najtežje prehodnih območjih, izvidništvo, patroljiranje in zahtevne vojaške naloge na visokogorskih bojiščih. Pripadniki stotnij so morali biti večji tudi samostojnega delovanja, odlično poznati sektor, v katerem so delovali, še posebej orientacijo, častniki pa tudi veščine topniških opazovalcev. Ko niso bili na bojišču, so se redno urili na plezalnih poligonih ali drugače izpopolnjevali svoja alpinistična znanja.

Za nas so zanimive predvsem visokogorske stotnije, v katerih so služili številni Slovenci. Visokogorska stotnija št. 59

je imela svoj bazni tabor "Bartolo lager" pri Žabnicah. V neposredni bližini tabora je Julius Kugy, takrat v službi kot alpinistični referent in odličen poznavalec Julijskih Alp, v Trnovem logu ustanovil plezalno šolo s plezalnim poligonom. Vodil jo je izvrsten plezalec, topniški poročnik Guido Mayer. Kasneje so jo dopolnili še s pripadniki smučarskega oddelka, ki so ga večinoma sestavljali Korošci.

Jedro visokogorske stotnije št. 13 je sestavljalo moštvo, med katerimi so bili številni domačini iz Zgornjega Posočja in Gorenjske. Marsikateri je gore odlično poznal že iz svojega predvojnega življenja, saj so bili med njimi gorski vodniki, gozdarji, lovci, pastirji ... Poveljeval ji je aktivni stotnik Ivan Rojnik, njene patrolje pa so pogosto sodelovale v visokogorskih operacijah, predvsem na izpostavljenih in pozimi težko dostopnih položajih na Rombonu, Javorščku in Vršiču, za kar je bila stotnija večkrat pohvaljena.

Visokogorska stotnija št. 44 je bila za razliko od ostalih divizijska in podrejena neposredno poveljstvu divizije. Februarja 1916 so jo sestavili iz smučar-

skih oddelkov domobranskih pehotnih polkov, ki so divizijo takrat sestavljali. Kot taka je sledila diviziji med južnotirolsko ofenzivo, vendar ni sodelovala v bojih. Kasneje je bila premeščena na območje gore Punta Albiolo v bližini prelaza Tonale, kjer je ostala do konca vojne.

Svojo visokogorsko stotnijo so za obdobje, ko so bili na koroškem bojišču, formirali tudi znotraj 5. bataljona mariborskega 47. pehotnega polka. Koliko časa je bila aktivna, ni znano.

V gorah pa so se med prvo svetovno vojno bojevale tudi nekatere druge, pretežno slovenske enote, čeprav niso bile posebej izurjene za gorsko bojevanje. Na tem mestu bi izpostavili skoraj popolnoma slovenski 7. lovski bataljon in 17. pehotni polk. Pravzaprav bi se zgodila velika krivica, če bi pozabili na ti dve enoti, saj sta bili skoraj leto in pol prisotni na območju gora Monte Campigoletti in Monte Chiesa na Južnem Tirolskem, kjer sta prestali zelo hudo zimo 1916–17 in za seboj pustili neizbrisne sledove. ◉

Več podatkov na <http://prohereditate.com/sl/>

Potepanje po Kaninskem pogorju

✍️ Olga Kolenc

Žrd FOTO: VID POGAČNIK

Ko sem se najbolj vroče avgustovske nedelje sama klatila po Kaninskih podih in iskala fosile srčastih školjk, sem začutila, da bo ponovno treba pogledati tudi na severno stran pogorja. S plazovi zasute grape, iz katerih veje hlad, so v poletni vročini pravi azil za pobeg iz pregretega kotla v dolini. Precej let nazaj smo na italijanski strani trenirali zimsko opremo, se kot otroci radoživo "metali" po snegu, nato pa zlezli po smeri Julia. Oblaki so nam zakrili razgled čez izpostavljen greben, pod katerim se levo in desno belijo presunljivo lepa kamnita prostranstva.

Kaninsko pogorje, kamor spada tudi Žrd/Monte Sart, obsega veliko večje območje, kot ga običajno vidimo med vijuganjem po njegovih urejenih smučiščih. Obsežni

in razčlenjeni trikotni greben na slovenski strani pada proti Bovški kotlini, dolini Koritnice in Učje. Glavni greben, ki poteka v smeri jugozahoda, pa na italijanski strani razmejuje Reklansko dolino in Rezijo.

Zaradi obilnih padavin, ki z zahoda dosežejo izpostavljeni obrobni masiv, je visokogorski kras tod še posebno izrazit.

Večmeterska snežna odeja še v pozno pomlad omogoča ugodno smuko. Kaninski podi, ki se raztezajo pod visokogorskim grebenom, dajejo razbrazdani pokrajini nezemeljski pridih. Ledenik je oblikoval lašte, jarke, suhe doline in kotanje, proces preoblikovanja pokrajine pa se prikrito in vztrajno nadaljuje. Voda pogloblja obsežne

¹ Slovenski domačini v Reziji goro imenujejo Sart, vendar se je v zadnjih desetletjih v širši rabi uveljavilo ime Žrd. Italijansko ime je Monte Sart.

in puško, ki je segala do gležnjev, so področje preplezali po dolgem in počez. Dogodke je z vidno prizadetostjo nizal do podrobnosti, nekoč pa je zamahnil z roko in dodal, da se vsega res ne more več spomniti, saj je od takrat minilo že dobrih šestdeset let ...

DO KOČE CELSO GILBERTI

Pobeg na severno stran Kanina je bil na vrhuncu poletja resnično najboljši izbor! Po spustu čez Predel je jutranji pogled na ledeniško Rabeljsko jezero, ki leži v morenski kotanji, le pridal svoje. Mistično jezero je ob zgodnji jutranji uri samevalo. Vrh Jerebice se je z zelenim predgorjem zrcalil na neobičajno nizki vodni gladini. Da so se tukaj rojevale bajke, se mi je zazdelo nekaj povsem samoumevnega! S kolegico Irmo in ljubko štirinožno Sisi smo hitele proti Nevejskemu prevalu, kjer nam je sodobna kabinska žičnica prihranila grizenje kolen po povsem "polikanem", a strmem spodnjem delu smučišča.

Ob pogledu na kočo Gilberti se mi je pri srcu kar malce milo storilo. Zgradili so jo leta 1934, posvečena pa je furlanskemu alpinistu Celsu Gilbertiju. Idilična postojanka se je zaradi nedavne in težko pričakovane povezave smučišč na slovenski in italijanski strani Kanina znašla dobesedno ujeta med dvema postajama kabinskih žičnic. Nad kočo se dviga divje severno ostenje osrednjega grebena, ki se od Prestreljenika nadaljuje proti Visokemu Kaninu. Izpostavljeni greben buri našo radovednost. Prestreljenik se skozi tok časa le omehča in nam skozi veliko naravno okno ponudi razgled na nebesno modrino. Nastalo je s preperevanjem skalnega oboka, njegova velikost pa je 10 krat 7,5 metrov. V zvezi z njegovim nastankom se je prav tako ohranilo več zanimivih legend. Okno je razmeroma lahko dostopno s slovenske strani v slabi uri hoda od zgornje postaje kabinske žičnice, ki pripelje iz Bovca, na severni strani nad kočo Gilberti pa ne bo šlo brez pravega plezanja po vertikalni. Skalni obok se malce naslanja na steno Hudega vršiča, kjer v isti višini opazimo še eno okence.

V zaprtem senčnem ostenju pod oknom se še v pozno poletje beli obsežno snežišče. Na severozahodni strani se dviga Bela peč, ki je še posebno lepo vidna z Nevejskega sedla. Na sedlu Bela peč pa je videti le še kot dober kucelj.

BOTANIČNA STEZA (SENTIERO BOTANICO)

Iznad Prestreljenika se je dvignilo žarko poletno sonce, ki je obetalo še en vroč poletni

dan. Vse močnejše se je upiralo v zatišno Prevalsko dolino, ki jo na eni strani ščiti osrednji kaninski greben, na drugi pa vršni del Bele peči. Idealni, pa čeprav ekstremni pogoji za rast so pogojevali nastanek čudovitega botaničnega vrta na zelenih površinah med skalami ob 2,5 kilometra dolgi stezi, ki je speljana od koče Gilberti do sedla Bela peč. Botaničnim navdušencem in ljubiteljem cvetja je na ogled kar 50 različnih vrst rož in drugih rastlin, ki sestavljajo barvno paletno širokega spektra. Ta kontrast je tako fascinanten, da si zasluži ogled.

Še en na novo odkriti planinski raj, sem pomislila, ko smo se začele vzpenjati po strmi stezi proti prevalu. Vznemirljivo je zadišalo po planinskem cvetju. Čeprav je bil glavni razcvet že pri kraju, ga je bilo še vedno na pretek, sililo je iz sleherne kamnite špranje. Časa smo imele dovolj; po polžje smo lezle navzgor in se izživilje v skoraj neomejeni možnosti digitalnih posnetkov.

Na prevalu Bela peč smo naleteli na ruševino stare vojaške zgradbe, pred nami se je odprl pogled na najlepši del Zahodnih Julijskih Alp – skupino Montaža in Viša. Tako zračno je tja do najvišjih vrhov, planina Pecol pod nami je bil kot na dlani. Tako svet vidijo ptice, sem pomislila, ob tem pa globoko vzdihnila sveži zrak. Beli jeziki grap, po katerih v času padavin izpod skalnega masiva divjajo hudourniki, dodajajo pokrajini svojstven pridih. Obsežne gole strmali, ki se strmo spuščajo izpod vnožja Montaža, se na Pecolu že skoraj povsem izravnajo. So kot odskočna deska, kajti svet pod planino je znova neukrotljiv. Večinoma prepaden in poraščen z iglavci pada do zatišne Reklanske doline. Razsežnost pogorja dodobra začutimo šele, ko se s prevala Sella Nevea po vrtolomni cesti spuščamo proti Reklanici.

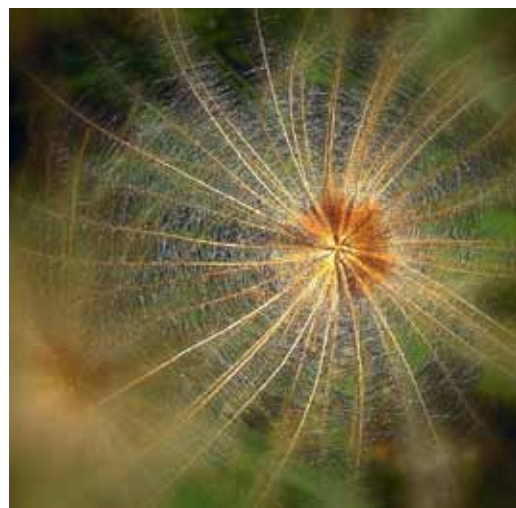

FOTO: OLGA KOLENC

mojstrovine, kot so škraplje, žlebiči, škvavnice, brezna in podobni pojavi, značilni za kras. Izginja v nedrja zemlje in pogloblja nevidni labirint ozkih kanjonov in brezen, v katerem so jamarji raziskali že preko 300 jam.

Ta divji skalnati svet je presunljivo lep in krut hkrati. Pokojni oče Rudolf nam je pogosto govoril o lastni izkušnji, ko je kot mlad vojak kmalu po prvi svetovni vojni pri italijanskih alpinistih služil vojsko. Tovrstni alpinizem je bil daleč od športnih plezalnih užitkov. Prekrl je takratno oblast, skale in brezna, ki so podhranjenim mladim možem črpali moč. Z vso vojaško opremo na hrbtu

Na desni strani nam je Bela peč zastirala razgled, od njenega vrha nas je ločilo le še pol ure hoje. Na levi smo ostrmeli ob pogledu na razgibano ostenje osrednjega kaninskega grebena, ki v smeri jugozahoda že malce ukročen razmejuje Reklansko dolino in Rezijo. Tja moramo, da pogledamo, kaj je na drugi strani!

NA SEVERNI STRANI KANINA

Iz senčnih kamnitih grap, zasutih s starim, umazanim snegom, je zavel prijeten hlad. Stara vojaška mulatjera se mestoma rahlo spušča in dviga, nato pa dokaj zložno vijuga preko podov Foran del Mus. Svet je tod na prvi pogled za odtenek manj divji, kot so naši južni Kaninski podi. Videz vara, le nekateri kraški pojavi so tod malo manj izraziti. Pot kot ostra zareza poseže v razgibani skalnati teren. Za seboj smo pustili razcep, ki se levo usmeri na ledenik in dalje proti Kaninu. Padajoče kamenje in plazovi, ki se plazijo izpod vršnega ostenja, so mulatjero na nekaterih izpostavljenih mestih že povsem zabrisali.

Cvetovi retijskega maka, ki so pravkar rumeneli po pobočjih, so dodali kamniti pokrajini nežen pridih. Visokogorsko cvetje,

kot je Zoisova zvončnica, alpski kosmatinec, nizki svišč, rožni koren, alpska madronščica, vretenčasti ušivec, nasršeni kamnokreč, južnoalpska smiljka in drugi so imeli tu zgoraj glavni razcvet. Cvetje je kukalo izza ozkih kamnitih špranj in tako izkoristilo še slednjo trohico zemlje. Zdaj je njihov čas, njihovo kratko poletje.

Prečile smo nekaj kamnitih grap in obsežnih snežišč, ki skrita pred soncem vztrajajo v pozno poletje. Skalni svet preko Forana del Mus se lomi, pada in se ponovno dviga vse od vrha Col delle Erbe do Col Sclava. Pod mogočnim prepadnim masivom je varno ujeta Reklanica. Strmina pod stezo je počasi popuščala in prehajala v razgibane konte. Opuščene zaplate gorskega pašnika so bile varno ujete v prostrane kamnite pode.

Razgledna idilična steza se je nadaljevala proti prevalu Peravo, kjer je razpotje. Mali, a urejeni bivak Elio Marussich stoji tik pod njim. Glavni greben obsežnega Kaninskega pogorja tu popusti, prelomi se, Vrh Krnice nam je iz tega zornega kota prvič pokazal pravi obraz. Srednji del njegove mogočne stene je videti kot zid, ki podpira celotni osrednji masiv. Pogled proti jugu se je končno odprl, pod nami je bila sončna dolina Re-

FOTO: OLGA KOLENC

zije. Obšle smo severno stran Vrha Grubje in kmalu prispele do Škrbine v Senožečah. Vršni del Žrdi s svojo prepadno severno steno je samozavestno kipel proti nebu.

S pogledom sem znova objela prostrani svet gora. Od nekod se je spet priplazil spomin na očetovo pripoved. Vrsto let sem se avgusta podajala v visokogorje in tako počastila njegov spomin. Z leti sem ta obred nehotep opustila. Ta dan pa me je povsem po

Bivak Marussich, zadaj Žrd FOTO: OTON NAGLOST

naključju zaneslo sem gor prav na obletnico njegove smrti.

VZPON NA ŽRD

Presenečene nad cvetočim visokogorskim travnikom smo se malce odžejale in razgledale po okolici. Skoraj navpične severne stene Žrdi nismo videle več, le njeno precej zeleno južno pobočje. Mulatjeri smo sledile še par minut, nato pa ugotovile, da vodi v dolino. Hitro smo se vrnile na škrbino in v smeri Žrdi poiskale komaj opazno stezico. V travi se skoraj povsem izgubi, višje na grebenu pa je znova izrazitejša.

Mestoma strm in izpostavljen greben je glede na razdalje malce varljiv. Ob vzpenjanju se je tako odstiralo pred nami nekaj manjših vzpetin, ki so nanizane druga za drugo. Pot se psihološko skrajša, saj smo bile vsakokrat prepričane, da smo tik pred ciljem. Samo še nekaj korakov, pa znova še nekaj korakov, končno pa smo le stale na vrhu! Joj, koliko planik, pa dišeče murke. Sisi je nagonsko vedela, da smo prispele na cilj. Veselo se je valjala po zelenem zaobljenem vrhu in se sladkala s prinesenimi priboljški.

Sonce je doseglo zenit, v smeri Montaža in Viša pa so se že kopicili prvi kopasti oblaki. V igri svetlobe se mi je zazdel bel skalni svet še

Proti vrhu Žrdi FOTO: OLGA KOLENC

bolj bel, pisana barvna paleta daljav še bolj izrazita. Pred mano se je razprostiral svet, viden iz povsem novega zornega kota. Obšla me je neizmerna radost življenja! To je kraj, kjer še občutimo čar odmaknjenih, redko obiskanih vrhov, kjer prisluhnemo pravi tišini.

Sledila sta sestop in ponovno vijuganje po poti pristopa do izhodišča pri koči Gilberti. Kljub dobri izbiri ture je poletna vročina dodala svoje. Tudi Sisi je, razbolenim tačkam navkljub, delovala neizmerno hvaležna in zadovoljna. ○

Žrd – Monte Sart (2324 m)

Žrd ali Sart, italijansko Monte Sart, je na severozahodnem grebenu Kaninskega pogorja, pod katerim ležita Reklanica in Rezija. Poti nanjo iz dolin so v poletni vročini naporne in dolge. Sodobna kabinska žičnica nam lahko skrajša pristop od Nevejskega prevala (Sella Nevea) do kočice Celso Gilberti. Padavine, ki prihajajo z jugozahoda, se najprej "izživijo" prav tu, zato je Žrd poznana po strelah. Skrajni rob visokogorja deluje osamljeno in odmaknjeno, kmalu nam je jasno, da je pred nami nadvse zanimiva in razgledna visokogorska tura. Greben se niža proti severozahodu, trije poslednji piramidasti vrhovi nam dajo ugibati, katera je Žrd. Široka in izpostavljena severna stena, ki pada proti Reklanski dolini, nas bo kmalu prepričala, da smo na pravi poti. Vzpon na vrh je le še pika na i prostornim razgledom, ki sežejo preko obsežnega dela Zahodnih Julijskih Alp do skupine Montaža in Viša.

Zahtevnost: Mestoma zahtevna označena pot, ki zahteva dobro telesno kondicijo. V primeru slabega vremena se zaradi nevarnosti strele turi raje odpovejmo.

Oprema: Običajna pohodniška oprema, zaščita pred soncem.

Nadmorska višina: 2324 m

Višina izhodišča: 1850 m

Višinska razlika: 474 m

Izhodišče: Koča Celso Gilberti (1850 m)

Koče: Koča Celso Gilberti (1850 m), telefon 0433 54015, in bivak Marussich, ki stoji tik pod prevalom Peravo,

(od kočice Celso Gilberti do bivaka sta dve uri hoje).

Časi: Koča Celso Gilberti—preval Peravo 2 uri

Preval Peravo—Žrd 1.15 ur

Sestop 2.45 ur

Skupaj 6 ur

Sezona: Zaradi obsežnih snežišč, ki na obojni strani pogorja vztrajajo v pozno poletje, je obisk priporočljiv od julija do oktobra.

Vodnik: Tine Mihelič: Planinski vodnik Julijske Alpe, PZS.

Andrej Mašera: Zahodne Julijske Alpe, Sidarta.

Zemljevid: Julijske Alpe, zahodni del, 1 : 50.000.

Opis: Parkiramo na Nevejskem prevalu (Sella Nevea) in se s kabinsko žičnico odpeljemo do zgornje postaje tik nad kočico Celso Gilberti (1850 m). Pod kočico sledimo stezi, ki nas za kratek čas usmeri desno navzdol, nato pa vijuga levo navzgor skozi botanični vrt (*Giardino botanico*). Po približno pol ure hoje prispejemo do razpadajočega vojaškega objekta na sedlu Bela Peč (Sella Bila pec) na višini 2005 metrov. Na levi strani vojaškega objekta sledimo oznaki "Bivacco" po razgibani vojaški mulatjeri, ki je zaradi skalnih podorov mestoma povsem uničena. Pot se rahlo dviga in spušča; kmalu prispejemo do odcepa levo za Visoki Kanin. Nadaljujemo po stari mulatjeri ter prečimo nekaj mestoma izpostavljenih grap in snežišč, ki vztrajajo v pozno poletje. Pot postaja vse bolj prijetna in razgledna in nas po dveh urah pripelje do bivaka Marussich. Tik nad bivakom je preval Peravo, kjer je razpotje. Nadaljujemo za oznako M. Sart, ki se najprej dvigne proti zahodu, nato pa zavije na severno stran Vrha Grubje. Zložna pot nas kmalu pripelje do Škrbine v Senožeah (Forchia di Terra Rossa, 2131 m), kjer nas preseneti majhen visokogorski travnik. Tu zapustimo mulatjero in se usmerimo desno na komaj opazno stezo, ki se dviga proti strmemu zgornjemu delu Žrdi. Kmalu dosežemo mestoma izpostavljeni vršni greben, kjer sta pred nami nanižana še dva predvrha. Mislimo, da smo na cilju, vendar potrebujemo še nekaj minut, da dosežemo zadnjo in hkrati najvišjo, zahodno vzpetino.

Sestopimo nazaj do Škrbine v Senožeah in se po poti pristopa vračamo do sedla Bela Peč. Kmalu pod sedlom se steza razcepi; tako leva kot desna nas pripeljeta do izhodišča pri že od daleč vidni koči Celso Gilberti.

Z avtomobilom v hribe

Kar počnemo v dobri veri, ni nujno tudi prav

✍️ Luka Pavlin

Z avtom se na Stol ne da. FOTO: OTON NAGLOST

Avto. Božji blagoslov sodobnega človeka, domači hišni ljubljencek, parkiran na dvorišču slehernega Zemljana. Vožnja z njim se lahko konča že za prvim ovinkom, tisti z vozniškim izpitom pa se lahko odpravijo z njim v Ljubljano, Luksemburg, Bangladeš ali samo v naključno izbrano drevo.

Po želji. In na izletih se obnaša lepše kot kateri koli pes. Vedno uboga lastnikove ukaze. Še več, v nasprotni avto trči včasih tudi prostovoljno, brez voznikovega dovoljenja. Edino denarnica vsak mesec bolj trpi, pa nič zato. Avto mora biti pri hiši. Če sta dva, še toliko bolje. Kaj zato, če je kdaj pa kdaj hladilnik prazen in če kdaj stojimo v vrsti na Rdečem križu? Samo, da imamo dva avtomobila. Saj sta pri sosedovih tudi, zakaj ne bi bila še pri nas?

Z avtom se najbolj splača v hribe. Do vrha pridemo bistveno lažje, pa še policista ni, ki bi napisal astronomsko kazen. Tudi Žaretova družina se je odpravila v hribe, ko so razmišljali, kam na nedeljski izlet.

ATA PRIPRAVLJA NAČRT ZA IZLET

"Bi šli jutri kam na izlet?" je vprašal Žaretov oče, ko je v soboto zvečer gledal vremensko napoved. "Sončno bo in res bi

bilo škoda, da bi lep sončen dan zapravili za poležavanje na kavču ali posedanje pred televizorjem. Tam nas sonce še opeči ne bo moglo."

"Lahko bi šli v hribe!" je bila navdušena mama.

"Dobra ideja," se je strinjal oče. "Toda kam bi šli? Kondicije ravno nimamo."

"Lahko bi šli recimo na Stol," je predlagala mama. "Zgodaj zjutraj gremo od doma, sredi dneva pa že uživamo na soncu."

"To pa ni daleč," se je takoj strinjal Žare. "Jaz sem vsako jutro na njem."

"Mogoče bi šli pa naslednji vikend k sorodnikom v Hrastnik in nato z njimi na Mrzlico. Malo bližje je kot Stol," je poskusil oče.

"Kar v Afriko pojdemo," se je spet oglasil Žare. "Tam nas bo mrzlica sama našla."

"Na Valvazorja bomo šli. Za začetek bo čisto dovolj hoje," je rekla mama.

"Jaz bi šel raje na indijančka," je svoj predlog podal Žare.

"Kdaj drugič," je tokrat protestiral oče. "Indijanček ni ravno zdrav. Treba je skrbeti za zdravje, zato bomo šli k Valvazorju."

"K Valvazorju?" se je čudil Žare. "V šoli smo se učili, da je bil to znamenit polihistor, ki je umrl že v 17. stoletju. Nima smisla, da bi iskali njegov grob. Raje pojdemo v Afriko."

"Pozabi Afriko," je bil odločen oče. "K Valvazorjevemu domu bomo šli, ki stoji pod Stolom."

Žare se je sklonil: "Pod mojim stolom ni nič. Samo prah. Pod stolom je premalo prostora, da bi si kdo zgradil dom. Le naš Muri ima tu začasno prebivališče. Brez najemnine."

"Bizgec," je rekel oče. "Mislim sem pod Stolom, tistim Stolom v Karavankah. Jutri popoldne bomo šli tja. Z avtom, da nas ne bodo preveč noge bolele. Pa še nahrbtnikov ne bo treba nositi."

Z AVTOMOBILOM, KOLIKOR VISOKO SE DA

Naslednji dan se je tako Žaretova družina zjutraj odpravila k maši, po kosilu pa so se

z avtom odpeljali k Valvazorju. S seboj so vzeli malico, ki se jim bo po tako naporni poti prav prilegla. Vožnja do vrha ni bila ravno udobna, ampak kaj hočemo. Makadam je pač makadam in pot v hribe ni mačji kašelj. Toda bolje se je slabo voziti kot dobro hoditi.

"Res ne vem, zakaj te ceste ne asfaltirajo," je pripomnil oče, ko je zadel že stotrinajsto luknjo.

"Ne nori," je dejala žena. "Poglej, koliko avtomobilov je ob cesti. Če bi do Valvazorja naredili asfalt, bi jih bilo še več in namesto zajcev bi iz grmovja skakali policisti z lizikami. To bi bilo nekaj. Nova slovenska znamenitost. Policisti v hribih. Ne razumem pa, zakaj ljudje rinejo z avtom v hribe, ga nato pustijo ob poti in gredo do vrha peš. Res neumno. Pa še okolju škodujejo s tem."

"Mi bomo ravnali bolj pametno," je imel spet oče zadnjo besedo, "z avtom bomo šli kar do vrha."

In res so šli. Naravnost do Valvazorja. Na cilju se je mama spet oglasila: "Koliko avtomobilov. Ljudem je pa res vseeno za okolje. Obupno. Še bodo huda neurja."

"Saj ima človek komaj kam parkirati," je tarnal oče.

No, na koncu jim je le uspelo najti prostor za njihovega hišnega ljubljence. Vzeli so košaro in posedli v travo. Vsaj namerali so, ko se je spet oglasila mama: "Kakšni packi! Grozno! Samo poglejta, koliko smeti so pustili turisti tu. Da jih ni sram!"

"Res je," se je strinjal oče. "Tudi tukaj je ena pločevinka."

"Dajmo, bodimo boljši od njih. Ko bomo pojedli malico, bomo tele smeti dali lepo v vrečko in jih doma vrgli v smetnjak," je dala pobudo mama.

"Vidva počistita travnik, jaz pa grem v kočjo po pijačo. Je kdo žejen?" je vprašal oče.

"Jaz!" je vzkliknil Žare. "En ledeni čaj bi."

"Žare," se je mama obrnila k sinu, ko je oče odšel. "Poglej v košaro, ali imamo kaj, kamor bi lahko dali smeti."

MI SMO PA EKOLOGI

Žare je začel brskati po košari. "Tule je ena vrečka, vendar je polna. Polna praznega," je rekel.

Mama jo je vzela: "Dobra bo. Čez nekaj minut bo že bolj polna. Zdaj pa pojdi po travniku in jo napolni."

Žare je začel z delom, pobral je nekaj pločevink, cigaretnih ogorkov, papirčkov in drugih odpadkov. Enemu od obiskovalcev, ki je poležaval na soncu, je odtujil celo škatlico cigaret. Hotel je vzeti še prazno pločevinko, ki je ležala poleg njega, a jo je raje pustil kar tam, da turist ne bi opazil, da je bil tam.

"Končal sem," se je Žare kmalu vrnil k staršem. "Še vedno sem žejen. Ati, si dobil kaj osvežilnega?"

"Sem," se je nasmehnil oče in sinu ponudil steklenico. "Tule imam sveže kupljen ledeni čaj. Ni preveč mrzel."

"Kam pa naj dam prazno steklenico?" je čez čas vprašal fant.

"Kar v travo. Se bo že našel tisti, ki jo bo odnesel," je rekla mama.

Žare ji je povsem zaupal. Mama ima prav. Za steklenico bo zagotovo poskrbljeno, saj so pijačo pošteno plačali. Če je ne bo kdo prostovoljno vrgel v smetnjak, jo bo pa odnesel veter. Vsaj za nekaj metrov. Tudi za pločevinko, ki jo je oče prazno položil zraven sebe, bo poskrbel.

Žare je odvrgetl zgolj steklenico. Zamašek je spravil v žep, da ga bo doma dal v lonček, v katerem zbira zamaške, ki jih bo, ko jih bo dovolj, odnesel na eno od dobrodelnih organizacij. Okolja se pač ne sme obremenjevati z odpadki. Kam bi pa prišli, če bi vsi smetili naokrog.

IN TO "ZGLEDNI" EKOLOGI

Sledilo je nekajurno poležavanje na soncu, in ko je njegova toplota začela pojemati, se je oglasila mama: "Bi šli domov? Hladno postaja in mene že vse boli."

"Prav," se je strinjal oče. "Tudi jaz sem že ves trd in jutri imam zgodaj službo. Dajmo, pospravimo šila in kopita in pojdimo."

"Nobenih kopit ne vidim. Saj jih niti prinesli nismo," je rekel Žare.

"Oče je samo hotel reči, da pospravimo stvari in gremo," mu je pojasnila mama.

"Pa ne spet," je Žare povsobil glavo. "Že prej sem nekomu vzel škatlico cigaret. Ne bom si vedno izposojal pri ljudeh. To ni prav."

"Samo svoje stvari bomo pospravili, Žare," je rekel oče.

Žare se je tokrat strinjal in pomagal staršem. Nato so se odpeljali domov.

Doma je zvečer mama poročala sosedu Julči: "Veš, danes smo šli v hribe. K Valvazorju smo šli in je bilo prav krasno. Nismo imeli dovolj kondicije, pa smo šli kar z avtom. Smo vsaj prišli do planinskega doma. Potem smo pa malo pojedli in polegli na soncu. Še zdaj me vse boli."

"Ja, saj sva tudi midva včasih hodila v hribe. Še cel teden so me potem bolele noge."

"Ampak ti povem, ne moreš verjeti, kakšni so danes ljudje. Koliko smeti pustijo za seboj. Žare jih je nabral celo vrečo," je povedala mama.

"Ja, res. Grozno," se je strinjala Julči. "Jaz imam zmeraj, ko gremo na izlet, s seboj vrečko, da potem dam noter smeti."

"Ja, mi tudi. Nikoli ne puščamo nič v naravi," je rekla Žaretova mama.

Žaretova družina je bila sila zadovoljna. Izlet je v celoti uspel. Nadihali so se svežega zraka, se dokaj spočiti vrnili domov, pa še za okolje so storili nekaj dobrega. Res, lahko bi bili vsakemu za zgled! ◉

FOTO: OTON NAGLOST

Za zemljo je že prepozno

Reinhold Messner

✎ Dejan Ogrinec

FOTO: DEJAN OGRINEC

Jimmy Hendrix je menda zaznamoval vso moderno rock glasbo, James Dean pred njim *holivudsko* igro, Reinhold Messner pa nas je spoznal z besedami avanturizem, ekstremizem, himalajizem, športni profesionalizem, alpsko plezanje, čisto plezanje, plezanje nemogočega, iskanje meja in še kaj. Zaznamoval je našo družbo z vsemi temi pojmi in povzročil, da smo tak način življenja sprejeli kot normalno prakso. Prva dva junaka sta mrtva, Reinhold pa še vedno, in to zelo poskočno in ustvarjalno, živi dalje. Praznoval je že svoj 64. rojstni dan. Saj morda ravno zato še ni taka legenda kot prva dva, kajti očitno ljudje in javnost najraje malikujemo mrtve. A gospod in alpinist, avanturist in himalajec, pisec in predavatelj Reinhold Messner je legenda, pa čeprav je še kako živ.

nepotrebem in da ga ne zjezi, živi na svojem gradu Juval sredi Tirolske. Uživa veliko prostega časa s svojimi štirimi otroki in še vedno pleza, najraje s svojim drugim sinom. Je lastnik restavracije z jakovim mesom, ogromnih kmetijskih površin in dveh kmetij, ki pridelujeta hrano na biološko čist način. Je dober piarovec in odličen prodajalec, ki z jasno in odločno besedo pritegne vsakogar. Posluša ga prav vsak, vsaj takrat, ko ima Messner o nečem močno mnenje. Seveda mu ne rečejo zastoj kralj Himalaje in tudi vsa zavist, ki si jo je nakopal na glavo s svojimi finančnimi in športnimi uspehi, ni privlečena za lase. Res je znan po spornih javnih nastopih in ostrih verbalnih napadih, ki pa mu na koncu vedno nekaj prinesejo.

Glede na rezultate tudi najboljši športniki pred njim sklonijo glavo in tudi nevedni pritrdijo vsemu, kar izreče. Pravi, da je imel veliko srečo, da se je osebno srečal ali plezal z vsemi vodilnimi alpinisti iz obdobja izpred druge svetovne vojne, ki so nanj prenesli staro etiko alpinizma. Trdi, da je internet alpinizem in himalajizem pokopal. Prvič, zaradi sponzorjev, in ker ni več kontrole nad poročanjem, vsi prirejajo zgodbe, in drugič, ker vse izvemo o odpravah, še preden se res kaj zgodi. Potem ko

KARIZMATIČEN ČLOVEK

Skromno oblečen, v povprečnem avtomobilu, odprt do vsakogar okoli sebe pod pogojem, da ne besediči po

so odpravarji doma, pa medijev več ne zanimajo. Tudi ni več tistega druženja med alpinisti na poodpravarstvih predavanjih, ki je stoletja združevalo alpinizem. Zanimivo, da si želi poštenja in miru na Zemlji, a se že vse svoje odraslo življenje bori proti nekemu. Ali z mediji ali na sodiščih.

Naprtili so mu, da je v Himalaji umoril brata. Da je hotel pretentati svet s svojo zgodbo o jetiju. Da je pogolten egoist, ki služi samo zase. Da je preambiciozen. A na svojo žalost so se vedno opekli samo oni. Messner nikoli ni lagal. Ne o bratu ne o Jetiju in verjetno tudi o čem drugem ne.

BRAT GÜNTHER

Reinholdovemu bratu Güntherju ne pustijo umreti. Še vedno se vleče plaz sodnih tožb z ene in druge strani, preko katerih se z bivšimi člani tragične ekspedicije na Nanga Parbat leta 1970 (Reinholdova prva ekspedicija) pregovarja, ali so bili krivi ali ne. Dilema je samo še ena – ali so bili člani ekspedicije oziroma vodja ekspedicije res tako nizkotni, vsaj glede alpinistične etike, da so ju kar pustili na gori, ali ne. Takrat se je namreč zgodila kar dvojna "napaka". Tik pod vrhom sta šla mimo bratov Messner dva člana ekspedicije, ki jima pri povratku z vrha in po nočnem bivakiranju brez opreme nista pomagala. Še huje pa je bilo to, da ko je Messner

po petih dneh sestopa prišel sam v bazni tabor (brata je vmes vzel plaz), tam ni bilo več nobenega člana odprave. Vsi so enostavno odšli, češ saj sta brata Messner mrtva. To se v alpinizmu ne dela, je rekel Reinhold in medijsko napadel vodjo odprave. Njihov odgovor je bil, da je Reinhold zaradi ambicioznosti žrtvoval brata in da Günther sploh ni umrl v plazu, ampak že visoko na gori. Zaplet se je še poglobil, ko je Messner speljal ženo enemu izmed članov ekspedicije (kasneje se je z njo poročil in se od nje tudi ločil), vsa stvar pa danes očitno dobiva že prav epske sodne razsežnosti preko vrste tožb in protitožb, ob tem, da je že vse skupaj prevlečeno tudi s političnim in meddržavnim plaščem. Leta 2003 so na ledeniku našli bratovo okostje, ga preverili in potrdili Reinholdovo verzijo.

JETI

Messner je dvanajst let lovil nevidnega jetija, kar je bilo morda njegovo najprovokativnejše dejanje nasploh. Trdil je, da ga je večkrat videl, slikal pa je samo njegove odtise in posnel nekaj nejasnih fotografij. O jetiju je kasneje napisal knjigo, ki je razburila mnoge duhove. Vsi po vrsti so dejali, da se mu je od pomanjkanja kisika na velikih višinah enostavno zmešalo. Nedolgo nazaj so angleški znanstveniki potrdili, da jeti oziroma nekaj podobnega res obstaja in da testi to neizpodbitno dokazujejo.

Reinhold Messner, Nives Meroi in Roman Benet FOTO: DEJAN OGRINEC

Sedaj, ko je potrjeno, da je tisti šop dlak res nekam neobičajen in da ne pripada nobeni znani živalski vrsti, bo Reinhold znova napisal knjigo. Ker jih je napisal že preko 40 in izhajajo včasih ena za drugo tudi v obdobju enega meseca, naj bi bila ta posebna, jubilejna petdeseta. Morda pa jo bo raje posvetil velikim prevaram v alpinizmu, kjer bo rdeča nit zgodba o Cesaru Maestriju, njegovem Cerro Torreju in zakaj je Cesare kar lagal in lagal.

KAJ ZMORE ČLOVEK

Reinhold je prvi človek, ki je stal na vseh štirinajstih osemti-sočakih, prvi, ki je stal na vseh brez dodatne uporabe kisika, in prvi, ki je v Himalaji uvedel plezanje brez pomoči šerp. Prvi se je sam, brez dodatne podpore in elektronskih pripomočkov, podal na sever naše Zemlje. Šel je na smučeh, brez pasje vprege in vso svojo opremo je vlekel sam na saneh za seboj. Nato je tako dejanje ponovil še na Antarktiki, v spomin na legendarnega raziskovalca Shackletona. Ko je videl, kaj se dogaja s skrajnim severom in jugom, je vstopil v stranko zelenih in najprej postal poslanec v tirolskem parlamentu, potem pa še v Evropskem. Bil je edini poslanec brez strankarskega zaledja – torej neodvisen.

” *Ne verjame več v nobeno zeleno politiko ali podobne rešitve s politične strani, ker je preko svoje kože evropskega poslanca spoznal, da se še nikdar ni zgodilo nič pametnega.* ”

Zadnje čase pa se je izza pisalnega stroja preusmeril drugam. Precej sodeluje pri snemanjih dokumentarnih filmov. Prvič je bil poleg pri dokumentarcu o omenjeni tragediji na Nanga Parbatu, kjer je sodeloval samo kot svetovalec, pa je bilo že to dovolj, da se je sprožila vrsta medijskih obtožb in sodnih tožb, nadaljeval pa bo s serijo filmov o severnih arktičnih pokrajinah, dokler so še take, kot so. Zanimivo, da je ne glede na to, da je poznan kot egoist in samotar (kar nekaj ekspedicij je opravil sam), priznal, da se dolga leta ni upal plezati ali gibati v gorah sam, brez kolega.

Messner pač živi drugače, daleč pred časom in ne izreka ravno veliko besed. Tiste, ki pa jih, so močne, odločne in predvsem odkrite. Reinhold ni le škrt egoist, ampak prej samo drugačen vizionar. Ko se je prvič lotil vzpona na Mt. Everest brez uporabe kisika, so mu vsi zdravniki po vrsti zatrtili, da mu bo glavo dobesedno razneslo in da ni možnosti, da človek preživi nad 8000 metri brez dodatne uporabe kisika. Pa so se zmotili. Messner je s svojimi dejanji vsem po vrsti odprl glavo. Pokazal je popolnoma nove zmožnosti človeka.

MESSNERJEVI GORSKI MUZEJI

Zgodba o njegovi pogoltnosti se je končala, ko je s pomočjo sponzorjev, z ogromno volje, z lastnim denarjem in predvsem z vztrajnostjo v zadnjih desetih letih po vsem Tirolskem postavil pet muzejev pod imenom MMM (Messner Mountain Museum), ki so precej posebni. Sedaj je vsem jasno, da jih ni naredil zase, ampak za nas. Res je sicer, da se bo z njimi zapisal v zgodovino, ampak vseeno jih on

ne potrebuje, prej jih potrebujemo mi. Muzeji namreč govorijo o nas, o naših dušah, podzavesti in iščejo, kaj je v resnici tisto, kar nas žene, da se kljub tegobam in naporom ne vdamo in vztrajamo.

Zaradi muzejev sva se usedla skupaj in zaradi muzejev sva se pogovarjala še o vsem ostalem. Najbolj navdušujoče je bilo to, da če si ga nekaj vprašal, si vedno dobil tudi odgovor. Zato je zelo modro, da dobro premisliš, kaj ga boš sploh vprašal, kajti marsikateri odgovor lahko zaboli ali pa te potegne v neko novo zgodbo.

Po petih letih je prenehal s politikom, ker je videl, da se tam samo govori in nič ne naredi. Pa se je lotil prvega muzeja. Muzeja, posvečenega vsem tistim, ki živijo od gora ali v gorah. Potem so ga ujeli njegova življenjska nit, njegov moto in muza. To je to, da če nekaj delaš, delaj stoodstotno in vedno sledi željam srca, ne pa mnenju ostalih. Nikdar ne razmišljaj o rečeh vnaprej, ampak pusti, da se ti vse zadeve same pokažejo in odvrtijo. Ko pa se začnejo odvijati, jih tudi zares dokončaj. Dokler ideje še prihajajo, ne odnehaj, kajti nikdar ne veš, kdaj bo nastopil tisti resnični konec neke ideje.

Tako nekako bi se razumel njegov plaz besed, ko mi je razlagal, kako se je lotil gradnje prvega muzeja in že pri tem projektu skoraj obupal, potem pa končal z izgradnjo kar petih objektov. Zanimivo pri njih je, da stoji eden na travi, drugi na ledu, tretji pod zemljo, četrti na vrhu gore in peti na sveti točki. Skupaj tvorijo celoto, skupno povezavo najpomembnejših elementov in točk zemlje.

KAJ SE BO ZGODILO Z ZEMLJO?

Kaj sem ga že sploh vprašal na začetku najinega pogovora, ki je potem zavil na vse strani? "Kaj misliš, da se bo zgodilo v prihodnosti s tole našo Zemljo?"

Pogledal me je, pretehtal, ali ga zafrkavam ali mislim resno, in precej kratko in odločno odgovoril: "Za Zemljo je že prepozno. Vsaj za tako, kot sem jo poznal jaz. Seveda pa ne bo šla Zemlja v *maloro*, ampak mi. Naša civilizacija. Vprašanje je le še, kdaj in kako!"

Torej, dragi bralci, tudi vas vprašam, kot je bila njegova želja. Verjamete v te besede vizionarja? Ki je vsa svoja dejanja končal bleščeče, svoje želje izpolnil, živel 110-odstotno in sedaj samo še čaka na žalostni konec? Pa ne svoj. Verjamete v njegove pozive in mnoge pozive ostalih, naj se ustavimo v svojem neumnem in neodgovornem obnašanju do Zemlje in obenem tudi z odnosom med nami?

Jasno, da je potem na moje zadnje, bolj novinarsko običajno vprašanje, kako komentira Kitajce in takratno olimpijado, samo še zamahnil z roko in odvrnil: "Sem že vse povedal pred leti v svojih knjigah o Tibetu! S Tibetom sem se že sprijaznil. Res me bolj boli dejstvo, da naš planet nikdar več ne bo tak, kot sem ga poznal jaz." Zato zadnja leta zopet na široko predava med ljudmi, jih poučuje o spremembah v naravnem okolju in jih uči, kako kmetovati v gorah na stare načine, ki so enako ali celo bolj uspešni, kot je moderno kmetijstvo. Ne verjame več v nobeno zeleno politiko ali podobne rešitve s politične strani, ker je preko svoje kože evropskega poslanca spoznal, da se še nikdar ni zgodilo nič pametnega. G. Messner verjame samo še v akcijo ljudi, pa še to bolj tako, pravi, kot v kakšen čudež. In ima prav. ○

Slapove si bomo ogledali po grapi potoka na meji Slovenije s Hrvaško. Nad spodnjim, velikim slapom so kot biseri

na ogrlici nanizani še drugi – lehnjake kaskade in dva srednje velika slapova. Pridite, ko je dovolj vode!

Spodnji, veliki slap Pasjaka FOTO: JASMINA POGAČNIK

Zahtevnost: Sestop z Belvedurja v dolino Dragonje je lahek. Markacij sicer ni, a reke ne moremo zgrešiti. Ko pridemo do Dragonje, tudi potoka Pasjaka ne – teče levo od grebena, po katerem sestopamo. Vzpon po grapi Pasjaka je ponekod zaraščen, druge pa strm in zahteva varen korak. V teh odročnih krajih smo sami, zato previdno!

Oprema: Dobri čevlji in pohodne palice.

Nadmorska višina: 430 m

Višina izhodišča: 430 m

Višinska razlika: 320 m

Izhodišče: Belvedur. Parkiramo pri gostilni Belvedur, kamor pridemo po avtocesti Ljubljana–Koper, ki jo

zapustimo na izvozu za Rižano in se skozi Kubeč pripeljemo do Gračišča ter naprej do Sočerge, od tam pa do Belvedurja (WGS84: 45,463391, 13,821399).

Časi: Izhodišče–Dragonja 45 min
Dragonja–Pasjak–Sv. Hieronim 1.45 ure
Sv. Hieronim–izhodišče 30 min
Skupaj 3 ure

Sezona: Slapovi bodo najlepši, če bo veliko vode, torej ujemite čas svežega zelenja ali zlate jeseni. Popoldne bo v grapo morda posijalo vsaj malo sonca.

Zemljevida: Atlas Slovenije, Mladinska knjiga in Geodetski zavod Slovenije, 2005, 1 : 50.000; Slovenska Istra. PZS, 2011, 1 : 50.000.

Slapovi Vruje

To je pohod po grapi potoka severno od Topolovca. Beseda Vruja pomeni izvir, studenec. V grapo sicer pride

nekaj opuščeni kolovozov, vendar jo je najbolje prehoditi v celoti, od spodaj navzgor.

Zgornji slap na Vruji FOTO: VID POGAČNIK

Zahtevnost: Sestop od Belvedurja v dolino Dragonje je lahek. Markacij sicer ni, a reke ne moremo zgrešiti. Ko pridemo do Dragonje, tudi izliva Vruje ne – z ljubkim poskokom se kot levi pritok priključi Dragonji. Vzpon po grapi Vruje je večinoma zaraščen, pogosto strm in zahteva varen korak. V teh odročnih krajih smo sami, zato previdno, še posebej čez zgornji slap!

Oprema: Dobri čevlji in pohodne palice.

Nadmorska višina: 430 m

Višina izhodišča: 430 m

Višinska razlika: 320 m

Izhodišče: Belvedur. Parkiramo pri gostilni Belvedur, kamor pridemo po avtocesti Ljubljana–Koper, ki jo

zapustimo na izvozu za Rižano in se skozi Kubeč pripeljemo do Gračišča ter naprej do Sočerge, od tam pa do Belvedurja (WGS84: 45,463391, 13,821399).

Časi: Parkirišče–Dragonja 45 min
Dragonja–zgornje kaskade Vruje 1.45 ure
Zgornje kaskade Vruje–Žrnjovec–Belvedur 30 min
Skupaj 3 ure

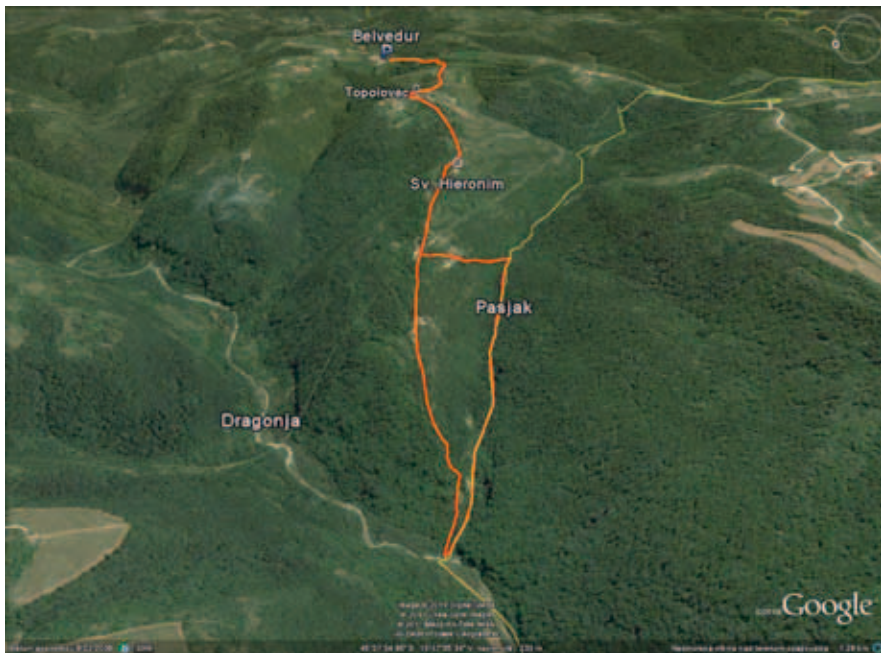
Sezona: Slapovi bodo najlepši, če bo veliko vode, torej ujemite čas svežega zelenja ali zlate jeseni. Popoldne bo v grapo posijalo morda vsaj malo sonca.

Zemljevida: Atlas Slovenije, Mladinska knjiga in Geodetski zavod Slovenije, 2005, 1 : 50.000; Slovenska Istra. PZS, 2011, 1 : 50.000.

Opis: Od Belvedurja gremo po cesti v Topolovec, nato po kolovozu naprej do Sv. Hieronima. Že pred cerkvico se desno odcepi kolovoz, mi pa gremo naravnost, ves čas po stezi, ki se drži grebena med Pasjakom na levi in Dragonjo na desni. Spodaj steza naredi nekaj ovinkov in že smo pri Dragonji. Izliv Pasjaka poiščemo samo malo v levo, vzdolž reke.

Ob potoku se usmerimo navzgor. Šibko stezico bomo zasledili na desni, kjer so še vidni ostanki starih mlinov. Nadaljujemo kar po strugi in v nekaj minutah smo že pri mogočnem spodnjem slapu. Po še dobri stezi gremo levo nad njim, nato nadaljujemo kar po strugi. Grapa je dovolj široka, prav lahko prehodna, bregovi so tlakovani z lepimi enakomernimi "kockami", med katerimi se pretaka živahen potoček. Kmalu pridemo do naslednjega slapa. Iz plitvega tolmana se dviguje rjavo krilo lehnjaka, ki skoraj po vsej širini zapira grapo. Tudi ta slap obidemo po levi, zgoraj pa nas kmalu čakajo nova presečnečenja. Pred nami so vsaj štiri slapovi oziroma kaskade. Perspektiva nam prepreči, da bi lahko videli, da sta zadnja

dva slapova prav lepa in kar velika. Z izbiranjem prehodov ne bo večjih težav, večinoma jih najdemo po levi. Nad zgornjim slapom kmalu naletimo na kolovoz, ki v grapo pripelje z leve,

slovenske strani in se na desni, hrvaški, nadaljuje. Tam je iz grape mogoče izstopiti. Proti levi dosežemo greben, ki poteka od Sv. Hieronima dol proti Dragonji, in uhojeno stezo na njem. To

je najboljša možnost za zaključek ture, saj v zgornjem delu na potoku Pasjaka ni več posebnosti.

Vid Pogačnik

planinskiVESTNIK · MAREC 2011

Slapovi Vruje

Opis: Od Belvedurja po cesti v Topolovec, nato po kolovozu naprej do Sv. Hieronima. Že pred cerkvico se desno odcepi kolovoz, ki gre po senčnem gozdnatem pobočju mimo ruševin Spodnjega Topolovca k Dragonji. Kakih 100 metrov nad reko se desno k Vruji odcepi stezica, bolje pa je, da gremo do Dragonje in nato desno do izliva Vruje.

Do spodnjih slapov se po slabi stezici in skozi goščavo kaj hitro prebijemo. Obidemo ju po levi. Nato nadaljujemo v glavnem po strugi do lepe spodnje kaskade. Ta je visoka le nekaj metrov, stopničke pa so tako ljubke, da se velja pri njih malo zadržati. K tem kaskadam pripelje tudi prej omenjena stezica s kolovoza.

Nad kaskadami se grapa podobno nadaljuje. Pričaka nas še nekaj podobnih prizorov, a kaskade niso več tako zelo slikovite. Po grapi se vedno težje prebijamo, vendar je vredno vztrajati, saj nas zgoraj čaka še en zanimiv slap. Visok, ves prevlečen z lehnjakom nas na najožjem delu soteske skoraj zastavi. Po strmem levem (gledano gor) pobočju ga previdno obidemo. Tudi

nad njim se grapa nadaljuje podobno. Slapov ni več, je pa struga v nekem delu kar vsa prekrita z lehnjakom, po njej gremo položno gor kar po vodi. Nad tem odsekom je čas, da poiščemo

izstop iz grape v levo, proti severu. Pobočja so strma, ljudje so jih že zdavnaj zapustili, skozi hrastov gozd in vsakovrstno podrast kar dolgo lezemo navkreber. Ko dosežemo čistino, se

obrnemo desno v zaselek Žrnjovec, iz njega pa po cesti nadaljujemo na izhodišče.

Vid Pogačnik

planinskiVESTNIK · MAREC 2011

Obiskali bomo najvišji slap Slovenske Istre, za tiste z nekaj pustolovske žilice pa predlagamo še dodaten ogled slapov na Grdem potoku. Ob Stranici

bomo šli prav v dolino Dragonje, kjer si bomo ogledali še Mazurinov mlin. Pridite, ko je dovolj vode!

Slap pod Trebešami FOTO: VID POGAČNIK

Zahtevnost: Hodimo po ozkih, mestoma izpostavljenih stezah, nobena ni markirana. Vmes so odseki lažjega brezpotja. Orientacija je dokaj zahtevna. Sestop iz Sirčev v Grdi potok in obisk obeh slapov na njem pa sta v glavnem povsem brezpotna.

Oprema: Dobri čevlji in pohodne palice.

Nadmorska višina: 400 m

Višina izhodišča: 400 m

Višinska razlika: približno 300 m

Izhodišče: Parkiramo pri zaselku Pičuri (domačija ob cesti, WGS84: 45,466897, 13,865888) ali pa v Sirčih (WGS84: 45,464303, 13,852186), kamor se pripeljemo po avtocesti Ljubljana–Koper, ki jo zapustimo na izvozu za Rižano in nadaljujemo skozi Kubed do Gračišča ter naprej do Sočerge.

Časi: Pičuri–Slap pod Trebešami 20 min

Slap pod Trebešami–sotočje Stranice in Grdega potoka 30 min

Sotočje–Mazurinov mlin 45 min
Mazurinov mlin–Pavličiči–Sirči–Pičuri 1.30 ure

Skupaj približno 3 ure ali

Sirči–sotočje Stranice in Grdega potoka 45 min

Sotočje–Mazurinov mlin 45 min
Mazurinov mlin–Pavličiči–Sirči–Pičuri 1.30 ure

Skupaj 3 ure

Sezona: Slapovi bodo najlepši, če bo veliko vode, torej ujemite čas svežega zelenja ali zlate jeseni. Popoldne bo v te grape morda posijalo vsaj malo sonca.

Zemljevida: Atlas Slovenije, Mladinska knjiga in Geodetski zavod Slovenije, 2005, 1 : 50.000; Slovenska Istra. PZS, 2011, 1 : 50.000.

Slapovi na Reki

Obiskali bomo povirje Reke, ki jo onkraj hrvaške meje imenujejo Bračana. Kot skromen potoček teče izpod glavnega slemena Šavrinskih gričev proti jugovzhodu. Še eno popolnoma

opuščeno območje Slovenije. Zgoraj bomo obiskali še Beneška stolpa, ki jima pravijo tudi Starca. Pridite, ko je dovolj vode!

Veli vir FOTO: VID POGAČNIK

Zahtevnost: Hodimo po brezpotnih, močno zaraščenih grapah, kjer le tu in tam naletimo na slabo vidne ostanke stezic. Orientacija je dokaj zahtevna, če pa stikamo po vseh zakotjih, nam jo lahko zagodejo tudi strmine.

Oprema: Dobri čevlji in pohodne palice.

Nadmorska višina: 400 m

Višina izhodišča: 400 m

Višinska razlika: približno 250 m

Izhodišče: Sokoličiči. Parkiramo nad zaselkom Sokoličiči (WGS84: 45,463767, 13,885094), izlet pa bo zelo prijeten, če smo si še pred tem zgoraj na slemenu skrili kolesa v goščavi 100 m od razcepa cest (levi krak) nad Pičuri. Avtocesto Ljubljana–Koper zapustimo na izvozu za Rižano in se skozi Kubed in

Gračišče pripeljemo do Sočerge, nato pa pri Tuljakih zavijemo po strmi cesti na jug do Sokoličičev.

Časi: Sokoličiči–slap Veli vir 20 min
Veli vir–cesta pri Pičurih 2 uri
Pičuri–Sokoličiči 45 min (s kolesom 10 min)

Skupaj približno 3 ure (s kolesom 1.30 ure)

Sezona: Slapovi bodo najlepši, če bo veliko vode, torej ujemite čas svežega zelenja ali zlate jeseni. Obvezno začinite izlet zgodaj zjutraj, saj je Veli vir le takrat obsijan s soncem, pa tudi grape nad njim so v soncu prijetnejše.

Zemljevida: Atlas Slovenije, Mladinska knjiga in Geodetski zavod Slovenije, 2005, 1 : 50.000; Slovenska Istra. PZS, 2011, 1 : 50.000.

Opis: Iz Pičurov poiščemo odcep ozke steze, ki gre proti severu v dolino Stranice. Po njej gremo do Slapa pod Trebešami, čez katerega gre steza po vrhu masivne preklade. Ne hodimo preveč na rob! Iz Trebeš pride k slapu razrit kolovoz, ki je najobičajnejši dostop. Na strani Trebeš se po strmi stezi lahko spustimo tudi pod slap – vredno ogleda! Potep nadaljujemo po kolovozu proti Trebešam, nato pa na prvem odcepu zavijemo z njega levo dol in se po slabem kolovozu ponovno spustimo k Stranici. Spust k sotočju z Grdim potokom je v glavnem lahko brezpotje. Do sotočja pa lahko pridemo tudi iz Sirčev. Spustimo se v grapo Grdega potoka, držimo se čim bolj levo (brezpotje). Na sotočju obeh grap Grdega potoka gremo po drugi grapi še malo navzgor, a oba slapova Grdega potoka sta pod sotočjem. Zgornji ima umeten jez, spodnji pa je v celoti naraven. Na Stranici nato ni več slapov, toda dolina je lepa, položna, ob potoku pelje zanesljiva stezica. Dolino Dragonje dosežemo blizu Mazurinovnega mlina, ki si ga je vredno ogledati. Od mlina gremo navzgor v Pavliče po dobri stezi, naprej do izhodišča pa pelje cesta.

Vid Pogačnik

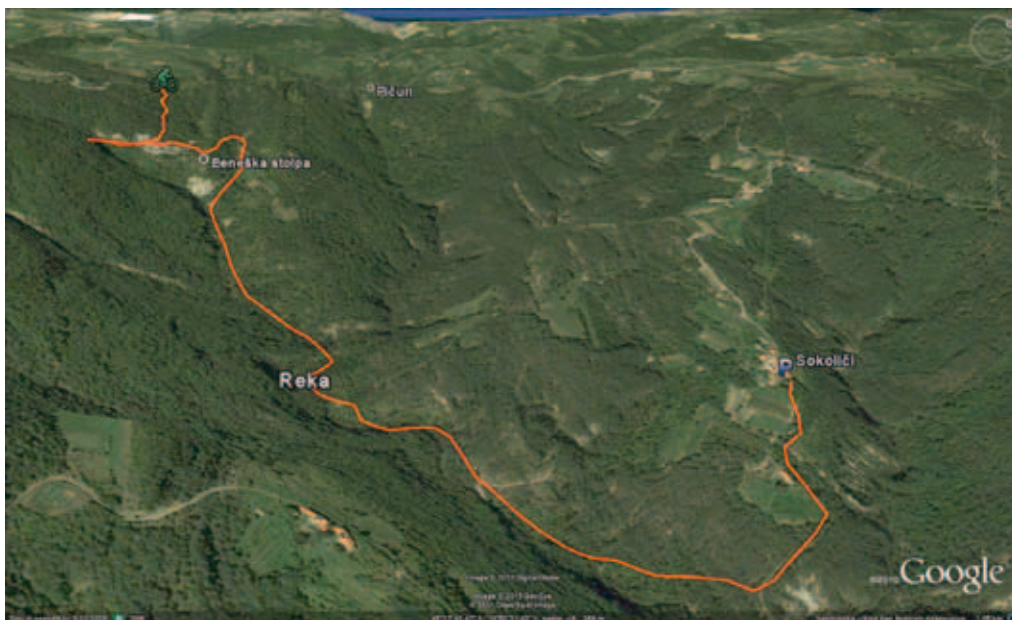
planinskiVESTNIK · MAREC 2011

Slapovi na Reki

Opis: V Sokoličih nas tablice usmerijo navzdol po dobri stezi v grapo, k Velemu viru. Nad slap sicer lahko pridemo po stezi po desni, a lepše je kar splezati čez kamnit zid v njegovem desnem delu. Ni tako težko in nevarno, kot je videti!

Nad Velim virom smo izročeni goščavi. Hodimo malo po potoku, malo ob njem, kak tolmun je celo primeren za osvežitev, včasih je na tej ali oni strani mogoče izslediti tudi slabo vidno stezico. Potem celo naletimo na opuščen kolovoz, ki prečka grapo. Na sotočjih skušamo vedno slediti glavnemu toku potoka. Višje z orientacijo ni več težav, z goščavo pa so vedno večje. A splača se potruditi, saj nas skoraj na koncu grape čaka eden najlepših slapov Slovenske Istre. Poimenovala sva ga Podkvasti slap, ima pa že zelo malo vode. Tudi ta slap obidem po desni, nad njim nadaljujemo po strugi in se znajdemo v hudo podrtem svetu. Na desni so strme lapornate peščine, prava stena oziroma steber, na vrhu katerega že slutimo Beneška stolpa. Grapa se nato konča v velikem previsu, čez katerega najbrž pada voda le po

večjem deževju. To bi bil sicer najvišji slap v Slovenski Istri.

Še pred lapornato steno je torej iz grape treba desno ven. Po napornem vzponu dosežemo čistino (njivico), z nje pa gremo proti griču na levi, kjer

stojita Beneška stolpa. Od njiju je le nekaj korakov do zanimivih sipin, s katerih je lep pogled na dolino proti Buzetu. Če gremo še malo naprej, se znajdemo na vrhu previsa, tam gre naprej vodoravno čez pobočja celo do-

bra steza in zamika nas, da bi ji sledili nekam proti Perajem. Od stolpov proti zahodu pa je do glavne ceste (kolesa?) samo še nekaj minut.

Vid Pogačnik

Spielmann je vrh, ki komaj preseže višinsko znamko 3000 metrov. Geografsko sodi v skupino Großglocknerja in leži v njegovem obrobem, severovzhodnem delu. Ker je izhodišče na visokogorski cesti Grossglockner Hochalpenstrasse, se njegova razmeroma kratka turnosmučarska sezona prične šele v začetku maja in traja, odvisno

od snežnih razmer, le približno en mesec. Vzpon poteka po lepi dolini v obliki kotla vzdolž potoka Guttalbach, nad katero se pnejo vrhovi Racherin, Spielmann, Kloben in Brennkogel. Z vrha se nam odpre širok razgled na okoliške vršace, v jugozahodni smeri pa nam pogled uhaja proti Großglocknerju in ostalim markantnim tritisočakom.

Zahtevnost: Smuk s Spielmanna po svoji dolžini sodi med srednje zahtevne turne smuke. Opozoriti je potrebno le na veliko nevarnost snežnih plazov, saj so pobočja vrhov, ki se dvigajo nad potokom Guttalbach, zelo strma. Zato se na turo podajmo le ob stabilnih snežnih razmerah. Prehod preko strmega dela v srednjem delu v trdem snegu najvarneje opravimo z uporabo cepina in derez.

Oprema: Za turo običajno zadostuje osnovna turnosmučarska oprema – ne pozabimo na plazovno žolno, lopato in sondo. V trdem ali celo poledenem snegu je na strmih odsekih obvezna uporaba srenačev oz. cepina in derez.

Nadmorska višina: 3027 m

Višina izhodišča: 1920 m

Višinska razlika: 1110 m

Izhodišče: Guttalbrücke (WGS84:

47,068633, 12,819166). Iz Ljubljane se peljemo po avtocesti skozi karavanški predor mimo Beljaka in Spittala ter jo zapustimo na izvozu za Lendorf. Skozi

Obervellach in Winklern se pripeljemo do Heiligenbluta. Z vožnjo nadaljujemo po panoramski visokogorski cesti Grossglockner Hochalpenstrasse. Kmalu za odcepom desno proti Zell am Seeju pred ostrim desnim ovinkom z imenom Guttalbrücke parkiramo na manjšem parkirišču ob cesti.

Koče: Na poti vzpona ni nobene kočice.

Časi: Parkirišče–Spielmann 3–4 ure
Spust 1 ura

Skupaj 4–5 ur

Sezona: Najprimernejši čas za obisk Spielmanna je maja, saj se šele takrat odpre visokogorska cesta Grossglockner Hochalpenstrasse, na kateri je izhodišče naše ture.

Vodnika: Mitja Peternel: Najlepši turni smuki avstrijske Koroške, Sidarta, 2011; Manfred Korbaj: 1. Kärntner Schitourenführer (Band 1), H. Weishaupt Verlag, 1990.

Zemljevid: Glocknergruppe – Nationalpark Hohe Tauern, Kompass 39, 1 : 50.000.

Pobočja Spielmanna FOTO: MITJA PETERNEL

Brennkogel, 3018 m

Brennkogel leži v glavnem grebenu gorske skupine Großglocknerja v Visokih Turah. Preko vrha poteka meja med Koroško in Salzburško. Čeprav ni najvišji, je s svojo odmaknjeno lego izjemen razglednik. Kljub temu da se spust z Brennkogla po lepoti ne more

primerjati s sosednjim Klobnom, na katerega se v dobrih razmerah poda veliko turnih smučarjev, velja za zelo priljubljen spomladanski cilj. Ker tura poteka po prostranih planjavah, kjer se strmi pragovi izmenjujejo s položnimi deli, je tudi pokrajinsko zanimiva.

Brennkogel s pobočja Spielmanna FOTO: MITJA PETERNEL

Zahtevnost: Smuk z Brennkogla se uvršča med srednje zahtevne turne smuke. Po težavnosti in dolžini je primerljiv s smukom s sosednjega Spielmanna, s katerim imata tudi isto izhodišče. Opozoriti je potrebno le na povečano nevarnost snežnih plazov v spodnjem delu, saj so zahodna pobočja Margrötzenkopfa, po katerih se vzpenjamo, precej strma. Zato turo lahko varno opravimo le ob stabilnih snežnih razmerah. Če je sneg trd, vzpon najvarneje izvedemo z uporabo srenačev. Včasih je za pristop na vrh potrebno uporabiti tudi cepin in dereze. V megli je tura orientacijsko zelo zahtevna. Vršni del je precej strm, zato nekaj previdnosti ne bo odveč.

Oprema: Za turo običajno zadostuje osnovna turnosmučarska oprema, med katero ne smejo manjkati plazovna žolna, lopata in sonda. V trdem ali celo poledenem snegu je na strmih odsekih obvezna uporaba srenačev. Včasih lahko vzpon varno opravimo le z uporabo cepina in derez.

Nadmorska višina: 3018 m

Višina izhodišča: 1920 m

Višinska razlika: 1100 m

Izhodišče: Guttalbrücke (WGS84:

47,068633, 12,819166). Iz Ljubljane se peljemo po avtocesti skozi karavanški predor mimo Beljaka in Spittala ter jo zapustimo na izvozu za Lendorf. Skozi Obervellach in Winklern se pripeljemo do Heiligenbluta. Z vožnjo nadaljujemo po panoramski visokogorski cesti Grossglockner Hochalpenstrasse. Kmalu za odcepom desno proti Zell am Seeju pred ostrim desnim ovinkom z imenom Guttalbrücke parkiramo na manjšem parkirišču ob cesti.

Koče: Na poti vzpona ni nobene oskrbovane kočice ali zavetišča.

Časi: Parkirišče–Brennkogel 3–4 ure
Spust 1 ura

Skupaj 4–5 ur

Sezona: Najprimernejši čas za obisk Brennkogla je maja, takoj po odprtju visokogorske ceste Grossglockner Hochalpenstrasse.

Vodnika: Mitja Peternel: Najlepši turni smuki avstrijske Koroške, Sidarta, 2011; Manfred Korbaj: 1. Kärntner Schitourenführer (Band 1), H. Weishaupt Verlag, 1990.

Zemljevid: Glocknergruppe – Nationalpark Hohe Tauern, Kompass 39, 1 : 50.000.

Opis: Nad parkiriščem se odpravimo proti severu in preko lesenega mostička prečkamo potok Guttalbach. Nadaljujemo po slabi makadamski poti mimo planine Guttalalm, 1986 m, nad njo pa po dnu široke doline, ki v loku zavije proti severozahodu. Na nadmorski višini 2300 m se široka dolina zaključí s strmim pobočjem, preko katerega po sredini med skalami teče slap. Za vzpon preko strme stopnje imamo dve možnosti: lahko gremo levo mimo slapu po strmi plaznici, ki nas pripelje do položne uravnave, ali pa desno od slapa po sprva položnem pobočju. Više se strmina kmalu poveča, zato nad skalnatim delom strmo pobočje previdno prečimo v levo. Prečka nas pripelje do širokega platoja na začetku dolinice, kjer se obe varianti združita. V trdem ali poledenem snegu je za vzpon preko zgoraj opisanega mesta priporočljiva uporaba srenačev, včasih celo cepina in derez. Tehnično najzahtevnejši del vzpona je za nami. Od tod se po dnu položne doline, ki nas pelje proti severu, vzpenjamo proti ledeniku Guttalkees. Konca doline, ki se zaključí med Brennkoglom na vzhodni in Klob-

nom na zahodni strani, ne dosežemo, saj se na višini 2750 m usmerimo levo, proti zahodu, in nadaljujemo proti škrbini Spielmannscharte, 2866 m.

Obidemo jo po strmem pobočju, kjer prečimo levo proti grebenu, ki nas v jugozahodni smeri pripelje na vrh Spielmanna.

Spust: Smučamo po poti vzpona.

Mitja Peternel

planinskiVESTNIK · MAREC 2011

Brennkogel, 3018 m

Opis: Turo začnemo na severnem bregu potoka Guttalbach. V spodnjem delu se v ključih strmo vzpenjamo proti severu. Med prijetnim vzponom preko razgibanih predelov Untere in Obere Bretter dosežemo jezero Brettersee, 2483 m. Pod njim zavijemo levo, proti severozahodu. Nadaljujemo po sprva položnem pobočju, ki proti vrhu postaja vse strmejša. Zadnji metri proti škrbini, 2943 m, so zelo strmi. Tu pustimo smučí in se peš povzpemo na vrh. Če se na turo odpravimo z dvema voziloma, si lahko vzpon skrajšamo tako, da prvo vozilo pustimo na zgoraj omenjenem parkirišču na Guttalkehre, z drugim pa se skozi tunel Hochtör, 2575 m, zapeljemo na severno stran in parkiramo na parkirišču Elendgrube, 2373 m. S smučmi na nogah se preko severnega pobočja Bretterspitzen povzpemo do škrbine Brennkogel-scharte, 2634 m. Z nje se dvignemo desno, proti zahodu, in se nad jezerom Brettersee priključimo zgoraj opisane-mu vzponu na vrh.

Spust: Smučamo po poti vzpona.

Mitja Peternel

Hocharn je najvišji vrh obsežne gorske skupine Goldberg. Po obisku ga prekaša sicer nekoliko nižji sosed Sonnblick, ki z veliko kočo Zittelhaus, postavljeno na samem vrhu, nudi udobno zavetje. Kljub temu pa je Hocharn po mnenju mnogih, ki so z njega smučali v dobrih snežnih razmerah, najlepši turnosmučarski vrh v Vzhodnih Alpah. Razlogi se skrivajo v prostranih pobočjih, ki se z vrha spuščajo v smeri jugovzhoda, jugozahoda in severa. Opisana tura poteka po jugozahodnem pobočju in jo

je najbolje opraviti spomladi. Vzpon je dolg in naporen, ponekod tudi tehnično zahteven, a nam trud zagotovo poplača do 1700 višinskih metrov smučanja po spomladanskem srencu. Morda bomo na vrhu nekoliko presenečeni, saj bo le malokdo prišel iz smeri Heiligenbluta. Večina jih ponavadi pristopi z jugovzhoda po prostranem pobočju pod stenami Sonnblicka, ker je vzpon iz sosednje doline Raurisertal krajši in tudi tehnično nekoliko lažji.

Hocharn z vrha Sandkopfa FOTO: MITJA PETERNEL

Zahtevnost: Turni smuk s Hocharna zaradi svoje dolžine sodi med zahtevne turne smuke. Pobočja nad dolino Fleištal so zelo izpostavljena snežnim plazovom, zato se na turo odpravimo le ob stabilnih snežnih razmerah. Če je sneg trd, vzpon proti škrbini Goldzechscharte najverneje opravimo s srenaci, včasih pa je za varen vzpon nujna uporaba cepina in derez. V primeru megle je orientacija v zgornjem delu zelo zahtevna.

Oprema: Za varno izvedbo turo zadostuje osnovna turnosmučarska oprema, med katero ne smejo manjkati plazovna žolna, lopata in sonda. Na strmejših delih je priporočljiva, včasih pa celo obvezna uporaba srenačev oz. cepina in derez.

Nadmorska višina: 3254 m

Višina izhodišča: 1530 m

Višinska razlika: 1400–1720 m

Izhodišče: Kmetija Pfeifer, 1530 m

(WGS84: 47,038384, 12,875233). Iz Ljubljane se peljemo po avtocesti skozi karavanški predor mimo Beljaka in Spittala ter jo zapustimo na izvozu za Lendorf. Skozi Obervellach in Winklern se pripeljemo do Heiligenbluta in naprej po Glocknerski cesti/Grossglockner Hochalpenstraße. Na ostrem levem ovinku se desno odcepi z

lesenimi smernimi puščicami označena stranska cesta v dolino Fleištal, po kateri nadaljujemo. Pozimi je nad kmetijo zaporica, zato vozilo pustimo na primernem mestu pod njo, običajno poleg lesenega mosta. Spomladi, ko sneg v spodnjem delu že skopni, je možno peljati do gostišča Alter Pocher, 1809 m, in si s tem dolg in naporen vzpon nekoliko skrajšati.

Koča: Gostišče Alter Pocher, 1809 m, telefon +43 (0)664 502 19 70, je v času turnosmučarske sezone običajno zaprto. Odprto je le pozno spomladi in poleti.

Časi: Parkirišče—Alter Pocher 1 ura
Alter Pocher—jezero Zirmsee 2–3 ure
Jezero Zirmsee—Hocharn 2–3 ure
Spust 1.30–2 uri
Skupaj 7.30–9 ur

Sezona: Najprimernejša za obisk Hocharna sta april in maj. Vrh lahko obiščemo tudi v koledarski zimi, le na povečano nevarnost snežnih plazov ne smemo pozabiti.

Vodnika: Mitja Peternel: Najlepši turni smuki avstrijske Koroške, Sidarta, 2011; Manfred Korbaj: 1. Kärntner Schitourenführer (Band 1), H. Weishaupt Verlag, 1990.

Zemljevid: Gasteiner Tal – Goldberggruppe, Kompass 40, 1 : 50.000.

Hoher/Rauriser Sonnblick, 3105 m

Hoher oziroma Rauriser Sonnblick je eden izmed najbolj znanih vrhov v gorski skupini Goldberg. Leži v narodnem parku Visoke Ture oz. Nationalpark Hohe Tauern, preko njegovega vrha pa poteka meja med Koroško in deželo Salzburg. Na vrhu je meteorološki observatorij s planinsko kočo Zittelhaus, ki nam nudi prijetno zavetje v primeru poslabšanja vremena. Proti jugovzhodu in jugozahodu se z vrha spuščajo precej položni ledeniki, severna stran pa je strma in skalnata. Z vrha Sonnblicka, ki je najbolj obiskan turnosmučarski vrh v gorski skupini Goldberg, potekajo kar trije izredno lepi tur-

ni smuki. Tukaj opisani vodi v jugozahodni smeri proti vasi Heiligenblut, preostala dva pa potekata proti smučišču Möltal in proti Kolm-Saigurnu. Razlogov za obisk Sonnblicka je veliko, še posebej pa bomo navdušeni, če nas bo pri spustu, ki ga odlikuje velika terenska raznolikost, v zgornjem delu razveseljeval pršič, v spodnjem pa ravno prav omehčan pomladanski srenec.

Zahtevnost: Turni smuk s Hoher oz. Rauriser Sonnblicka zaradi svoje dolžine sodi med zahtevne turne smuke. Pobočja nad dolino Fleištal so zelo izpostavljena snežnim plazovom, zato se na turo odpravimo

le ob stabilnih snežnih razmerah. Če je sneg trd, vzpon proti spodnjemu robu ledenika Fleiškées najverneje opravimo z uporabo srenačev, včasih pa je za varen vzpon potrebna tudi uporaba cepina in derez.

Oprema: Za varno izvedbo turo zadostuje osnovna turnosmučarska oprema, med katero ne smejo manjkati plazovna žolna, lopata in sonda. Na strmejših delih je v trdem snegu priporočljiva uporaba srenačev oz. cepina in derez. V megli je orientacija na ledeniku Fleiškées zelo zahtevna.

Nadmorska višina: 3105 m

Višina izhodišča: 1530 m

Višinska razlika: 1300–1600 m

Izhodišče: Kmetija Pfeifer, 1530 m

(WGS84: 47,038384, 12,875233). Iz Ljubljane se peljemo po avtocesti skozi karavanški predor mimo Beljaka in Spittala ter jo zapustimo na izvozu za Lendorf. Skozi Obervellach in Winklern se pripeljemo do Heiligenbluta in naprej po Glocknerski cesti/Grossglockner Hochalpenstraße. Na ostrem levem ovinku se desno odcepi z lesenimi smernimi puščicami označena stranska cesta v dolino Fleištal, po kateri nadaljujemo. Pozimi je nad kmetijo zaporica, zato vozilo pustimo na primernem mestu pod njo, običajno poleg lesenega

mosta. Spomladi, ko sneg v spodnjem delu že skopni, je možno peljati do gostišča Alter Pocher, 1809 m, in si s tem dolg in naporen vzpon nekoliko skrajšati.

Koči: Meteorološka postaja na vrhu Rauriser oz. Hoher Sonnblicka s planinsko kočo Zittelhaus, 3105 m, telefon +43 (0)6 544 64 12 (WGS84: 47,054183, 12,957217), je običajno odprta vse leto, Alter Pocher, 1809 m, telefon +43 (0)664 502 19 70, v dolini pa le pozno spomladi in poleti.

Časi: Parkirišče—Alter Pocher 1 ura
Alter Pocher—rob ledenika 1.30–2 uri
Rob ledenika—Sonnblick 2.30–3 ure
Spust 1.30 ure
Skupaj 6.30–7.30 ur

Sezona: Najprimernejši čas za obisk Sonnblicka je med marcem in majem, ko je sneg že preobražen v prvovrsten pomladanski srenec. Vrh lahko obiščemo tudi v koledarski zimi, le na povečano nevarnost snežnih plazov vzdolž široke doline Fleištal ne smemo pozabiti.

Vodnika: Mitja Peternel: Najlepši turni smuki avstrijske Koroške, Sidarta, 2011; Manfred Korbaj: 1. Kärntner Schitourenführer (Band 1), H. Weishaupt Verlag, 1990.

Zemljevid: Gasteiner Tal – Goldberggruppe, Kompass 40, 1 : 50.000.

Zaključni del vzpona na Sonnblick FOTO: MITJA PETERNEL

Opis: Začnemo po cesti, nekaj spodnjih ovinkov pa lahko skrajšamo po strmi bližnjici proti vzhodu. Kmalu pridemo v široko dolino Fleißtal, ki je pozimi ob obilnih padavinah zelo izpostavljena plazovom. Nadaljujemo desno mimo kočice Alter Pocher, 1809 m, in mimo slikovitih zaledenelih slapov na desni do zatrepa doline. Položna cesta nam v spodnjem delu omogoča prijeten in nezahteven vzpon. Sledimo ji daleč v levo proti jezeru Zirmsee, 2529 m, nad njim pa nadaljujemo proti severu in se v ključih povzpemo preko kratkega strmega dela. Nad njim se strmina unese, usmerimo se proti vzhodu, proti škrbini Goldzechscharte, 2859 m, ki jo dosežemo po strmem zahodnem pobočju. S škrbine zavijemo levo, proti severu. Po strmem pobočju na vzhodni strani grebena dosežemo jugozahodni rob ledenika Hocharnkees in po njem pristopimo na vrh.

Spust: Smučamo po poti vzpona. Širna pobočja nam nudijo obilo različnih možnosti spusta. V zgornjem delu smučamo levo ob grebenu in pazimo, da ne zgrešimo rumene smerne puščice na škrbini Goldzechscharte,

preko katere nadaljujemo proti dolini Fleißtal. Pod škrbino nas čaka strmo pobočje, po katerem izberemo smer spusta glede na svoje smučarsko zna-

nje. Nad jezerom Zirmsee v poševnem spustu prečimo njegovo južno obrežje, nato pa zavijemo levo proti jugu, kjer glede na snežne razmere poiščemo

najprimernejšo linijo smučanja do izhodišča.

Mitja Peternel

planinskiVESTNIK · MAREC 2011

Hoher/Rauriser Sonnblick, 3105 m

Opis: Z vzponom začnemo po cesti, nekaj spodnjih ovinkov pa lahko skrajšamo po strmi bližnjici proti vzhodu. Kmalu pridemo v široko dolino Fleißtal, ki je pozimi ob obilnih padavinah zelo izpostavljena snežnim plazovom. Nadaljujemo desno mimo kočice Alter Pocher, 1809 m, in mimo slikovitih zaledenelih slapov na desni do zatrepa doline. Ker je cesta položna, nam v spodnjem delu omogoča prijeten in nezahteven vzpon. Do sem je vzpon identičen s turo na Hocharn. Ko cesta više zavije daleč v levo proti jezeru Zirmsee, ovinek skrajšamo preko strmejših pobočij, ki se mestoma položijo. Ko dosežemo spodnji del ledenika Fleißkees, v daljavi v vzhodni smeri zagledamo meteorološko postajo, vendar nas od nje loči še dolgo in zložno prečenje po levi strani ledenika v loku proti desni. Na škrbini Kleinfleißscharte zavijemo levo proti veliki koči Zittelhaus, ki jo dosežemo v nekaj minutah.

Spust: Smučamo po poti vzpona. Prostrana pobočja nam nudijo veliko različnih možnosti spusta. V zgornjem delu moramo paziti na ledeniške raz-

poke, ki so pozno spomladi običajno še skrite pod snežno odejo. Zaradi varnosti je bolje smučati ob desnem robu ledenika (gledano navzdol). Niže se nam na strmejših pobočjih ponudi

več možnosti, vse pa so odvisne od našega smučarskega znanja in trenutnih razmer. Boljši smučarji si bodo za spust verjetno izbrali levo, strmejša pobočja, ostali pa lahko nadaljujejo v območju

ceste. Na spodnjem, ravninskem delu se poti združijo, tako da skupaj odsučamo po cesti do izhodišča.

Mitja Peternel

planinskiVESTNIK · MAREC 2011

Čarobna Istra

Slapovi Slovenske Istre

➤ Vid Pogačnik

Zadnji, najvišji slap na Pasjaku FOTO: VID POGAČNIK

Že dolgo je tega, kar sem se vprašal: "Zakaj je Istra tako čarobna?" Ko ljudje v poletni vročini drviijo po njenih cestah z eno samo mislijo – kako hitreje priti do morja –, so jim njeni čari skriti. Razbeljen asfalt, dolgočasni griči, porasli z ožgano travo, ob morju pa razdraženo človeško mravljišče. Seveda je istrska obala lepa. Čudovita je. Ampak čarobnost Istre je še v marsičem drugem in priti je treba še v drugih letnih časih. Ali poznate razcvetene majske travnike Čičarije, blagodejnost biske in omamni okus tartufov v kaki stari konobi, spomladansko pohajanje ob Dragonji in njenih pritokih, stare kaštele na gričih, ki jih ves preznojen dosežeš s kolesom, flišne peščine osrednje Istre in apnenčaste igle Vranske Drage, pa seveda tudi jutranje prebujanje belih mestec in nedotaknjene prodnate plaže? Čarobnost Istre je v njenem prastarem izročilu. Njena pokrajina ni ne divja ne kultivirana. Ko se prebijaš skozi trnje ali po strugi potoka, imaš občutek, da si v popolni divjini. Pa vendar so po teh poteh stoletja hodili ljudje, le v današnjih časih so malo opuščene. Vse to ustvarja vtis žlahtnosti.

Pohodniški cilji v Istri nikoli niso zelo zahtevni. Vedno so združeni z obiskom kake dobre domače gostilne, s kopanjem ali s posedaanjem kje na obali, na primer v piranskem Café Teatru. Vseeno pa pokrajina nekatere svoje najlepše bisere malo skriva. Zanje vedo le redki, do njih se skozi s trnjem zaraščen, na pol divji svet ljubi potruditi le pravim ljubiteljem Istre. Takšni biseri so tudi istrski

slapovi. Že vidim, sedaj se skušate spomniti kake reke ali potoka v Slovenski Istri, kjer bi lahko bil slap. Ne, na Dragonji ni nobenega, tudi na Rižani ne. Slapovi so v grapah manjših potokov, ki se zlivajo v Dragonjo, nekaj jih je še na drugi strani slemena, v porečju potoka Reka.

KJER TEČE DRAGONJA ...

Preden začnem naštevati slapove, si na kratko oglejmo značilnosti pokrajine, skozi katero teče osrednja vodna žila – prelepa Dragonja.

Ustje, kjer Dragonja teče mimo solin, je poseben svet z značilnim rastlinstvom in živalstvom. Od cestnega prehoda med Hrvaško in Slovenijo pri Mlinih do drugega prehoda pri vasi Dragonja rečica ni kaj posebnega. Pri vasi Dragonja pa je znamenita Stena, apnenčasti osamelec sredi flišnega sveta, za katerega je značilna endemična flora. Polurni sprehod po vrhu stene s povratkom ob njenem vznožju bi nas moral zadovoljiti.

Nato teče Dragonja do Škrilin po dokaj široki dolini. Celotni severni breg je obdelan in tam pelje tudi makadamska cesta. Le malokdo obiše sotesko Argile, imenovane tudi Paganja, ki je že na hrvaški strani. Če gremo iznad Kaštela čez Kras, nas lepa steza vodoravno povede prav pod visok in slikovit slap z zanimivimi votlinami. Ko prečkamo grapo pod slapom in se na drugi strani povzpne nadenj, je najbolje stopiti še na razgledni grič Fineda,

Istrski motiv FOTO: JASMINA POGAČNIK

Spodmoli pri Dragonji FOTO: JASMINA POGAČNIK

nato pa nadaljevati s pohodom proti Momjanu. Preračunljivi ta izlet uredijo tako, da jih pri Momjanu čakajo kolesa, s katerimi se vrnejo v Kaštel.

Škrline so zelo znano mesto, nad katerim se začne zgornji tok Dragonje. Do sem še vodijo ceste, naprej ob vodi navzgor pa so samo še bolj ali manj opuščeni kolovozi in steze. Na Škrlinah se v Dragonjo izliva Pinjevec ali Rokava. Rečica nima slapov, ob samem izlivu pa le pade čez nekaj metrov visok prag, tako da imajo številni obiskovalci Škrlin kaj videti. Nekdaj so tu mleli mlini, danes pa se sem prihajajo kopat ljudje iz obalnih mest. Pri mostičku čez Dragonjo so škrapljasti tolmuni, vse je kot nalašč "urejeno" za piknike.

Nadaljnja pot po dolini Dragonje navzgor nas lahko vodi po kolovozu, a na njem za nekaj časa izgubimo stik z reko. Zato sva midva na Škrlinah zabredla v vodo in hodila po in ob reki navzgor. Ponekod nagaja obrežna goščava, včasih je malo hladno in na nekaterih mestih tudi spolzko, zato priporočava uporabo pohodnih palic.

Občudovanja vredne lepote na reki se vrstijo druga za drugo: flišne stene, Zmajeve črte s tolmuni pod njimi in travnikom v rečnem zavoju, živahna rečica s samotnimi kraji, kjer si lahko privoščiš poležavanje in kopanje. Pohod namreč ne bo potekal prav hitro, saj se tu ne splača hiteti.

Tako pridemo do pritoka Pasjaka in še malo naprej do izliva Vruje, kjer je nekdanji Zankoličev mlin, ki ga je za bivanje usposobil pokojni umetnik Vlado Šav. Sem in na več krajev višje v dolino Dragonje so se nekoč spustili številni kolovozi, po katerih so domačini prinašali v mline žito in koruzo. Danes so precej opusteli, a nam iz doline vseeno omogočajo vzpon na ta ali oni breg. Najbolje je, da si zgoraj že prej pripravimo kolesa, s katerimi se potem vrnemo na Škrline.

Nekje v območju izliva Vruje na običajnem izletu torej zapustimo dolino, če pa gremo po njej še naprej, bomo naredili že kar dolgo turo. V zgornjem toku postanejo brežine nad dolino položnejše. Porečje Dragonje je zelo razvejano, rečico pravzaprav oblikujejo številni potoki, ki z okoliških slemen pritečejo v dolino.

Flišne stene ob Dragonji FOTO: JASMINA POGAČNIK

SUPOTSKI SLAP

Vzhodno od slemena, na katerem je znamenita Koštabona, teče proti jugu v Dragonjo potok Supot. Na začetku Koštabone se po kolovozu severovzhodno spustimo v grapo in po dvajsetih minutah hoje smo že pri slapu, ki čez mogočno skalno pregrado pada v dokaj globok tolmun. Nekoliko moti le zaraščenost, ki ovira nemoten pogled na slap. Da je voda Supota čista, dokazujejo potočni raki, ki jih je še mogoče najti v potoku pod slapom. Pod največjim slapom

Slap pod Trebešami FOTO: VID POGAČNIK

je grapa Supota zelo zaraščena, menda pa je spodaj še nekaj skalnih skokov, čez katere pada potok.

SLAP POD TREBEŠAMI

Najvišji slap v Slovenski Istri, slap pod Trebešami, bo na nas naredil ustrezen vtis samo, če bo imel dovolj vode. Grapo prekinja mogočna apnenčasta pregrada, po vrhu katere je speljana steza. Ko smo že pri višini – njegovih dvajset metrov presega padec, ki ga hudourni voda naredi na drugi strani slemena, pri Beneških stolpih, a tam ne moremo govoriti o stalnem slapu. Do slapa lahko pridemo po stezi iz Pičurov ali Trebeš. Verjetno se bomo po smeri pristopa tudi vrnili, saj krožna tura nima smisla. Lahko pa jo po dolini potoka Stranice podaljšamo navzdol do sotočja z Grdim potokom in naprej do Dragonje. Grapa Stranice in njeni pritoki sicer skrivajo še nekaj znamenitosti, a nobenega drugega naravnega slapu.

SLAPOVI NA PASJAKU

Po potoku Pasjak poteka meja med Slovenijo in Hrvaško. O tem potoku se ni dalo kaj dosti izvedeti. Spodnji slap na Pasjaku je seveda omenjen povsod, saj gre za veliko znamenitost, o svetu nad njim pa se je dalo prebrati le, da je zgoraj še nekaj slapov. Pa se da iti po grapi? Ali se da čez slapove ali splezati mimo njih? Tega nisva vedela.

Od Dragonje do velikega spodnjega slapa je vodila šibka stezica. Kraj je zares slikovit. Najmočnejši vtis naredi silna apnenčasta preklada, ki bo še zelo dolgo kljubovala naravnim silam, posebnost pa je tudi okolica – grapa tik pod slapom, prehod pod njim, temačno vzdušje, ki vlada med čudno zverženim vejevjem, kamor zlepa ne posije sonce.

Nad slapom sva zakoračila v neznano. A glej, stezica se še kar naprej vije po grapi. Očitno ljudje hodijo tudi še tukaj, čeprav moraš seveda imeti prav srečo, da na koga naletiš. Grapa je lepo široka,

ne pretežno prehodna, na potoku pa je cela vrsta lepih kaskad in slapov – od pravih lehnjakovih pošasti do ožjih in višjih slapov, kjer je grapa ožja. Višje se presenečenja kar vrstijo, vsak slap je po svoje lep. Z izbiranjem prehodov tudi ni večjih težav, saj so večinoma po levi. Ko sem na nekem mestu nadaljeval nad vodo po deblih na desni, se je velik, trhel hlod dostojanstveno, neslišno preklal in že sem bil do kolen v vodi. Ni mi bilo čisto vseeno, saj nisem bil v coklah, ampak v gozdarjih.

Nad zgornjim slapom lahko grapo zapustimo po kolovozu, seveda pa je po njej možno še nadaljevati. Doline je do izvira še kar precej, a brez znamenitosti: potok je položnejši, kaskad ni, kaj šele slapov. Midva

Spodnji slap na Grdem potoku FOTO: VID POGAČNIK

Spodnje kaskade na Vruji FOTO: VID POGAČNIK

sva po nekaj sto metrih grapo zapustila in se skozi obupno goščavo prerinila gor na greben. Dosegla sva ga prav pri Sv. Hieronimu in se v senci stoletnih cipres še ohladila.

SLAPOVI NA VRUJI

O teh nihče ne govori in tudi na nobenih slikah jih ni. Je pa res, da je danes grapa Vruje zelo zaraščena in da vam, če si jih hočete ogledati, primerna porcija lomastenja in pretepanja s trnjem ne uide. A vse to sodi k spoznavanju prvobitnosti istrskih zakotij.

Takole naredimo: od gostilne na Belvedurju in skozi dremotni Topolovec se skozi vas odpravimo do ljubke, a žal precej razpadajoče cerkvice sv. Hieronima. To je lep kraj. Ustavimo se v senci na terasi pred cerkvico in si skušajmo predstavljati, kakšen je bil ta kraj pred stoletji, ko je tod iz Dragonje gor vodila zelo obljudena pot. Teraso pod cerkvico so bile obdelane, v okolici je bilo več hiš. Spodaj na pobočjih nad Dragonjo je stal Spodnji Topolovec, ki ga je danes goščava že popolnoma požrla. Nadaljujemo do Dragonje in se v primernem dnevu v njenih tolmunih lahko tudi osvežimo. Midva ta obred navadno opravi že marca.

Potem gremo do Vruje. Mičen je že njen izliv v Dragonjo. Kot da se potoček reki ne more prepustiti na običajen način, ampak mora vanjo živahno poskočiti. Ob potoku se prebijamo navzgor, si ogledamo spodnja slapova, malo višje pa nas čaka presenečenje. Spodnja kaskada na Vruji je ena lepših mojstrovina narave v Slovenski Istri. Stvar sploh ni visoka in tudi mogočna ne. Pet stopnic, prelomljenih pod topim kotom, a voda teče samo po desni strani, kjer je čez stopnice naredila oblogo iz lehnjaka. Ljubek prizor, še zlasti jeseni, ko so skale potresene z zlatim listjem, ali spomladi, ko jih obkroža sveže zelenje. Nad kaskadami se ne ustrašimo goščave. Splača se potruditi še do zgornjega, sigastega slapa, ki na najožjem delu zapira dolino. Ko sva se mu midva neke jeseni približala, je nenadoma zaropotalo in na levi strani je v vznožje slapa zgrmelo nekaj skalovja. Že tako se ti zdi, da je v teh grapah vse nekam narahlo naloženo – zato le previdno!

Čeprav na potoku poslednji več slapov, so v zgornjem delu še vedno zanimive zasigane kaskade. Grapo nato zapustimo, vendar so izhodi iz istrskih grap vedno nekam negotovi. Nič kaj dosti ne vidimo, v

Široki sigasti slap na Pasjaku FOTO: VID POGAČNIK

zgornjem delu se navadno prebijamo s terase na teraso – nekoč so bila vsa ta pobočja očitno lepo obdelana – strmina in nepreglednost sta veliki.

SLAPOVI NA GRDEM POTOKU

Grdi potok je levi pritok Stranice, povirje ima vzhodno od Sirčev. Prvič sva se v tiste grape spustila s ceste, ki vodi iz Sirčev v Pavličje.

Sv. Kvirik FOTO: VID POGAČNIK

Beneška stolpa z bližnjih sipin FOTO: VID POGAČNIK

Začela sva prezgodaj, se skozi divjino spustila v potok brez imena pod Sirči, že vsa mokra prišla k manjšemu slapu, pod njim pa je bila divjina tako gosta, da sva raje prečkala pobočja nad severnim bregom in se potem v vedno močnejšem dežju na drugi strani spet povzpela na cesto pri Pičurih.

Čez štirinajst dni sva se v lepem vremenu vrnila v grapo Grdega potoka, tokrat pred Pavliči. Navzgor sva šla le do sotočja dveh krakov

potoka, navzdol pa vse do sotočja s Stranico. Zgornji slap ima umetno narejeno pregrado, spodnji, le malo nad sotočjem s Stranico, pa je naraven in prav lep. Dolino zapira močna apnenčasta pregrada, pod slalom pa je kar velik tolmun.

SLAPOVI NA ZGORNJEM TOKU REKE

Potok Reka (kako se to smešno sliši!) ne teče v Dragonjo. Jugovzhodno od najvišjega šavrinskega slemena teče proti Hrvaški in se kot Bračana nazadnje izliva v Mirno. Mimo Sočerge se čez mejni prehod Požane vali reka turistov. Nedaleč s poti pozornejši opazijo kažipot, ki vodi proti zaselku Sokoliči, pod katerim je Veli vir. Slap pada čez zadnjo pregrado, preden Reka doseže dolinsko dno. Navzgor po strugi potoka ne gre skoraj nihče. Tudi o teh grapah se ni dalo izvedeti ničesar. Ko pa sva (žal le enkrat) šla po glavnem toku navzgor, sva odkrila nekaj najlepših koticov Istre. Za spremembo od Vruje, Pasjaka in Stranice je po Reki navzgor najbolje iti zgodaj zjutraj. Strmi južni bregovi namreč že zgodaj zastrejo sonce, in če bomo prepozni, ne Veli vir ne slapovi višje na potoku ne bodo tako slikoviti.

A kje je najbolje prespati? Midva sva večkrat prespala ob pokopališču pri Sv. Kviriku ob starodavnem obzidju Gradec. Naj vas pomirja pokoj starodavnih Histrov, ki so tu nemara imeli veliko gradišče, in naj vas vzradosti jutranji pogled na ljubkega, preprostega Sv. Kvirika!

Če imamo s seboj kolesa, si jih pripravimo pri križišču nad Pičuri (kmetija na slemenu), sicer pa se pripeljemo do Sokoličev in od tam peš dol v grapo, k Velemu viru. Tudi ta je nekaj posebnega. Mogočna apnenčasta preklada ni postavljena vodoravno čez grapo, ampak je vanjo zapičena pokonci. Videti je kakor velike klavže, pod njim pa je globok tolmun, že pravo jezerce. Odločitev o kohanju prepustim kar vam samim. Lahko pa si zgoraj organizirate malico, tako da se ponosno usedete na vrh preklade in zvonite z nogami nad globino.

Nad Velim virom smo spet prepuščeni svoji iznajdljivosti. Imamo vtis, da tam ne hodi nihče več. Če so stezice, jih uporabimo, če ne, pa presodimo, ali je bolje iti po potoku ali skozi goščavo. Nekaj pregrad na potoku kaže na nekdanjo prisotnost ljudi, danes pa popotniku omogočajo, da se okoplje v tolmunih. Včasih smo tudi v dvomu, kateremu kraku potoka slediti. Če izberemo prav, bomo prišli do zanimivega slapa, prave arhitektonske umetnine narave. Seveda bi vse tiste kocke in ploščice apnenca kdo lahko še malo zložil, ampak narava se je posvetila predvsem oblikovanju skoraj popolnega amfiteatra. Slap sva krstila za Podkvasti slap, žal pa ima že zelo malo vode, saj smo že kar visoko. Nad njim pridemo pod ogromen previs, kjer se vse konča. Da pridemo do Beneških stolpov, moramo iz grape izstopiti že prej. Stolpa sta že zelo razpadla, pričata pa o nekdanjih časih, ko je Beneško republiko varovala vrsta utrdb, ki jim lahko sledimo vzdolž celotnega Kraškega roba.

SKLEP

Seveda opisani slapovi še zdaleč niso vsi. Potoki gotovo skrivajo še številne druge, ki še čakajo na najin obisk. Opisal nisem slapov, ki so tik onstran državne meje, na Paganji in čudoviti Glinščici nad Trstom. Prav tako nisem opisal ponorov, v katere izginjajo potoki, ki tečejo s slemena pri Gradinu proti jugu, na Hrvaško in nato ob prehodu s flišnega na apnenčasti svet poniknejo, kot je ponor pri Butorih.

Ko to pišem, je februar in letos še nisva bila na izletu v Istri. A prav gotovo bo sušno obdobje prekinilo deževje, po katerem bodo tople pomladne sapice zapihale po dolini Dragonje navzgor in bo pokrajina vzbrstela v cvetoč vrt. Takrat bo nastopil najlepši čas, da si v reki in njenih pritokih spet zmočiva noge. ●

Ledeniško jezero Kicho

Oaza miru, ki se spogleduje z Anapurno

✦ Manca Čujež

Anapurna III in Gangapurna nad jezerom Kicho FOTO: MANCA ČUJEŽ

Ledeniško jezero Kicho, ki gnezdi na nadmorski višini 4600 metrov, je lena izmed možnih aklimatizacijskih tur na trekingu okrog veličastne Anapurne, da 5416 metrov visoki preval Thorong La ne terja davka višinske bolezni. Jezero Tilicho, izjemno priljubljenemu in menda zelo slikovitemu ledeniškem jezeru na višini 4920 metrov, konkurira predvsem s svojo umirjenostjo, ki lebdi nad jezersko modrino, idealno za osvobajanje ptice v popotnikovi duši.

Četrty dan hoje na krožnem trekingu okrog Anapurne me je pripeljal v čarobno vasico Braga, ki se je konec oktobra kopala v najizvirnejših jesenskih odtenkih. Le streljaj pred Manangom, največjim naseljem v regiji, kjer je Aleš Kunaver osvajalskega leta 1979 ustanovil šolo za nepalske gorske vodnike, me je na trnek ujela preprostost vasice pod mogočnim obokom himalajskih vršacev. Svoj dom pod nepalskim soncem sem našla v New Yak Hotelu, kjer mi je usoda namenila zadnjo prosto sobo s številko 311 (od kod tako vesoljsko visoka številka sobe v preprostem hotelčku z nekaj več

kot desetimi kamricami, še vedno ostaja uganka), kolikor je že vrsto let številka mojega študentskega zatočišča. Le kako se ne bi počutila kot doma? Sploh ob iskreni toplini lastnikov in žareči toploti gašperčka v jedilnici, ki je pričaral tropsko sonce v nepalskem večernem mrazu.

Naslednje jutro je spokojno zaškripalo v gorskem mrazu, ki je v ledeni oklep ujel tudi mojo *žehto* prejšnjega dne, ki si je nato še ves dan sušenja ogledovala zasneženo Gangapurno. Tako kot jaz, ki sem jo po kraljevskem zajtrku mahnila na aklimatizacijsko turo do ledeniškega jezera Kicho. Težo v želodcu sem

izkoristila za fotografsko ovekovečenje Brage v jutranji svetlobi, ki se je mehko razlivala prek stavb, gorā v ozadju in kamnito-travnate prostranosti. Čeprav je sonce že začelo svoj osvajalski pohod proti jugu, še ni doseglo prave moči, kar mi je – poleg precej lažjega nahrbtnika, saj sem dobršen del prtljage pustila v vasi – olajšalo strm vzpon. Sopenje dotrajane lokomotive je spremljalo moj preudarno počasni korak, ki so ga po prašni poti usmerjali sveže stopinje, v soncu še lesketajoči živalski iztrebki in redko posejani smerokazi. Vztrajno sem mlela strmino skozi pustinjno, posejano z nizkim bodikavim grmičevjem, šopi trave, živobarvnimi lišaji in bledikavimi majcenimi cvetovi omamno dišeče cvetlice, ki jo menda uporabljajo za kadilo v templjih.

Pogled nazaj mi je vzel še tiste nekaj sape, kolikor je je ostalo ob grizenju kolen. Skupaj z višinskimi metri so se na obzorju dvigovale tudi snežene kope

grebena Anapurne, pod katerim je v globino padala mogočna reka Marsyangdi, z višine le še kot črta z modro barvico, ki ji je družbo delalo zvedavo turkizno očesce – ledeniško jezero, ki ga napaja ledenik pod Gangapurno. Pred menoj se je na izravnavi na dobrih štirih tisočakah in pol pojavila prva navdušujoča ledeniška mlaka brez imena, globoka modrina, ki je služila kot samovšečno ogledalo ebenovinastim vrhovom, prepredenim s snežno kopreno. To je bilo le preddverje ledeniškega jezera Kicho, ki je lučaj naprej ugnezdeno med vrhove 4600 metrov nad morjem. Ob njegovem nabrežju so v dopoldanskem vetriču plesale oguljene molilne zastavice, gladina pa ni ponujala odsevov okoliških peltisočakov, ki si ne zaslužijo omembe imena na zemljevidu zavarovanega območja Anapurne v merilu 1 : 100.000. Okolico jezera sem prečesala po dolgem in počez in občudovala njegovo kameleonsko lastnost, saj se je začelo s padajočim soncem barvati v intenzivnejši odtенок modre. Pogled proti jugozahodu sta kot obrambna stolpa zasedala vrhova Anapurna III in Gangapurna, nad katerima se je razbohotila oblačna perjanica. Razgledi so me tako

Jezero Kicho

Kje se nahaja: Na severu osrednjega dela Nepala, znotraj zavarovanega območja Anapurne, na vzhodni strani prevala Thorong La.

Izhodišče: Vas Braga (3450 m), do koder je 3–5 dni hoje iz Bhulbule, zadnje vasi, ki jo doseže avtobus.

Čas hoje: 3–4 ure za vzpon in 2–3 ure za sestop.

Višinska razlika: 1150 metrov.

Zahtevnost: Tehnično nezahteven vzpon, ki pa poteka na precejšnji višini.

Potrebna oprema: Planinski čevlji in športna oblačila; pohodne palice.

Najprimernejši čas: Oktobar in november ter april in maj.

Orientacija: Ni zahtevna, prav pa pride zemljevid zavarovanega območja Anapurne, ki ga je mogoče kupiti v Katmanduju ali Pokhari.

prevzeli, da sem se kljub ostremu vetru okrog jezera potikala skoraj dve uri, vmes pa še poklepetala s planinci, ki sem jih v celem dnevu našela le enajst. Na celotnem trekingu množica ljudi, ob jezeru Kicho pa prava oaza spokojnosti, s katero se opajajo izbranci.

Še med sestopom sem se čudila, v kakšno strmino sem se gnala zjutraj. Navzdol pa je šlo, kot bi imela krila, a kolena so že nezadovoljno škripala. Črna dolina

z Brago v osrčju je postajala vse večja in kmalu sem začela vijugati med dolgodlakimi jaki in kozami na paši, nato pa sem se potopila v jesen na višini 3450 metrov in se prepustila razvajanju Bragine domačnosti. Za začetek sem "izropala" hišno pekarnico in si privoščila cimetove polžke, svojo najslajšo razvado na trekingu, po riževu obarvani večerji pa kaj kmalu smuknila v puhasti objem spalne vreče, saj me je čakal še najtežji del poti. ◉

Hoja, tek in kolesarjenje so del zdravega načina življenja. Zgodí pa se, da zaradi prevelike zagnanosti, neprevidnosti ali neogreth sklepov pride do poškodb. Najpogostejše so nategi, zvini in udarnine.

Gibanje na svežem zraku. Dobra odločitev. KAJ PA BOLEČINA?

Obolela mesta narahlo namažite z gelom Naklofen, saj

Proti bolečinam v mišicah in sklepih.

- ublaži bolečino,
- zmanjša oteklino, ki je lahko posledica vnetja ali poškodbe,
- izboljša gibljivost mišic in sklepov.

www.krka.si

KRKA

Pred uporabo natančno preberite navodilo! O tveganju in neželenih učinkih se posvetujte z zdravnikom ali s farmacevtom.

Watzmann, nemški Triglav

Po sledih prvopristopnika Valentina Staniča

✍ Alenka Pergar

Watzmann FOTO: OTON NAGLOST

V davnih časih je živel okruten kralj po imenu Watzmann, ki ni maral ne ljudi ne živali. S svojimi krvoločnimi psi se je podil po gozdovih in pred njimi ni bil varen nihče. Za njimi pa so dirjali žena in njegovih sedem otrok, okrutnih kot on sam. Nekoč so podivjani psi napadli in umorili pastirjevo mlado družinico, kralj pa se je ob tem hudobno smejal. Takrat je Bogu pošlo potrpljenje; kralja in njegovo družino je spremenil v gore, ki še danes kot večni opomin stojijo tam.

Berchtesgadenske Alpe, vzhodne Bavarske Alpe, sestavlja devet gorskih verig, od katerih je pogorje Watzmann najbolj znano, zavzema pa tudi osrednjo lego. S svojimi 2713 metri slovi kot drugi najvišji vrh Nemčije, zaradi nedosegljivosti pa je že od nekdaj burilo človeško domišljijo, ki je okrog njega spletla legendo.

Domisljijo pa je Watzmann dodobra razburkal tudi Valentinu Staniču, doma iz Bodreža pri Kanalu ob Soči, takrat mlademu študentu teologije v Salzburgu, sicer pa vsestranskemu učenjaku, človekoljubu, hribolazcu in alpinistu, ki so ga še posebej privlačili nedostopni vrhovi. Nekje med

8. avgustom in 6. septembrom 1800 naj bi se Stanič odpravil na predvrh Watzmanna, Hocheck, motilo pa ga je, da mu je do takrat še neosvojena Mittelspitze zapirala pogled na Veliki Klek, Großglockner, na katerem je s prvopristopniki stal nekaj dni prej. Tako se je po skrajno nevarnem brezpotju odpravil naprej in dosegel najvišji vrh Watzmanna, izmeril njegovo višino in natančno opisal svojo pot.

Dr. Arnošt Brilej je zapisal: "Valentin Stanič je bil največji evropski alpinist svoje dobe. Ne Nemci ne Angleži, ki so imeli najpomembnejše odkritelce Alp v drugi polovici 19. stoletja, v začetku tistega sto-

letja nimajo osebnosti, ki bi se lahko vsaj približno postavila ob bok temu gorniku in gorniškemu pisatelju ... Samoten hodi v gore, samoten odkriva prvenstvene pristope, samoten pleza, samoten teši in zadovoljuje željo po dejanju, pustolovščini, doživetju, nevarnosti, prvenstvu, tisto željo, ki je k velikim dejanjem in storitvam gnala posameznike, družbe, ljudstva."¹ Lahko bi rekli, da smo imeli že takrat svojega Tomaža Humarja.

VZPON V VLAŽNEM JUTRU

Že od daleč sem jih ugledala, gručo goriških gorniških navdušencev; okrog njih so bili kot menhirji posejani prenapolnjeni nahrbtniki in začutila sem tisto tako znano vsakokratno vznemirjenje, ki ga prinaša pričakovanje nove pustolovščine. Nekateri so se na Watzmann že povzpeli, eni celo večkrat, za večino pa je tura predstavljala neznan gorski svet.

¹ Valentin Stanič, prvi slovenski alpinist, Gore in ljudje, 1947.

BERCHTESGADEN IN OKOLICA

Večglavo pogorje Watzmann se dviga nad slikovito alpsko dolino Berchtesgaden in njenim čarobnim jezerom Königssee in ustvarja romantično gorsko kuliso, ki je sloves tega konca sveta ponesla daleč v svet. Leta 1978 je bilo območje proglašeno za narodni park. Ob vznožju Watzmanna počiva v strme stene zajedeno, fjordsko razpotegnjeno, osem kilometrov dolgo in do 188 metrov globoko ledeniško jezero Königssee. Na njegovem koncu, na ravninskem polotočku, sameva baročna romarska cerkva svetega Jerneja (zgrajena leta 1700) in zdi se, kot bi se dvigala naravnost z vodne gladine. Zaradi strmih sten vsenaokrog je dosegljiva le z ladjico na električni pogon. Berchtesgaden pa ni tako obiskan le zaradi presežkov narave, slovi tudi po rudniku soli, ki deluje že od leta 1517 in si ga je z vlakcem in v oblačilih rudarjev mogoče ogledati. Za turiste sta zanimiva tudi planinski in narodni muzej. Najobskurnejša turistična atrakcija pa je prav gotovo Orlovo gnezdo (Adlersnest), Hitlerjeva rezidenca, zgrajena visoko na hribu Obersalzberg (1835 m) na točki, od koder so se s kamnite terase nacisti nekdanj razgledovali po "germanskih" lepotah, slavili zmage in menda tam celo načrtovali napad na Sovjetsko zvezo.

Končno je prispel avtobus, ob njegove šipe pa je bila radovedno prilepljena že močno razigrana družina ajdovskih planincev. Nekako smo stlačili nahrbtnike in gozdarje v že kar zapolnjen prtljažnik in okrog enih zjutraj končno krenili na pot. Zavijugali smo po Soški dolini in postopoma se je avtobus, spotoma so se nanj povzpeli še zadnji, kanalski planinci, napolnil tako rekoč do zadnjega kotička. Meje držav so neopazno ostajale za nami in po nekaj urah se je pričelo izrisovati turobno deževno jutro. V Berchtesgadnu so nas ljudje pričakali z dežniki. Ni nas preveč vleklo v vlažno jutro.

Po nekakšni sreči se je dež unesel, oprtali smo si nahrbtnike in kolona se je pričela vzpenjati skozi gozd. Spričo slabega vremena je bila cilj tega dne le kočja Watzmannhaus (1930 m), do samega vrha pa naj bi se povzpeli naslednji dan. Vendar nebo ni bilo dolgo usmiljeno in iz nizkih oblakov je kmalu spet pričelo pršeti. Nahrbtnikom smo nadedli nepremočljiva zaščitna "oblačila" vseh barv, sami pa smo se ogrnili v pelerine, tako da je bila zdaj že močno razpršena kolona videti kot družina

živopisanih balonov, ki se počasi dvigajo proti nebu. Gozd so zamenjali sočni, mokri pašniki, polni zelišč in gorskega cvetja, z njih pa so nas ravnodušno opazovale krave.

Kočja Watzmannhaus je s prednjo stranjo obrnjena proti prijazni kotanji in pogorju, s hrbtom pa je postavljena na sam rob prepada. Na prvopristopnika spominja bronasto obeležje, ki je vzdano v njeno pročelje, na njem pa v nemškem in slovenskem jeziku piše: "Valentin Stanič (1774–1847), prvopristopnik na Watzmann – Mittelspitze, alpinist in raziskovalec Vzhodnih Alp." Spominsko ploščo je leta 1999 ob dvestoletnici prvopristopništva postavilo Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije.² Tudi v koči ima Stanič svoj kotiček s portretom in slovensko zastavo, naročiti je mogoče Staničevo enolončnico, slovenski planinci pa so v njej zelo dobrodošli. Zaradi vremena je bila kočja nabito polna, nas pa je že čakal "slovenski kotiček". Za šipami je bila

² Ker je bilo do takrat še nejasno, ali je Stanič osvojil vrh leta 1799 ali 1800, se je praznovanje pričelo leta 1999, kasneje pa je dr. Tatjana Peterlin Neumaier ugotovila, da se je to zgodilo leta 1800.

zgolj bela megla, mi pa smo posedli naokrog, jeziki so se razvezali, mize obložile z dobrotami, seveda ni manjkala pesem, nepogrešljiva spremljevalka slovenskih planincev ...

ŠIRNI RAZGLEDI Z VRHA

Na vrh naj bi krenili že navsezgodaj, napovedan je bil sončen dan, vendar jutranji pogled skozi okno ni obetal nič dobrega. A kmalu se je nebo pričelo jasnit in ob petih in nekaj čez smo, kar brez jutranje kave, krenili navzgor. Po kakšnih dveh urah vzpona po skalnato-gruščnatem pobočju, ki je bilo na strmejših odsekih zavarovano z jeklenico, smo dosegli Hocheck (2651 m). Nenadoma se je pred nami prikazal sam glavni vrh, Mittelspitze (2713 m), ki se je ponosno dvigal in vabil še više, njegov križ pa je pobliskaval v soncu. Veličastna narava je bila priljubljen motiv romantikov, saj so v njej častili povzdignjenost nad običajnim življenjem. Tako si je Watzmann za motiv izbral celo Caspar David Friedrich (l. 1824).³

Večina se je opremila z varovalnimi pasovi in s čeladami, nekateri pa smo se iz takšnih in drugačnih razlogov odločili, da počakamo, kjer smo. Nadaljevanje predstavlja zavarovana plezalna pot, ki vodi prek izpostavljenega grebena, nato pa se ob jeklenici strmo vzpne do samega vrha. Pogorje je sestavljeno iz treh glavnih vrhov, Hochecka (2651 m), Mittelspitze (2713 m) in Südspitze (2712 m). Ker troglavi Watzmann s svojimi grebeni nekoliko spominja na naš najvišji vrh, so ga slovenski gorniki poimenovali nemški Triglav. Slovita in zloglasna je Watzmannova vzhodna stena, saj s svojimi 1800 metri predstavlja najvišjo steno vzhodnih Alp, alpinistični vzponi v njej pa so terjali že veliko življenj. Z očmi smo sledili drobnim postavam, ki so se približevale vrhu, dokler se na njem niso izoblikovale v oddaljen grozd in samo slutili smo lahko zadovoljstvo, ki jih je prevzelo ob doseženem cilju ter ob širnih razgledih čez vršace. Z Watzmanna se namreč vidi sam Veliki Klek.

Pri koči smo se, kako drugače kot prejšnji dan, utrujeni in zadovoljni predajali sončnim žarkom. S terase se je nudit bizaren pogled na nasprotno stran doline, kjer trdno vkopano v hrib kraljuje Orlovo gnezdo.

Sestopa v dolino – kot je to običajno – kar ni hotelo biti konec. Po neskončni hoji se je izza debel nekje na dnu zasvetlikala hladna in mirna jezerska gladina. Za ladjico in obisk cerkvice sv. Jerneja smo bili prepozni in žal smo se tudi na Orlovem gnezdu znašli pred zaprtimi vrati. Tako smo spili še zadnje pivo, Watzmann pa je začel postajati spomin ... ●

³ Sloviti nemški slikar v času romantike.

OPUŠČENE PLANINE

Planina Zajavor

Gusti Kravanja, zadnji pastir in mlekar

✂ Dušan Škodič

Gusti Kravanja FOTO: DUŠAN ŠKODIČ

Ko je imel Gusti Kravanja enajst let, je že pomagal vrhariti na Pihavčevih strmih ... Sena za krmo je bilo v dolini premalo, zato so se morali kmetje v Trenti znajti in oditi po travo na poraščena gorska pobočja. Če je bil svet zelo strm, so travo kosili ali želi s srpi in z derezami na nogah. Nato so jo povezali v rjuhe, si jih zadegali na glavo in jih tako spravili do planin. Od tam naprej v dolino je šlo na saneh. Danes se še sam čudi staršem, ker so jih prepuščali tako nevarnemu delu, a bili so vajeni vsega in življenje jih je, za današnje razmišljanje, utrdilo že neverjetno zgodaj.

Planina Zajavor (1479 m) na strmih pobočju Pihavca nad dolino Zadnjico je bila verjetno ena najneprijaznejših za pastirje. Na njej so pasli zgolj drobnico, poleg koz le še peščico ovac. V zadnji pašni sezoni je bilo na njej okoli 120 ali 130 koz, ki so pripadale enajstim lastnikom. Bilo je leta 1953, pravi Gusti in pripomni, da se še prav dobro spominja, da je šlo prav tistega leta za veliko odločitev, komu bo dokončno pripadel Trst.¹ Takrat so odšli na planino trije mladi pastirji, ki so vse poletje skrbeli za zaupano jim drobnico, molzli ter delali iz mleka skuto in sir. Stari so bili med 15 in 17 let, delo pa so si delili. Eden je delal sir, dva pa sta pasla in seganjala koze nazaj, saj so včasih ušle tudi čez Luknjo v Vrata in navzdol do Aljaževega doma.

Planina je bila pastirjem trda preizkušnja, saj je primanjkovalo vode. Višje nad njo je bilo majhno, a premajhno zajetje, zato so hodili ponjo tudi v Korita. Z vodo je bilo res zelo na tesno, se zasmeji Berti in mi prišepne, da so si včasih noge umivali kar s sirotko. "Imel sem šestnajst let, za današnje poj-

me smo bili še otroci, a bili smo zelo vestni pastirji in sirarji. Ni nam bilo vseeno, kako bomo tiste mesece ,gospodarili'. Posebno pri siru je bilo potrebno zelo paziti. Če je bilo slabo vreme in se je ohladilo, je bilo potrebno mleko dlje segreti. Pa se mi je enkrat sir vseeno skvaril in po dveh hlebčkih so se začele delati pike. Pri tolikšnem številu drobnice ne bi nihče vedel, če bi bili mi lepo tiho in bi tisti sir enostavno spustili po bregu med koprive. Pa ga nismo, reševali smo ga na vse mogoče načine, ki so nam padli na pamet," pravi v smehu, a obenem ne izda, kako uspešno je bilo "zdravljenje" hlebčkov.

Zanimivo je tudi to, da je bila planina Zajavor pravzaprav nekakšen zadnji azil za koze, ki jih je začela oblast v zgodnjih petdesetih letih preganjati z obrazložitvijo, da objedajo mlado brstje. "Hja, tamle gor," pokaže s prstom, "v Komarju in pod Kanjavcem so bili pa nastanjeni naši kozli. Kmetje so jih segnali v zelo strm teren in jim zgradili pot nazaj, da so se tisti čas tam prosto pasli in preživeli ločeni od ostale črede, kot v samostanu. Imeli so jih v nekakšnem prisilnem celibatu. H kozam so jih pripustili šele po 12. decembru, to pa zato, da so imele kozličke šele spomladi in so ti lahko preživeli."

Nato je sledila dokončna prepoved kozjereje. Šlo je za strog administrativni ukrep, ki se mu ni mogel nihče zoperstaviti. Prizadeti lastniki so sicer naslavljali pritožbe na gozdno upravo, pa ni nič pomagalo. Zaradi prepovedi se je torej tudi ta zgodba končala in planina je postala *utro*. "Jugoslavija je leta 1953 dokončno izgubila Trst, Trentarji pa svoje koze. In na naših nekdanjih planinah lahko danes najdemo le še grmovje in klope," z nekoliko grenkim glasom zaključuje Gusti Kravanja, letnik 1937, pastir in mlekar zadnje pašne sezone na planini Zajavor. ◉

Vrharjenje na Pihavcu FOTO: PAVEL KUNAVER

¹ Leta 1953 so zavezniki enostransko razglasili, da bo cona A tržaškega ozemlja pripadla Italiji, izvršena je bila mobilizacija in na meji je bilo precej rožljanja z orožjem. Konec krize je nastopil naslednje leto, po podpisu Londonskega memoranduma.

Mahavšček

Tura članov SPD Gorica

✍ Vanja Sossou

Mahavšček FOTO: VANJA SOSSOU

Tokrat lahko rečem, da je šlo za legendarno zimsko turo. Rekvizite bajeslovja imamo vse. Enajst junakov, med katerimi so trije predstavniki SPDG-ja, šest članov Planinske družine Benečija in dva predstavnika italijanske sekcije CAI iz Gumina (Gemona), je ob rani uri krenilo z dna doline Tolminke proti Zlatorogovemu kraljestvu. 2008 metrov visoka gora Mahavšček je bila njihova roža mogota, za katero so bili pripravljene žrtvovati vse, tudi srce.

Mejo med realnim in nadrealnim so planinci prvič prestopili v Zatoľminu, ko so se po ozki, a kopni makadamski cesti, ki seka strme, z gozdom porasle visoke bregove živahne Tolminke, pripeljali do planine Polog. V neposredni bližini planine se nahaja nekaj povsem osamljenih domačij, na katerih še živi nekaj družin. Le streljaj od tod je oddaljena znamenita lesena cerkva na Javorci. Potres v Posočju je leta 1998 naredil svoje in sprožil številne orjaške zemeljske in skalnate podore, ki dajejo pokrajini tegoben videz. V skrivnostni zasneženi svet, kamor smrtniku vstop ni dovoljen, je naših enajst junakov vstopilo nad lovsko kočjo na opuščeni planini Dobrenjščica. Opremljeni s čudežnimi predmeti, ošiljenimi derezami in svetli-

kajočimi se palicami in cepini so se lotili nedotaknjene bele strmine.

Sonce na neskončni modrini neba je gorski svet skoraj spomladansko ogrelo. Kljub temu pa je bil sneg v gozdnem pasu trd in pomrznjen ter povsem primeren za hojo z derezami. Še nekaj časa so sledili s snegom prekriti markirani potki, ki mimo stanov na opuščeni planini Dobrenjščica povezuje planino Razor s Krnom.

Pri prvem ruševju so jo ubrali po rebrestem pobočju naravnost proti vršnemu grebenu Mahavščka, ki se mimo Vrha Planje vleče do Tolminskega Kuka in Tolminskega Migovca. Strmina je vse bolj naraščala, zasnežena podlaga pod nogami pa se ni pretirano udirala, tako da so hitro pridobivali višino. Na plazovini pod prvimi skalami in izrazito grapo so postali in si privoščili vroče okrepcilo iz termovke. Kmalu so zapustili čistočo belih strmin in se prebili na greben gore. Ozko gaz so nato po razglednem grebenu potegnili vse do vrha Mahavščka. Nagrada za vloženi trud je bil vrh z bogatim razgledom na Bogatin in na celotni rajski vrt pod Triglavom. Videlo se je tudi dlje, tja do morja in Visokih Tur.

Da je bila tura skoraj epskih razsežnosti, so se naši junaki zavedli ob dolgem sestopu, ko se je nebo stemnilo in je sonce pre-

pusnilo prostor Luninemu obličju. Z vrha so sestopili proti sedlu med Mahavščkom in Bogatinom in nato po enoličnem kotanjastem svetu Komne do sedla Prehodci, kjer so z iskanjem sledi letne poti ponovno sestopili k izviru Tolminke. S temo je bila tura sklenjena. Junaki so se ponovno vrnili v dolino, potešili so notranje hrepenenje. "Zlatoroga" pa so končno ujeli v prvi tolminski gostilni.

Pripovedka o Zlatorogu spada v zakladnico slovenskega ljudskega izročila. Že v davnih časih so ljudje gore, pod katerimi so živeli, napolnili s skrivnostnimi bitji. Še vedno aktualni moralni nauki so nedvomno glavna sporočilnost mitov in pripovedk. Znamenito pripovedko o Zlatorogu, o kateri je zgodovinar Simon Rutar zapisal, da je razširjena na obeh straneh Julijskih Alp, tako na kranjski kakor na goriški, je prvi prevedel kranjski pronemški politik in naravoslovec Karl Dežman. Prvič je bila objavljena v nemščini leta 1868 v kranjskem listu Laibacher Zeitung, Dežmanu pa jo je posredoval neki neznani zapisovalec spominov bovških pastirjev. Slovenci smo povest o Zlatorogu v svojem jeziku dobili šele osemnajst let kasneje, ko je Baumbachovo pesnitev o Zlatorogu iz nemščine v slovenščino prevedel ljubljanski književnik Anton Funtek. ◉

90 let Turistovskega kluba Skala

Rojstvo modernega alpinizma na Slovenskem

✎ Elizabeta Gradnik

Postavljanje križa na Škrlatici, 1934

USTANOVITEV

Po 1. svetovni vojni se je Slovensko planinsko društvo, ki je pred tem odigralo pomembno vlogo v boju proti germanizaciji, ukvarjalo v glavnem z gospodarskimi problemi, popravilom poškodovanih koč in poti in ni bilo nagnjeno *strmi turistiki*. Takšne razmere niso ustrezale mladini, ki jo je javnost imenovala vratolomniki. O vlogi planinstva je imela povsem drugačne nazore in ambicije, hoja po nadelanih poteh jim ni več zadoščala. Ker narodni boj ni bil več potreben, so se odprli drugačni, bolj športni pogledi na alpinizem, kulturno udejstvovanje in odnos človek-gora. Trenja med novimi idejami mladih alpinistov in predvojno miselnostjo veljakov v Slovenskem planinskem društvu so spodbudila aktivnosti mladine, ki so pripeljale do ustanovitve Turistovskega kluba Skala (TKS). Ustanovni občni zbor je bil 2. februarja 1921 v Prešernovi sobi restavracije Novi svet v Ljubljani. Klub je tedaj štel 23 članov,

večinoma dijakov, študentov in trgovskih pomočnikov, starih manj kakor 20 let. Sami sebe so v začetku imenovali skalarji, beseda skalaš je v uporabi od leta 1923. Sklenili so sistematično nadaljevati delo Juliusa Kugyja in Henrika Tume, predvsem pa predvojne plezalske družčine Dren, ki je že plezala samostojno ter gojila tudi zimsko gornišтво, smučanje in fotografijo.

BITI SKALAŠ

Pogoji za sprejem v klub so bili precej strogi, saj je moral kandidat za člana najprej prestati poskusno dobo in predložiti garancijska podpisa dveh starejših članov. V tem pripravljalnem obdobju, ki je sprva trajalo tri, nato pa šest mesecev, se je moral z alpinistično kvalifikacijo, bodisi kot plezalec ali smučar, izkazati kot vesten, resen in dejaven. Biti član Skale je bila čast, skalaštvo pa način malone asketskega življenja. Med tovariši, kakor so se med seboj imenovali, sta bila

močna pripadnost klubu in ponos zaradi vseh uspehov, medsebojna tekmovalnost in želja po rekordih pa sta pripomogla k vedno večjim dosežkom.

Pravega skalaša so odlikovali ljubezen do narave, idealizem, skromnost, neupogljiv značaj, načelnost, tovarištvo in iskrenost, v stenah pa pogum, neustrašnost, železna volja, preskušanje moči in vzdržljivost. Spoštovali so planinsko tradicijo in etiko, neprimerno vedenje in nedelavnost sta bila kaznovana z izključitvijo iz kluba.

PLEZANJE, ALPINISTIKA

Skala je združevala vso tedanjo slovensko alpinistično elito. Sistematično so preplezali večino sten in grebenov v domačih gorah, plezali pa so tudi v tujih gorstvih. S svojimi dosežki so močno dvignili raven našega alpinizma, s preplezano Direktno smerjo v Špiku (M. M. Debelak, Stanko Tomiňsek) leta 1926 pa so dosegli mednarodno veljavo.

Čopov Joža "dela veter" – snemanje filma V kraljestvu Zlatoroga, Velo polje, 1928

Dosežki so še večji, če upoštevamo, da so jih ustvarili z dokaj preprosto opremo – na začetku zgolj z vrvjo in cepinom, pogosto bosu ali zgolj v nogavicah.

Poleg letne so gojili tudi zimsko alpinistiko. Njihov idejni vodja in na začetku najaktivnejši plezalec je bil Klement Jug, ki je pri doseganju ciljev zahteval strogo samodisciplino ter skrajne telesne in duševne napore. Vrhunec predvojne generacije plezalcev je bil preplezani Osrednji steber Triglavске severne stene leta 1945 (Joža Čop, Pavla Jesih).

SMUČANJE IN SANKANJE

Po prvi svetovni vojni je bil smučarski šport pri Slovencih še v povojjih. Gojili so ga le redki posamezniki, ki so prinesli smuči iz avstrijske vojske, in maloštevilna skupina drenovcev, skalaši pa so že v svojih pravih *smučarstvo* navedli kot eno osnovnih dejavnosti, ki so jo tudi intenzivno gojili. Bili so člani državne smučarske reprezentance, sodelovali so na mednarodnih tekmah in celo na olimpijadah. Že leta 1925 je bila Skala najmočnejši smučarski klub v državi.

KULTURNA DEJAVNOST

Skala je v veliki meri prevzela tudi kulturno delo v planinstvu, saj so se člani udeleževali ali celo orali ledino na mnogih področjih od fotografskega, filmskega, literarnega itd.

Uveljavljali so se tudi kot pisci, s svojimi literarnimi, predvsem plezalskimi članki in fotografskimi prispevki pa so vplivali na preobrazbo Planinskega vestnika. Plezalni odsek Skale je zbiral popise plezalnih vzponov in leta 1932 je izšla knjiga *Naš alpinizem*, ki je kot prvi slovenski plezalni vodnik tedanjim in poznejšim rodovom plezalcev predstavljala pravi plezalski ka-žipot. Leta 1931 so posneli prvi slovenski celovečerni film *V kraljestvu Zlatoroga* in leto pozneje sodelovali pri snemanju filma *Triglavске strmine*. V njihovih vrstah sta bila tudi odlična gorska slikarja Valentin Hodnik in Edo Deržaj.

GRADNJE

Čeprav glavni cilj Skale ni bil gospodarski, se je s časom vendarle pokazala potreba po lastnih planinskih zavetiščih. Največji zalogaj, ki so ga financirali tudi vstopniki za ogled filma *V kraljestvu Zlatoroga*, je bila gradnja Skalaškega doma na Rjavi skali nad Ukancem v Bohinju. Uradno so ga odprli leta 1934, med 2. svetovno vojno pa je bil požgan. Jeseniška podružnica je leta 1931 poleg najete bajte na Rožci postavila kočico in jo leta 1934 povečala. Tudi ta je bila požgana med 2. svetovno vojno. Zaradi vse večjega razmaha plezalstva je postala aktualna tudi gradnja bivakov, pri čemer so se angažirali jeseniški skalaši.

TEHNIČNO DELO

Pod pojmom *tehnično delo* so skalaši razumeli predvsem markiranje poti in reševanje ponesrečencev. Nekaj časa so markirali skupaj s Slovenskim planinskim društvom, saj so bili skalaši kot plezalci zelo zaželeni zlasti pri markiranju v slabo obiskovanih in neobdelanih področjih. *Markerji* so delo opravljali pod vodstvom Alojzija Knafelca – še pred uradno ustanovitvijo Skale so z njim označili dobršen del poti v Kamniško-Savinjskih Alpah. Slovensko planinsko društvo je po prvi svetovni vojni obnovljalo in na novo ustanovljalo reševalne postaje, odseke in oddelke. Na reševalnih postajah v Ljubljani, Celju in na Jesenicah so glavnino reševalcev predstavljali prav skalaši, klub pa je imel tudi svoj reševalni odsek; močan je bil zlasti jeseniški

ZATON SKALE

V prvih dneh 2. svetovne vojne je klub iz Rima prejel dopis, naj člani sodelujejo s sorodnimi italijanskimi organizacijami oziroma pristopijo h Clubu Alpino Italiano. Tajnik Skale Edo Keržan je kolegom svetoval, naj namesto tega raje izstopijo iz kluba, saj ga mora oblast v primeru premajhnega števila članov razpustiti. S tem in s spoštovanjem kulturnega molka, ki ga je med vojno razglasila Osvobodilna fronta, je Skala prenehala obstajati.

Danes štejemo Skalo za eno od začetnic organiziranega slovenskega alpinizma. Zaradi strogih pogojev za sprejem in članstvo (moralno vedenje, aktivnost v klubu itd.) je šlo za dokaj maloštevilno organizacijo, ki je stremela h kakovosti – leta 1931 je npr. Slovensko planinsko društvo imelo okrog 10.000 članov, Skala s podružnicami pa okrog 300. V mnogih ozi-rih je bila elitna oziroma ekskluzivna, članstvo v njej pa je bila čast – član pa ni mogel postati kdorsibodi (Maks Dimnik npr. omenja, da jih je javnost imela za *ekskluzivne norce*). Postavili so nova etična pravila in vrednote ter vplivali na nadaljnji razvoj slovenskega alpinizma in gorništvu. ◉

Marca bo v Slovenskem planinskem muzeju v Mojstrani na ogled razstava, posvečena 90-letnici ustanovitve organizacije.

Prijateljstvo brez meja

Korejska mladinska odprava v Julijske Alpe

✉ Matej Ogorevc

Sestop s Triglava FOTO: MATEJ OGOREVC

Od 19. julija pa vse do 7. avgusta 2010 so skupino mladih Južno-korejcev in Južnokorejck spremljali začudeni pogledi gornikov, ki so se potepali po Julijskih Alpah. Pa jim ne gre ničesar zameriti, prav nasprotno, saj odprava trinajstih Korejcev pod vodstvom dveh slovenskih mladinskih vodnikov ni ravno običaj v Zlatorogovem kraljestvu.

Sestanek domžalskega mladinskega odseka se je že bližal koncu, ostala nam je le še točka razno. Luka, takratni načelnik, je malo za šalo, malo zares povprašal, če bi kdo imel čas in predvsem voljo voditi skupino korejskih mladcev in mladenk po naših vršacih. Po krajši razlagi sva se s Tinom odločila, da bi se načeloma res lahko spustila v to ...

Pravzaprav je bilo na začetku vse izpeljano s pomočjo Andreja in Jasne Pečjak, nanju so se namreč obrnili funkcionarji Korejske planinske zveze (KAF), saj so ju, predvsem Andreja, poznali zaradi sojenja

na lednih plezalnih tekmah v Koreji. Prav tako sta jim priskrbela nekaj katalogov, letakov, zemljevidov ter informacij o naših hribih. Na podlagi tega so se odločili za obisk Julijskih Alp.

PRIPRAVE V KOREJI

Izbira članic in članov takih odprav ni mačji kašelj. Vse se začne z razpisom, na katerega se letno odzove povprečno okoli šest tisoč potencialnih članov, skozi različne teste pa jih uspešno pride le okoli šestdeset. Testiranja potekajo v dveh delih. V prvem preverijo njihove aktivnosti, izkušnje ter fizično pripravljenost in nato izbrane pošljejo na tridnevni "test preživetja" v naravi. Po opravljenem prvem delu oblikujejo štiri do pet skupin, od katerih vsaka odide na drug konec sveta. Taka skupina šteje dvanajst do štirinajst oseb, pridruži pa se jim še vodja, ki je odgovoren za celotni potek odprave. Nato sledi drugi del, v katerem imajo izbrani kandidati predavanja o gibanju v gorah in opravijo nekaj skupnih tur. Pri izbiri kandidatov ima KAF zanimivo strategijo. Predvsem preseneča, da večina

(tri četrtine) članov do prihoda v Slovenijo še ni imela izkušnje s pravimi gorami. Kljub treningom namreč niso vajeni hoje po zelo zahtevnih poteh, skrotju in meliščih (zadnjih dveh v Koreji pač ne srečajo pogosto). Predhodna komunikacija med nami in vodjo ekipe, vodila jo je 42-letna Sim Jae Bong, je potekala izključno preko elektronske pošte. Tako smo kar slab mesec usklajevali želje in potrebe ter na koncu dobili maksimalno zapolnjen načrt aktivnosti. Vse skupaj je bilo logistično dokaj naporno, saj je bilo potrebno pravočasno poskrbeti za rezervacije v planinskih kočah, za prevoz gostov z beneškega letališča do hostla v Ljubljani in za najem oziroma izposojajo vse potrebne tehnične opreme. Že na začetku smo spoznali, da radi spreminjajo svoje želje in načrte, a smo to vzeli v zakup, saj so naši gostje prihajali z drugega konca sveta, kjer imajo drugačno kulturo in običaje.

KONČNO V KRALJESTVU ZLATOROGA

Vanj nismo vkorakali, pripeljali smo se kar z avtobusom, saj smo povsod uporabljali le

sredstva javnega potniškega prometa. V nasprotju z mojim pričakovanjem so Korejci na avtobusu skoraj vedno spali, ne meneč se za okolico, po kateri smo se vozili. Presenečenja (za nas) so si kar sledila. Ko smo prispeli v Kočo pri Savici, je bil največji izziv naročiti večerjo. Najprej jim je bilo potrebno razložiti, kaj so ričet, jota in golaž, saj so z jedilnika prepoznali zgolj špagete *bolonez*. Kot se spodobi, so nato naročili vse. Način prehranjevanja imajo malce drugačen kot mi, hrano si vedno delijo. Vsi posedejo okoli mize, hrano postavijo na sredino in vsak si izbere, kar mu je všeč, ter okuša po več jedi hkrati. Njihovo kombiniranje hrane se nam je zdelo zabavno predvsem pri zajtrku. Maslo, marmelada ali evrokrem in še rezina salame in sira povrh – na isti kos kruha, da ne bo pomote. No, kakor koli, bili so sklepčni, da jim je okusno vse z izjemo jote.

DOLGE PRIPRAVE ZA MANJ DOLGE POHODE

Po zajtrku so si kljub stalnim prošnjam, naj to storijo že zvečer, pripravljali nahrbtnike in zato so vsako jutro potrebovali še dodatnih petnajst minut za odhod. Zvečer so se sicer pripravili, a kaj, ko so imeli znotraj nahrbtnika veliko vrečo (kot veliko vrečo za smeti), v katero so potem zlagali stvari. Ker jim zato ni koristila nobena stranska zadrga za odpiranje, so imeli zaradi nelogičnega zlaganja v nahrbtnik (denimo zobna ščetka vedno na dnu) velike težave, rezultat pa je bil vsako jutro ponovno izpraznjen nahrbtnik. Vsako jutro so prakticali tudi jutranjo telovadbo, čeprav sem mnenja, da Komarča ali drug breg človeka kar dodobra pripravi na vse izzive prihajajočega dne. Šele po dobri uri smo bili pripravljene za na pot. Sama hoja je potekala, vsaj po lahkih poteh, v zelo sproščenem vzdušju. Veliko so se pogovarjali, peli pesmi in se šalili, za vodnika pa je bil to jasen znak, da je tempo hoje prepočasen. A kaj, ko se jih ni dalo pripraviti k hitrejši hoji, razen če niso imeli za to res dobrega razloga. Glasno grmenje in bliski v daljavi jih pač niso prepričali v to. Rezultat tega je bilo že zgodnje spoznanje, da nam ne bo uspelo prehoditi začrtane poti. Tako smo izpustili Prisank, Jalovec, Škrlatico, Rodico in Črno prst. Drugače je bilo na zahtevnih poteh, kjer so pokazali malce več *rešpekte*, takoj ko smo si nadeli samovarovalne komplete in čelade. Tudi izpostavljenost in pogledi v globino so jih malo stregli. Tako so bili med vzponom na Triglav kar živahni, medtem ko pri sestopu proti Kredarici iz ozadja ni bilo slišati

ničesar. Se je poznalo, da so imeli večinoma bolj "mehke" noge. Tudi vreme jim je šlo na roke, saj so meteorologi opozarjali na možne nevihte v visokogorju, kar so izkoristili kot dodaten razlog za prirejanje poti.

PO DESETIH DNEH ZOPET PRI SAVICI

Potovanje smo zaključili ponovno pri Koči pri Savici. Kljub vsem dogodivščinam in težavam smo bili vsi zadovoljni z opravljenim delom. Zdravje nam je dobro služilo, edini primer kratkotrajnejše slabosti se je zgodil pod Triglavom. Malo pod steno smo morali obrniti nazaj proti Doliču, saj je eni udeleženci postalo slabo, najverjetneje zaradi dehidracije in sonca. Še ena v vrsti zanimivosti pri njih je namreč, da v Koreji porjavlost pomeni vse kaj drugega kot lepo kožo. Zato so tudi v vročih dneh hodili oblečeni v dolge hlače, na rokah pa so nosili posebne rokavčke, podobne kolesarskim. Zaradi tega se je pokazal problem dehidracije, ki pa smo ga naslednji dan odpravili. Govorim o zadostni količini vode, z uporabo katere med hojo niso vajeni varčevati, enako tudi s hrano. V Koreji imajo kar nekaj hribov, vendar so dosti nižji. Pripovedovali so namreč, da doma zjutraj pozajtrkujejo, se odpravijo na nek vrh in so do kosila že v koči, kjer si privoščijo tople obroke. Njihov najvišji vrh sicer meri 1950 metrov, a to je vulkan Halla-san, ki se nahaja na otoku okoli 80 kilometrov južno od rta Korejskega polotoka.

ŠE PET DNI ZA UŽIVANJE V CIVILIZACIJI

Do odhoda gostov je bilo še pet dni, ki smo jih izkoristili za ogled nekaterih slovenskih znamenitosti. Najprej smo se v Bohinjskem jezeru dodobra nakopali in ga preveslali po dolgem in počez, obiskali smo planšarski muzej in Hudičev most. Na Bledu smo uživali v razgledu z gradu in si ogledali predstavitev Triglavskega narodnega parka v središču Triglavsko roža. V prestolnici smo si ogledali še staro mestno jedro in Grad. Na sedežu naše planinske organizacije so nas lepo sprejeli, Viki Grošelj nam je predstavil zgodovino slovenskega himalajizma, za zadnji dan pa smo si privoščili še ogled Postojnske jame in Predjamskega gradu. Zvečer so sledili močni stiski rok in kopica objemov ter slovo. S Tinom bi se na koncu rada zahvalila prav vsem, ki so kakor koli pomagali pri uspešni izvedbi te naše odprave, ki je bila za nas nadvse zanimiva izkušnja.

m3
softshell

HLAČE CORTINA

Plezalne hlače od glave do peta: vedno zanesljive in neverjetno udobne. Kolena in sedalni del so ojačani s trpežno tkanino, ki bo preživela nešteto prask in udarcev. Softshell membrana Marmot m3 diha in se premika skupaj z vami, izredno kvaliteten kroj pa prenese tudi najbolj prebrisanane manevre. Uporabnost tega presenetljivega tehničnega oblačila je zaokrožena z zadrgami na gležnjih in uporabniku prijaznimi žepi.

Kolekcijo Marmot najdete v trgovinah:
ANNAPURNA way, Krakovski nasip 4, Ljubljana
Avantura šport, Gregorčičeva cesta 19, Ilirska Bistrica
Avantura šport, Planet Tuš Koper, Koper
DropIN, Trubarjeva ulica 15, Ljubljana
Suvel šport Nova Gorica, Trg Edvarda Kardelja 5, Nova Gorica
CULT, Dolenjska c. 350, Lavrica
CULT, Tržaška cesta 77, Logatec
Pro ClimB Shop, Ljubljanska cesta 1, 4260 Bled

www.annapurna.si

www.marmot.eu

Tone Škarja, dobitnik Bloudkove plakete za življenjsko delo v športu

✉ Emil Pevec

Za svoje dosežke v slovenskem alpinizmu je 74-letni mengeški alpinist Tone Škarja doslej prejel že več priznanj. Zadnje, Bloudkovo plaketo za življenjsko delo v športu, je dobil 11. februarja letos iz rok ministra za šolstvo in šport Igorja Lukšiča in slovenskega olimpijona Mira Cerarja.

Škarja obiskuje gore že od leta 1945, od leta 1955 je član AO Kamnik, od leta 1961 pa GRS Kamnik. Leta 1979 je prevzel vodenje Komisije za odprave v tuja gorstva (KOTG), ki jo vodi še danes. V svoji alpinistični karieri je nanizal preko osemsto vzponov, od tega več kot trideset prvenstvenih smeri. Brez dvoma ga je v javnosti naredilo najbolj razpoznavnega uspešno vodenje himalajskih odprav, kjer je znal dobro združiti izkušnje, trdo delo in moč izvrstne alpinistične ekipe. Škarja je tudi avtor in soavtor več knjig, zadnja je tik pred izidom, v svojih komentarjih zna biti tudi brez dlake na jeziku. Ker se pozna že precej let, mi je jasno namignil, da se bova v pogovoru tikala – kot se za hribovce spodobi!

Kljub temu da si prejel že mnoga priznanja za delo na področju planinstva in alpinizma, zaseda Bloudkova plaketa za življenjsko delo v športu verjetno posebno mesto?

Posebno mesto zavzema, ker je priznanje slovenske športne stroke, ne torej planinske in ne politične. Nekaj takega, kot je bilo priznanje odpravi Everest '79 za najboljše športno moštvo Jugoslavije tistega leta (alpinizmu takrat in nikoli več). Sicer je pa s priznanji tako, da ga nekdo predlaga, drugi sprejme sklep, tretji ga podeli. Marsikdo bi ga zaslužil, pa ga nima, marsikdo ga pa dobi tudi bolj po "nedolžnem". Zato so pretirana veselja in prehuda razočaranja odveč. Ga je pa prijetneje dobiti kot pa ne.

Za tabo je dolga gorniška pot. Verjetno je bilo veliko lepih, pa tudi težkih trenutkov. Kaj je pri tebi pustilo najmočnejše vtise?

Trenutek, ko so prvi plezalci dosegli vrh Kangbačna 1974 in Everesta 1979, od smrti padec naveze Cene Grčar-Drago Geršak iz stene Štajerske Rinke ter smrt Marije Frantar in Jožeta Rozmana na Kanču 1991, od mojih nesreč plaz na Kangbačnu 1974 in padec ter rešitev pri solo vzponu v Dolgi Nemški smeri v Triglavu 2006, od vzponov Grands Charmoz 1961, Križ Užbe 1964, po svoje pa čarobni in kot v transu solo nočni zimski po Drogenikovi v severni steni Planjave 1984, od reševanj zimska severna stena Rzenika ... Veliko je še tega.

Marsikdo v zrelih letih reče: "Če bi bil še enkrat mlad, bi naredil to in to drugače." Bi tudi ti na svoji poti kaj spremenil?

S tem se nisem nikoli ukvarjal. Položen sem bil v ta čas, te kraje, med te ljudi, v te razmere, in mislim, da mi

je Bog dal veliko možnosti z veliko potrpljenja in veliko milosti, z možnostjo popraviljanja in preživetja. Zakaj, si pa ne upam pomisliti ali vsaj ne izreči, le sprejeti ta dar. Mogoče bi moral še več brati, čeprav sem veliko. In seveda še berem.

Že 30 let vodiš KOTG. V tem času se je marsikaj spremenilo. Včasih je bila ena od vodilnih usmeritev KOTG-ja spodbujanje odprav na vse najvišje vrhove sveta in tudi celin po možnosti po novih smereh. Ta cilj je dosežen, v katero smer mora zdaj, po tvoje, KOTG usmerjati slovensko odpravništvo?

KOTG je že lep čas predvsem nekak servis tistim, ki skušajo v Himalaji še najti in rešiti kak pomemben problem, torej pomočnik pri logistiki in finančah. Himalajski alpinizem sam je na nekakem razpotju. Poudarek je na posameznikih in na težkih vzponih na kar najpreprostejši način. Kaj se s tem da narediti in česa morda tudi ne, se bo izkristaliziralo v nekaj bližnjih letih. Iz teh spoznanj se bodo rodili tudi ukrepi, organizacija. Naloga naslednjih "delavcev" – če le bodo. Pri nas "gorništvu" alpinizmu ni preveč naklonjeno, širša družba in športna javnost bolj.

Kljub tvojemu obsežnemu literarnemu opusu se nam menda kmalu obeta tudi nova knjiga, ki bo verjetno dodatno osvetlila tvojo alpinistično dejavnost, kako ste z drugimi vrhunskimi slovenskimi alpinisti pisali zgodovino himalajizma in bo s pisano besedo ohranila spomine na vašo gorniško pot?

Pri koncu je delo s knjigo *Po svoji sledi*. Naslov je nadaljevanje prvega članka v PV 1959 – Po sledi; takrat je šlo za sledi, ponavljanje predhodnikov. Presenečen sem, koliko se je nabralo v teh 55 letih alpinizma, pa tudi vsega drugega okrog njega. Zato je bilo tudi dela s knjigo precej več, kot sem mislil. A če potegnem misel iz enega prejšnjih odgovorov še sem: morda je bilo vse to prav zato, da je napisana tudi taka knjiga. Veselim se je! ◻

PLEZALCI VSEH ODSEKOV ... ZDRUŽIMO SE!

Plezanje ni vse, zato se udeležite Zbora alpinistov 2011, za katerega bo letos poskrbel AO Rašica v sodelovanju s Črnuškim AO.

Zbor alpinistov bo

16. 4. 2011 PRI PLANINSKEM DOMU NA RAŠICI.

Pričel se bo ob 17.00

Za hrano in pijačo bo dobro poskrbljeno. Možno bo prenočevanje, ki ga priporočamo vsem!

Dogodek je namenjen tudi vsem tečajnikom, pripravnikom, reševalcem in ostalim simpatizerjem alpinizma.

CÉBÉ
PURE ADRENALINE

Testirali smo:
CÉBÉ
SPYNER FLEX SR

Smučanje in deskanje sta dinamična športa, ki se odvijata pri visokih hitrostih. Da boste na belih strminah uživali bolj varno in sproščeno, vam svetujemo uporabo smučarske čelade. Čelada je obvezen del opreme za tiste smučarje, ki kot vrednoto izpostavljajo zdravje in varnost. Cebe poimenujemo kot pionirja v segmentu športnih, kot tudi modnih očal. Danes proizvajalec ponuja poleg pestrega repertoarja sončnih in smučarskih očal tudi veliko zaščitnih čelad. Širok spekter izdelkov jim omogoča, da tudi najzahtevnejša stranka vedno najde artikel za točno določen namen. Tokrat vam predstavljamo čelado Spyner Flex SR.

Značilnosti čelade:

- Zunanja školjka odporna na močne udarce ("INMOLD" tehnologija zagotavlja zelo dobro trdnost čelade)
- zaradi "INMOLD" tehnologije je čelada zelo lahka
- zgornji dodatni oklep povečuje odpornost čelade na udarce
- čelada ustreza evropskim standardom CE EN 1077
- na zgornjem delu čelade je integriran sistem zračenja. Z ventilacijskim sistemom nastavljamo koliko svežega zraka spustimo v čelado, ki spodrine vroč in vlažen zrak iz nje.
- poltrdi ergonomsko oblikovani ušesniki za zaščito ušes in dobro slišnost
- ergonomsko oblikovano notranje blazinjenje iz antialergijske ter zračne tkanine
- odlično prileganje z vsemi smučarskimi očali
- teža: 560 gramov.

Gre za objektivni komentar ekipe Sokola.
Naročena objava.

Cena: 89,98 EUR
www.bushnell-europe.com/cebe

Uvoznik:
Rodeo Team d.o.o., Kranj
www.rodeoteam.si

5. mednarodni festival gorniškega filma Domžale

✎ Mire Steinbuch

FOTO © FILM AUSTRALIS: AN ANTARCTIC SKI ODYSSEY, IMFFD

Letošnji festival bo potekal od 10. do 14. aprila v Cankarjevem domu v Ljubljani in deloma v Domžalah. Festival je postal priznan in uveljavljen tudi v tujini, saj je lani postal član združenja International Alliance for Mountain Film. Filmi, ki jih bo izbrala mednarodna žirija, bodo razdeljeni v štiri tekmovalne kategorije: alpinizem, plezanje, gore, šport in avantura ter gorska narava in kultura. Skupno si bomo lahko ogledali 47 filmov iz 17 držav. Žirija bo podelila več nagrad, in sicer glavno nagrado mesta Domžale, nagrado za najboljši film v vsaki kategoriji in nagrado za najboljši kratki gorniški film. Poleg teh bodo nagrade podelili še Televizija Slovenija, Planinska zveza in gledalci, ki bodo z glasovanjem izbrali najboljši film.

Letošnji festival preseneča z dvema novostma. Prikazani bodo tudi igrani filmi, posebno pozornost pa je organizator, Društvo za gorsko kulturo, namenil najmlajšim, ki jim je pripravil spremljevalni program, v katerem bodo otroci prisluhnili pravljicam in pripovedkam iz gorskega sveta. Predstavila jih bo Irena Cerar, avtorica priljubljenih vodnikov Pravljične poti Slovenije in Pravljične poti v zgodovino, ki ljudske pripovedke vse pogosteje podaja na različnih pripovedovalskih dogodkih. Otroci si bodo lahko ogledali nekaj gorsko obarvanih risank, nato bo sledila še ustvarjalna delavnica.

Organizatorji načrtujejo tudi pripovedovalski dogodek za odrasle z naslovom Slovenska pravljica pot. Podobno kot po Slovenski planinski poti se bodo poslušalci sprehodili od Mari-

bora do Ankarana, a tokrat zgolj skozi slovenske ljudske zgodbe. Po slovenski planinski poti številka ena, na kateri ne bo manjkalo glasbe, jih bosta popeljala Irena Cerar in Rok Kušlan, izkušen član pripovedovalske skupine Za dva groša fantazije, ki deluje v okviru Radia študent. Pravljični program za otroke in odrasle bo zaokrožila spremljevalna razstava ilustracij priznanih slovenskih ilustratorok in ilustratorjev. Založba Sidarta bo pripravila izbor gorskih ilustracij iz družinskih izletniških vodnikov Pravljične poti Slovenije in Pravljične poti v zgodovino.

PZS bo na festivalu med drugim prisotna z okroglima mizama, predstavljeni bodo dejavnost ter projekt virtualizacije planinskih poti GAEA+ in nov tematski produkt TopHikingAlps.

Predstavimo še letošnje člane žirije, ki bodo odločali, katere filme si bomo lahko ogledali. Iz Italije prihaja Aldo Audisio, direktor torinskega muzeja Museo Nazionale della Montagna; iz Velike Britanije John Porter, izkušen alpinist, sekretar združenja Mountain Heritage Trust in direktor filmskega festivala Kendal Mountain Festival; iz Slovaške Igor Koller, alpinist, novinar, fotograf in dolgoletni član vrhunske alpinistične ekipe Trek Sport. Slovenijo bosta zastopala Tadej Golob, alpinist, novinar, pisatelj in kresnikov nagrajenec, ter Beno Hvala, izkušen športni režiser, dobitnik Prešernove in Bloudkove nagrade.

Seveda festival ne bi bil popoln brez predavateljev. Tokrat se nam bosta predstavila Slovak Igor Koller in ameriški alpinistični zvezdnik Dean Potter – alpinist, hitrostni plezalec, BASE-pdalec in *highliner* – hodec po napeti vrvi visoko nad tlemi, ki je dvignil kar nekaj prahu zaradi vzpona na naravno znamenitost Delicate Arch v nacionalnem parku Arches.

Festivalu prav gotovo dajeta poseben čar občutek pripadnosti gorniški skupnosti in njeni dejavnosti ter seveda uživanje v gledanju dobrih filmov. ◉

Luknjasta drevesa

Drevesa z dupli

✍ Dušan Klenovšek

Tudi ta mesec ostanimo pri drevesih. Pa ne pri občudovanih orjakih, kot je Gašperjev kostanj, tokrat naj bo pozornost namenjena vsem, ki jih "krasijo" manjša ali večja dupla, zaradi trohnenja votla debla, oblikovno in barvno raznolik spekter trosovnikov lesnih gliv. Mnoga med njimi so še vitalna, spet druga komaj še kljubujejo zakonu gravitacije. Na žalost še danes pri mnogih ljudeh tovrstna drevesa v gozdu vzbujajo občutek, da jim lastniki namenjajo premalo pozornosti in nege. Da so znak slabega gospodarjenja z gozdom. Je res tako?

Pa si vzemimo čas in jim ob priložnosti namenimo uro ali dve. V teh pomladnih časih bomo hitro opazili, da tovrstna drevesa pritegnejo veliko več pozornosti med gozdnim življem. Predvsem ptiči, od majhnega plavčka, nekoliko večjih detlov pa vse do naše največje sove (kozače), si skrbno ogledujejo vsako njim primerno špranjo, duplo ali sušeče deblo. Tistim, ki bodo neuspešni pri iskanju primerne dupla, v prihajajoči gnezditveni sezoni ne bo uspelo poskrbeti za potomce. Nekateri so izvzeti, saj si duplo po meri izdolbejo kar sami – to so detli in žolne. Večji med njimi so sposobni tesanja v vsak les, tudi v hrast v polni življenjski kondiciji. Tisti manjši (na primer srednji ali mali detel) iščejo drevesa z mehkejšim lesom, ki vsebuje glive. Zato je pomembno, da imajo v gozdu poleg hrane na voljo tudi zadostno število sušečih in trohnečih dreves. Pa ne skoncentrirano na enem majhnem območju – vsak samec mora imeti tovrstno drevo v svojem delu gozda. So namreč zelo teritorialni in nenehno oprezajo pred sovrstniki, ki še iščejo svoj teritorij. In vsak vsiljivec je deležen glasnega in vztrajnega preganjanja, dokler ni onkraj meje. Tolerantnejši so do drugih vrst, saj običajno vsaka potrebuje svoj tip dupla in raznoliko vrsto prehrane.

In kako pride do svojega dupla sinička? V manjšem obsegu so ji na voljo naravne luknje, predvsem na mestih pred leti odlomljenih vej. A večinoma zasedajo starejša dupla detlov. Še sreča, da slednji vsako leto za svoj zarod izdolbejo novo duplo. Ne zaradi velike želje po dolbenju, temveč iz racionalnejših razlogov. V starem gnezdu se med gnezditveno sezono naselijo tudi zajedavci (klopi, uši). Ker starši ne znajo počistiti dupla, samec raje izdolbe novo, včasih celo na istem drevesu, staro pa je tako na voljo na "ptičji stanovanjski borzi". Le redkokdaj ostane katero prazno.

Med poletjem so sušeča in trohneča drevesa iskana tudi med številnimi hrošči, kot so rogači ali različne vrste kozličkov. Njihove ličinke več let preživijo prav v suhem ali trohnečem lesu. Brez dupel in votlih dreves težko najdejo primerne prostore za vzrejo zaroda nekatere vrste netopirjev in polhi.

Kaj lahko storimo za ohranitev tovrstnih dreves? Če smo lastniki gozda, puščajmo določeno število stoječih (in tudi že padlih) suhih in trohnečih dreves pri miru. Finančna izguba zaradi izgubljenega lesa je le navidezna, gozd z vsemi starostnimi oblikami drevja je veliko vitalnejši in dolgoročno tudi ekonomsko vrednejši. Tudi v gozdnogospodarskih načrtih je zapisano, kolikšen naj bo delež tovrstnega drevja, vsaj v tistih gozdovih, ki so del omrežja Nature 2000. V sicer povsem "neplaninskem" poplavnem gozdu hrasta doba v Dobravi (okolica Brežic) nam je uspelo v letu 2007 z lastniki stotih starih dobov skleniti pogodbe, s katerimi so se zavezali, da za skromno denarno nadomestilo dreves vsaj deset let ne bodo podrli. Tako imajo ptice, hrošči in še številne druge živali za to obdobje zagotovljeno stanovanje. Da bi le čim več teh tako imenovanih ekocelic dobili tudi v drugih predelih Slovenije! ◻

Lesna sova v duplu FOTO: DRAGANA STANOJEVIĆ

Mnogi narave ne opazijo več

Pogovor z Dušanom Klenovškom

✉ Irena Mušič Habjan

Prispevke Dušana Klenovška v Planinskem vestniku berete že nekaj let. Mesečno vas in nas v uredništvu opozori na kakšno rastlino ali žival, ki ji mogoče običajno ne bi posvečali nobene pozornosti in bi šli na svojih poteh mirno mimo. Ljubezen in skrb do narave okoli nas, ne samo v gorah, sta v njegovih člankih stalno prisotni. V tokratni rubriki Varstvo narave ne predstavljamo narave, temveč njenega zaščitnika.

Se lahko kar sami predstavite našim bralcem?

Otroštvo sem preživel na pobočju Velikega Kozja nad sotočjem Save in Savinje. Že kot otrok sem spoznal gamse, kraljevo rožo, avrikelj in encijan. Moja prva redna služba je bila poučevanje biologije in kemije na sevniški osnovni šoli. V tem času smo z otroki ustvarili številne mladinske raziskovalne naloge s področja geologije, botanike in ornitologije, ki so bile nagrajene na državni ravni. Ves čas sem skušal biti aktiven pri Prirodoslovnem društvu Slovenije, predvsem z vodenjem ekskurzij ter z izvedbo vsakoletne akcije Žival in rastlina leta. Prav tako sem bil v tem času aktiven pri DOPPS-u, Botaničnem društvu Slovenije in Planinskem društvu Lisca Sevnica. Pri slednjem sem vsako leto pripravil kakšno predavanje ali naravovarstveni izlet. Vsi, ki me poznajo, tudi vedo, da brez fotoaparata skoraj ne naredim koraka v naravi. Od leta 2006 sem zaposlen na novomeški enoti Zavoda RS za varstvo narave, večino časa na mednarodnih projektih (LIFE+, IPA).¹ Sicer sem poročen in v tem letu pričakujemo četrtega člana družine.

Letošnjega januarja sta minili dve leti, odkar mesečno (razen v avgustu) pišete rubriko Varstvo narave za Planinski vestnik. Kako ste našli Planinski vestnik?

Vrsto let sodelujem pri izobraževanju varuhov gorske narave in gorskih stražarjev pri Planinski zvezi. Ob priloiki

¹ LIFE+, Evropski sklad za okolje, je evropski finančni instrument za okolje s proračunom v višini 2143 milijonov EUR za obdobje 2007–2013. V tem obdobju bo Komisija vsako leto objavila razpis za predloge projektov LIFE+. IPA (Important Plant Areas) pa je projekt Evropske komisije za izbor prednostnih območij za varovanje divjerastočih rastlin in njihovih habitatov.

Dušan Klenovšek FOTO: PAVEL PERC

mi je vodja omenjenega izobraževanja gospa Rozi Skobe omenila, da si želi uredništvo pridobiti stalnega sodelavca s prispevki o naravi. Ker pozna moje prispevke v drugih medijih, me je priporočila.

Na kaj pazite ozirom kaj upoštevate pri izbiri teme?

Kot prvo se mi zdi pomembno tematiko prilagoditi letnemu času. Prav tako skušam enakovredno posegati tako v živalski kot v rastlinski svet. Ne omejujem se le na visokogorske vrste, saj večina planincev planinari na manjših nadmorskih višinah. Poleg tega menim, da planinci nismo samo varuhi gorske narave, temveč tudi narave v domačem okolju, kjer preživimo večino časa.

Je to edina revija, v kateri redno pišete o zavarovanih rastlinah in živalih, ali objavljate tudi drugje?

Svoj prvi tovrstni članek (o navadni jarici na Bohorju) sem objavil v Proteusu leta 1995, kasneje sem pisal tudi v Svet ptic in Dolenjski list. Prispevke sem pripravil tudi za zbornike Obsavska stoletja, Klevevž in Grad Sevnica, ki izide to pomlad.

S področjem varovanja narave se ukvarjate profesionalno in imate tudi širši pogled na probleme, ki se dotikajo narave okrog nas, vključno z Alpami na našem območju. Kateri problem ali težavo v gorskem svetu, ki potencialno lahko spremeni pogoje za življenje živali, rastlin in ne nazadnje tudi ljudi, bi izpostavili?

Eden ključnih problemov varovanja gorskega sveta je, da se obisk hribov povečuje. Poleg tega imamo današnji pov-

prečni obiskovalci precej drugačne poglede na naravo. Ni nam dovolj le biti v naravi in jo skušati opazovati, se napolniti z njeno energijo, občudovati njene majhne dragulje, v obiske narave prenašamo svoje frustracije, željo po tekmovalnosti, adrenalinskih doživetjih. Narave mnogi sploh ne opazijo več in to je verjetno največja grožnja. Kako naj varujemo nekaj, česar sploh ne opazimo ali čustveno ne doživljamo?

Svoje dolinske navade ljudje prenašamo tudi višje, na planine in v gore. Kako vplivajo na naravo in kako zmanjšati njihov škodljivi vpliv?

Ravno o tem sem govoril že prej. V naravi se hočemo obnašati tako kot doma ali v gostilni. Ne zavedamo se, da gorska narava od obiskovalcev zahteva in si zasluži, da se ob obisku obnašamo tako kot takrat, ko obiščemo spoštovane prijatelje. Verjetno jim ne obrnemo stanovanja na glavo in vsilimo svojih domačih oblik vedenja. Sicer se na žalost do narave tako ne obnašamo le v gorah, enak nespoštljiv odnos imamo do bližnjega močvirja, mejice ob njivi, osamelega drevesa sredi travnika. Še posebej, če postanejo "ovira" za razvoj.

Ali smo s svojim spremenjenim obnašanjem in z zaščitnimi postopki v zadnjih letih katero rastlino ali žival rešili izumrtja ali naredili drugo dobro delo za zaščito narave, pa tega ne vemo?

Dobrih novic je žal bolj malo, večkrat slišimo obratno. Vsi še pomnimo razprave ob cvetenju alg v Dvojnem Triglavskem jezeru, ki so ga v največji meri s pravim ekološkim terorizmom povzročili ljudje, ki so vanj naselili ribe. Pa niso utrpeli nobene obsodbe, niti moralne ne. Če pomislim na pozitivne primere – časovne omejitve plezanja na nekaterih priljubljenih lokacijah so preprečile lokalno izumrtje nekaterih ptic (sokol selec, velika uharica). Največji kapital pa je vsekakor vse večja osveščenost planincev. Ti so najboljši odkritelji, ki lahko s svojim "alarmom" hitro sprožijo reakcijo ustreznih služb. Hkrati pa bomo z moralnim obsojanjem naravi neprijaznih aktivnosti jemali motivacijo tovrstnim "ljubiteljem gorskega sveta". ◦

Planinci smo varuhi gorske narave, Mišljaska dolina FOTO: PETER STRGAR

Snežna odeja in podnebne spremembe na Kredarici

✍ Gregor Vertačnik in Miha Pavšek

Še pomnite april 2001, ko je bilo na Kredarici sedem metrov snega? Mor-da je bila ta – od začetka meritev sredi petdesetih let 20. stoletja pa do danes – rekordna skupna višina snežne odeje celo povod, da ste jo takrat obiskali. In pri tem na glas razmišljali, tako kot v primeru večine izjemnih naravnih pojavov ali dogodkov, da se kaj takega verjetno še ni zgodilo oz. ne pomnijo niti najstarejši hribovci. Pa ste se ušтели, ne smemo namreč pozabiti, da imamo zabeležene meritve o višini snega blizu Triglava šele od jeseni 1954 dalje. Sodeč po najrazličnejših zapiskih ga je bilo verjetno nekaj več že v bližnji preteklosti in še precej več nekoliko pred tem. Spomnimo, da je bila v gorah s snegom precej bolj založena snežna sezona 1950/51 kot pa tista leto dni kasneje, ko smo imeli v Ljubljanski kotlini skoraj poldrugi meter, v Bovcu 188, v Ratečah 240 in v bohinjski Stari Fužini kar 263 centimetrov snega. Marca 1929 so v Jutru zapisali, da "proti plazu svežega snega ni leka – razen odsotnosti", in še kakšen podoben biser bi lahko našli v tudi elektronsko vse bolj

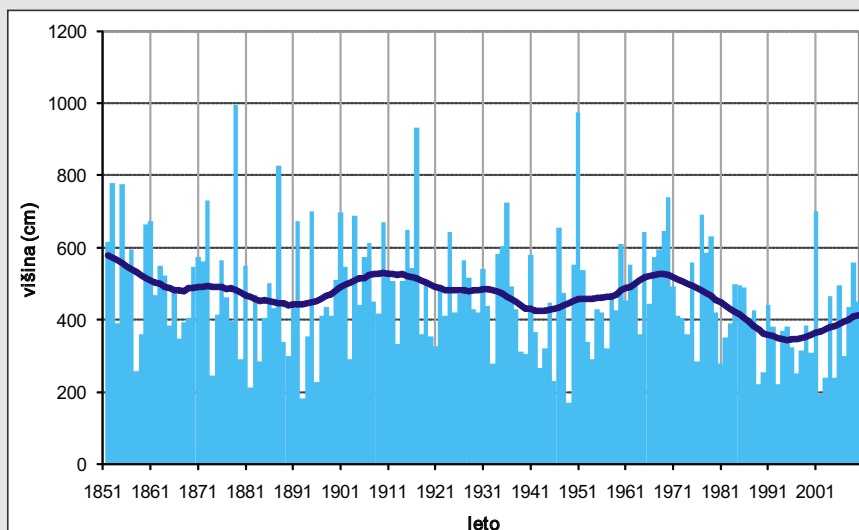
dostopnem starejšem časopisju (<http://www.dlib.si>).

Naši meteorologi pa so se seveda lotili zadeve precej natančneje, pri čemer so si pomagali s sosednjimi, daleč od naših meteoroloških postaj delujočimi postajami, ki so bile ob začetku svojega delovanja v drugi polovici 19. stoletja v naši tedanji skupni državi. Pri tem so jim bili še posebej v pomoč dragoceni podatki s sosednjega Dobrača (2157 m) nad Ziljsko dolino. Kdor že dlje časa redno zahaja v naš vzpeti svet, je gotovo opazil, da se je podnebje našega gorskega sveta v zadnjih desetletjih opazno spremenilo. Poleg pokrajinskih sprememb nam o tem najbolj pričajo zgodovinske meteorološke meritve. Slovenija ima to srečo, da je kot naslednica prve meteorološke službe na svetu podedovala tudi bogat meteorološki arhiv, ki sega v leto 1850. V letu 2009 je na Uradu za meteorologijo Agencije RS za okolje stekel projekt Podnebna spremenljivost Slovenije. Njegov cilj je proučiti in predstaviti spreminjanje podnebja v Sloveniji zlasti v zadnjih desetletjih, natančneje

pa po letu 1961. Prve vmesne rezultate so objavili konec lanskega leta v brošuri z naslovom Spremenljivost podnebja v Sloveniji, ki je dosegljiva tudi na spletnih straneh (<http://meteo.arso.gov.si/met/sl/climate/non-periodic-publications/>).

Za bralce Planinskega vestnika je najbrž najzanimivejše poglavje o podnebnju na Kredarici. S pomočjo neprekinjenih meteoroloških meritev vse od leta 1955, še daljših merilnih nizov z okoliških dolinskih postaj, zlasti pa izmerkov z avstrijskega Dobrača je mogoče ovrednotiti tudi podnebne razmere pod vrhom Triglava v preteklih 160 letih. Velik vsebinski poudarek je namenjen snežni odeji, saj je ta eden ključnih dejavnikov tako za zimske in spomladanske obiskovalce kot tudi za "zdravje" edinega ledenika Vzhodnih Julijcev. Do leta 1972 so meritve višine snega na Kredarici potekale v bližini merilnega prostora ob Triglavskem domu. V tem zgodnjem obdobju so se pogosto menjali opazovalci in način merjenja, zato meritve večinoma niso primerljive s kasnejšimi, ki so jih izvajali za Triglavskim domom, od leta 1978 dalje pa so bili opazovalcem v pomoč tudi snegomeri pod spodnjim robom triglavskega ledenika. Pogosto vetrovno vreme in razgibani relief sta vselej oteževala merjenje, zato so opazovalci pri določanju reprezentativne višine snežne odeje upoštevali tudi razvoj vremena.

Zbrane meritve je mogoče strniti v priročen kazalec podnebnih razmer na Triglavu – največjo sezonsko višino skupnega snega (NSVSS). Na Kredarici običajno ta sezonski višek nastopi v aprilu – takrat se uravnesijo snežne padavine in pomladansko taljenje ob vse močnejšem soncu in višjih temperaturah. Primerjava s podatki o višini padavin na bližnjih dolinskih postajah

Slika 1: Rekonstrukcija največje sezonske višine snega na Kredarici za obdobje 1852–2010. VIR: AGENCIJA RS ZA OKOLJE

in temperaturi je razkrila tesno povezanost s snežnimi razmerami. Z enostavno formulo, ki zajema niz podatkov od novembra do aprila, je moč na ta način sorazmerno dobro oceniti NSVSS. Od leta 1972 je časovni potek ocenjene in izmerjene višine skladen. V obdobju 1961–1971 je izmerjena višina občutno prenizka, še zgodnejše meritve tja do začetka celoletnih meritev leta 1955 pa so za spremljanje podnebnih sprememb komajda uporabne. Zato so časovni niz NSVSS pred letom 1961 rekonstruirali na podlagi prej omenjenih meritev temperature in padavin. Za obdobje 1852–1895 so edini primeren vir podatkov našli v bazi HISTALP (<http://www.zamg.ac.at/histalp/>). Tu so črpali tudi temperaturne meritve na Dobraču ter padavinske meritve v Ljubljani, Vidmu in Celovcu. Rezultat opisanega postopka prikazuje **slika 1**. Graf kaže končni rezultat homogenizacije meritev snežne odeje. Glajena črta, ki predstavlja povprečne razmere v daljšem obdobju, prikazuje, da je NSVSS v zadnjem obdobju nekoliko nižja kot nekaj več kot stoletje prej. Zima 2000/01, ki močno izstopa po višini snega v zadnjih treh desetletjih, ne izstopa glede na celotno obravnavano obdobje. Podatki kažejo, da je bila snežna odeja spomladi 1879, 1917 in 1951 še bistveno debelejša. Verjetno je segla vsaj osem, morda pa celo deset metrov visoko!

Poleg višine snežne odeje je našim meteorologom uspelo določiti tudi potek trajanja sončnega obsevanja in temperature do druge polovice 19. stoletja. Dolgoročno in postopno naraščanje poletne temperature zraka, sorazmerno sončna poletja v zadnjem obdobju in prej omenjeni potek NSVSS so skladni z meritvami triglavskega ledenika, ki postaja vse manjši. Hiter upad se je sicer v zadnjem času zaustavil, če pa se bodo v naslednjih letih ponovile za krčenje ledeniške površine ugodne razmere, ki smo jim bili priča med letoma 1992 in 2007, bo ves prirast iz zadnjih let hitro izničen. V tem primeru se lahko vnovič zgodi, da bo ledenik izginil v celoti, kar mu je pretilo že na začetku tega tisočletja. Prav zaradi tega bo triglavski ledenik tudi v prihodnje izjemno pomemben in eden redkih neposrednih kazalcev podnebnih sprememb pred domačim pragom. ●

Triglavski ledenik leta 1897 in 110 let kasneje, leta 2007 – pogled s severne strani
 FOTO: ARHIV GEOGRAFSKEGA INŠTITUTA ANTONA MELIKA ZRC SAZU

Srečanje lednih plezalcev v Sloveniji

✎ Zdenka Mihelič

Britanski gostje v Zgornjem stebri Brane FOTO: MARKO PREZELJ

"Ko me je Françoise vprašala, če imamo v Sloveniji tudi kaj ledu, sem ji odgovoril, naj ga pride preizkusit. Na tovrstnih srečanjih je led le en vidik, zaradi katerega se udeleženci zberejo. Letos je močna odjuga poskrbela, da je bilo ledu malo, zato pa so udeležence presenetili dežela in ljudje. Pestrost karakterjev, izkušenj, generacij, mišljenj ... je ustvarila sproščeno in prijetno vzdušje. Vsak se je lahko preizkusil tam in tako, kot je želel. Razočaranih in nezadovoljnih na srečanju nisem videl. Nekateri so mi že sporočili, da še pridejo. Torej nasvidenje v hribih," je po uspešnem srečanju dejal alpinist Marko Prezelj, ki je bil glavni "krivec" da je organizatorica srečanja Françoise Call iz britanskega The Alpine Cluba, s katero se poznata že vrsto let, organizirala srečanje v Sloveniji.

The Alpine Club organizira omenjeno srečanje že osem let zapovrstjo, vsakič na drugi lokaciji, letos prvič v Sloveniji. Namen srečanja je druženje neprofesionalnih lednih (in ostalih) plezalcev raznih držav in domačinov, skupno plezanje, izmenjava izkušenj, spoznavanje novih plezalnih področij in dežel, s tem pa tudi promocija dežele. Srečanja se je udeležilo 25 plezalcev in plezalk iz Velike Britanije, Francije, Poljske, Švice, Norveške, Romunije, ki se jim je vmes pridružilo še 15 Slovencev. Združilo jih je veselje do plezanja kljub različnim izkušnjam (med njimi so bili

FOTO: MARKO PREZELJ

Domen Kastelic

FOTO: JURIJ HLADNIK

Matic Košir

FOTO: MARKO PREZELJ

Duncan Tunstall

FOTO: ZDENKA MIHELIC

Joanne Webster

tako vrhunski alpinisti kot tudi manj izkušeni plezalci iz tujine) in starostni. Najmlajši so bili dvajsetletniki, najstarejša udeleženca srečanja pa 71-letna Joanne Webster in legendarni 77-letni John Temple.

S sprejemom v soboto, 15. januarja, v Slovenskem planinskem muzeju (SPM) v Mojstrani se je srečanje, ki je trajalo do 2. februarja, uradno začelo. Po pozdravnih nagovorih Toneta Škarje v imenu PZS in vodje SPM Mira Eržena so si plezalci, med njimi devet žensk, ogledali predstavitveni film o slovenskih gorah, nato pa še sam muzej. Marko Prezelj jim je predstavil trenutne razmere v gorah in zanimiva območja za plezanje. Ob pogostitvi sta se razvila prijetno druženje in navezovanje stikov, prav tako pa tudi sestavljanje prvih navez za prvi plezalni dan. Na srečanju se je kljub ne ravno idealnim razmeram veliko plezalo smeri in grape različnih zahtevnosti, odpravili so se v plezališča na Primorsko, nekateri pa so lepe dni izkoristili tudi za turno smuko.

Organizatorica Francoise Call in ostali so bili zelo zadovoljni z deželo, soplezalci in gorami. Callova je bila še posebej navdušena nad številom slovenskih plezalcev, ki so se pridružili srečanju, ter njihovim odličnim znanjem in izkušnjami, zato so se nekateri udeleženci že dogovorili za poletno plezanje pri nas.

ZA MNENJA SMO POVPRASHALI NEKAJ UDELEŽENCEV SREČANJA

Domen Kastelic, 28 let, iz Novega mesta: "Na srečanje sem se prijavil predvsem s pričakovanji novih plezalnih avantur in spoznavanja plezalcev, tako tujih kot domačih. Če sem bil sprva nekoliko v dvomih, da bo teden, glede na odjugo in kasnejše poslabšanje vremena, prinesel kakšno zanimivejše plezanje, je bil končni izid odličen. Verjetno nam je le zaradi skupinskega duha in druženja uspelo spraviti skupaj toliko zanimivih idej in s tem aktivnosti po hribih. V vsem tednu tudi en dan nisem imel prave pavze, kar pomeni, da sem v dobri družbi, plezariji in smučanju užival. Verjamem pa tudi, da so gostje od danih razmer dobili kar se le da veliko, če ne še več, in bili zadovoljni z obiskom slovenskih gora."

Matic Košir, 21 let, z Jesenic: "To srečanje je bilo zame boljše, kot sem pričakoval. Sicer sem bil na začetku malo začuden nad starostjo udeležencev, vendar so že v prvem raztežaju dokazali, da nobeden ni za med staro šaro. Večinoma sem plezal z istimi (Steve, Duncan). Najbolj mi je bilo zanimivo to, da so bili vsi soplezalci navajeni na tanek led in delikatno plezanje, sploh če primerjam z ljudmi iz Slovenije. Večina tistih, ki so sposobni plezati neko stopnjo v ledu, tega ne doseže ali si ne upa doseči v dolgih zimskih smereh. Gostje pa niso tarnali nad slabšimi razmerami in tan-

HANWAG ALTAI GTX®

Izjemno prožen gorniški in treking čevlji z integriranim Vibram® AW Integral-sole unit sistemom, ki omogoča odlično oporo in udobno hojo ter plezanje.

OBUTEV HANWAG NAJDETE V TRGOVINAH:

ANNAPURNA way,
Krakovski nasip 4, Ljubljana

KIBUBA, BTC Hala A,
Šmartinska 152, Ljubljana

ON-LINE, Breznica 1, Žirovnica

TERRA ŠPORT,
Partizanska cesta 13a, Maribor

WWW.ANNAPURNA.SI WWW.HANWAG.DE

kim ledom. To mi je bilo tudi najbolj všeč. Bilo je v stilu: gremo plezat pa izkoristimo dane razmere. To je zame pravo mišljenje. Soplezalci so predvsem izpostavili, da je plezanje v apnencu precej drugačno kot pri njih. Duncan je bil najbolj presenečen nad pomanjkanjem ‚hookov‘. So pa rekli, da bi se sedaj, ko so malo bolj spoznali apnenc in gibanje v njem, ki naj bi bilo precej drugačno, še vrnil." "

Joanne Webster, 71 let, iz Velike Britanije: "Ob odhodu v Slovenijo me je bilo kar malo strah, saj nisem izkušena plezalka, ledno pa sploh še nisem plezala. Toda že takoj ob prihodu so se mi razblinili dvomi, vsi so bili zelo prijazni in pripravljeni priskočiti na pomoč. Prvi plezalni dan se je ženski del po različnih grapah povzpela na Malo Mojstrovko, jaz z alpinistko Tino di Batista in Zdenko po Župančičevi grapi. Brez skrbi, strahu in zelo dobro ter počaščeno sem se počutila, da sem lahko plezala v njuni družbi. Razgled je bil neverjeten, videl se je celo Veliki Klek. Ta dan in čudovit razgled na vse strani si bom zapomnila za vse življenje. V nadaljevanju srečanja sem tudi turno smučala, se povzpela na Voščo in se v Tamarju v

lednih slapovih prvič spoprijela tudi z lednim plezanjem – čisto me je navdušilo! Hvala Francoise in vsem iz Slovenije, ki so naredili to srečanje nepozabno."

Duncan Tunstall, 50 let, iz Velike Britanije: "Včasih imamo srečo z vremenom, včasih ne, včasih so pogoji odlični, drugič ne. Tu smo imeli srečo, kajti gostitelja Marko in Zdenka sta navdušila več kot ducat mladih plezalcev, ki so nam bili v teh razmerah tudi kot vodniki – izbirali so najprimernejše stene s trenutno najboljšimi razmerami in seznanili so nas z načinom plezanja, ki je verjetno prav edinstven za Slovenijo. Moj t. i. vodnik je bil mladi, a nadarjeni Matic Košir. Opravili smo zares dobre vzpone. Moram reči, da nisem imel samo odličnih plezalskih počitnic s krasnimi ljudmi, temveč so se mi ponovno ‚odprle‘ oči. Ne samo z učenjem v novih izzivih plezanja v Sloveniji, temveč tudi z okrepitevijo misli: ‚Vedno se najde pot ne glede na to, kdo si in v kako težki situaciji se znajdeš.‘ Naučil sem se, da ne samo smehljanje in kimanje, ampak smeh in uživanje v težavah pripomoreta k lažjemu spoprijemanju s to težavo. Za to sem najbolj hvaležen." ○

**PREGLED
VZPONOV**

Eden boljših vzponov to zimo je vzpon, ki sta ga 18. januarja opravila Miha Zupan (AO Tržič) in Domen Kastelic (Akademski AO) – zimsko ponovitev Debelakove smeri (V/IV, 450 m) v Veliki Mojstrovki. Smer v poletnih razmerah sodi v nivo zelenih klasik, pozimi pa gre za zelo zahtevno turo, ki se močno razlikuje od plezanja različnih grap. V spodnjih raztežajih sta naletela na odlične razmere. Nad gredo so se začele prve težave, tanek trak belega ledu z malo možnosti varovanja, ki se je proti koncu vse bolj spreminjal v prhek sneg, je stvari lepo začinil. Zadnji dan srečanja velja izpostaviti vsaj dva vzpona, ki so ju udeleženci opravili v precej popularni severni steni Raduhe. 21. januarja so Duncan Tunstall, Cosmin Andron in Bill Church preplezali Vetrne police (II+/2, 180 m), zanimivejši vzpon pa so opravili Marko Prezelj, Domen Kastelic in Bjorn Eivind po Zagorčevi smer (M6, 140 m). Luka Lindič in Boris Lorenčič sta preplezala smer ZZ (M5, 135 m). 19. januarja so Marko Prezelj, Luka Lindič in Bjorn Eivind preplezali Grapo med Travnikom in Šitami (IV+/4, 85°/55°, 600 m), zadnjih pet raztežajev po prvenstveni izstopni varianti v dokaj strmem kombiniranem terenu (M5/6). Nad težavami so kakšnih 15 metrov sledili lažjemu izstopu proti levi, nato pa zaplezali naravnost navzgor na greben. Isto smer sta nato ponovila še Matej Kladnik in Cosmin Andron. Uroševo grapo (II+, 45°, 250 m) so preplezali Andy Taylor, Bill Church, Murray Cutforth in Guillaume Billardon. Ne gre spregledati niti vzpona Mateja Kladnika, Davea Wynnea Jonesa in Iwonne Hudowske v Kaminski smeri (III/50°–70°, M5, 300 m) v Mali Mojstrovki in Cosmina Androna, Francoise Call ter Mauricea Birkilla v kombinaciji smeri Severnega raza in Kaminske (III/50°–70°, M, 300 m).

Peter Mežnar

Kanpur

pohodniške hlače

- Extendo 4-way stretch
- Stranski žep
- Dva žepa spredaj
- Elastika v bokih
- Priložen pas
- Predoblikovan kolenski del
- Ojačitve na najbolj izpostavljenih delih
- Zadruga na koncu hlačnic

69,90 €

S storži
do 20%
ceneje!

KIBUBA

PUSTOLOVŠČINA NA OBZORJU

ostale izdelke v ponudbi si oglejte na:

www.kibuba.com

NOVICE IZ VERTIKALE

Čopov steber

Andrej Grmovšek (AO Kozjak) in Luka Krajnc (AO Celje-Matica) sta 30. januarja prišla pod Steno. Pozornost jima je pritegnila bela linija, ki izpod Centralnega stebra pada v loku naravnost na vstop Skalaške. Ker gre velikokrat za plezanje v odprti steni, je delikatnost plezanja temu primerna. Že raztežaji na začetku Skalaške so bili zelo napeti, saj se večinoma ni dalo dobro varovati, posebno poglavje pa je bilo urejanje stojišč, ker sta morala očistiti veliko snega in poiskati primerno mesto za kline. Plezala sta bolj ali manj v območju Skalaške, nato pa po varianti Fajdiga-Pintar naravnost proti Čopovemu steburu. V višini Gorenjskega turnca sta prvič bivakirala in drugi dan nadaljevala po grapi naravnost navzgor do začetka težav. Tudi v tem delu sta presenetljivo naletela na zanimivo plezanje z napihanim snegom in strmimi skoki. Ponovno sta porabila največ časa za nameščanje varovanja in za urejanje varovališč. Z začetkom težav v Čopovem steburu so se na srečo začeli tudi klini. Ta dan sta preplezala še tri težke raztežaje in bivakirala v votlini. Sledilo je nekaj raztežajev po oceni malo lažjega plezanja, a z derezami in s cepini svet okroglih kaminov in plošč ni bil lahek. Tudi tu je bil sneg pogosto slab, samo napihan na skalo. Podrsavanje preko razvpite Čopove prečke je bila še zadnja velika težava pred zaključkom tridnevnega maratona. Proti robu stene sta naletela na sled civilizacije v obliki sledi ponavljavcev Sanjskega ozebnika. Svojo estetsko in drzno varianto vzpona sta poimenovala **Sanjski Joža** (VI/5, M7+, 1050 m). Vzpon sta v celoti

opravila prosto s cepini po smeri, ki je ena lepših in zahtevnejših kombiniranih linij v Julijcih!

Široka peč

Dolg dostop in odmaknjeni konci, prava alpska tura s snegom, ledom, kombiniranim plezanjem, dobro in krušljivo skalo, vrh, sestop na drugo stran in še obilen sestop ter cvet udarnih alpinistov zadnjih let, vse to odkljuje vzpon, ki so ga opravili Rok Blagus (AO Ljubljana-Matica), Boris Lorenčič (AO Kozjak), Luka Lindič (AO Celje-Matica) in Marko Prezelj (AO Kamnik). Začeli so v dolini in po treh urah hoje že stali pod steno Široke peči na vstopu Direktno smeri. Sprva so imeli odlične razmere in nenevezani preplezali prvih sto metrov. Takoj je sledil najtežji raztežaj po posneženi skali, ki je zahteval kar nekaj čiščenja nepredelanega snega in delikatnega plezanja. Podoben je bil še začetek drugega raztežaja, kasneje pa so se razmere izboljšale in omogočale bolj užitvaško ledno plezanje po dobro predelanem snegu. Prehod iz Direktno smeri na SZ raz in nadaljevanje sta potekala po strmih in v glavnem kopnih kaminih, z mestoma precej slabo skalo. Ob 23. uri so se pripravili na bivak samo štiri raztežaje pod vrhom. Tega so dosegli naslednji dan ob enajstih dopoldne in z enim spustom prišli na vznožje stene. V smeri niso našli klina, so pa sami pustili tri in še zatič. Vse so preplezali prosto s cepini in mestoma z rokami. In še ocena **kombinacije Direktno smeri in SZ raza** (-VI/IV+, M6+, 4-5, 700 m).

Metropolis

Tomaž Jakofčič (Akademski AO) je v tej zimi iskal skalni izziv in ga našel v precej kopni smeri **Metropolis** (VIII/VII+, A0, 350 m, 10 h) v

Odlične razmere v smeri Mansarda v Planji FOTO: NEJC KURINČIČ

Triglavu. V smer sta 9. februarja vstopila z Andrejem Ercegom (AO Črnuče). Začela sta šele ob desetih, da bi se ognila jutranjem mrazu. Prvi težji raztežaji so po začetnem ogrevanju postali uživaški. Sledilo je nekaj kombiniranega plezanja. Na stiku s Helbo sta si uredila bivak. Pred spanjem sta preplezala še najtežji raztežaj (VIII, A0) in se spustila nazaj v toplino spalnih vreč. Drugi dan sta preplezala še dva raztežaja (VIII-) in se povzpela do Skalaške smeri. Pri vsem je pomembno, da sta čim več smeri poskušala preplezati prosto. Zalomilo se jima je le v najtežjem raztežaju (VIII+). Imela sta idealne zimske razmere: toplo vreme in suho skalo. Sledil je še spust na vstop smeri.

Sanjski ozebnik

David Debeljak (AO Rašica) in Luka Stražar (Akademski AO) sta 30. januarja preplezala **Sanjski ozebnik** (V+/5+, 1100 m) v Triglavu. V smer sta vstopila s bivak opremo, a sta jo zmogla v vsega šestih urah in pol. V vsej smeri sta varovala vsega skupaj dva raztežaja, oba že prej najtežje ocenjena (M7, M6). Razmere so seveda bile odlične, a sta priznala, da bi se naslednjič varovala kakšen raztežaj več. Že vstopni del, sicer strm in izpostavljen, je bil odlično narejen. Zgoraj, kjer se začne zares, sta se varovala dvakrat. Prvi, običajno kombinirani raztežaj sta preplezala naravnost po tankem ledu, mestoma odstopljenem od skale. V drugem raztežaju se je naredila snežna goba, s katere je bilo mogoče doseči dober led, na katerega se je David obesil z vso težo. Kasneje je ob številnih ponovitvah postalo jasno, da se vsega le ne da preplezati nenevezan. Od ponovitev velja izpo-

staviti vzpon Dejana Korena (AO Vipava), ki je kot prvi smer ponovil sam, in sicer v soboto, 5. februarja, ko je bil verjetno še zadnji dan za varne vzpone pred odjugo. Za vzpon je potreboval vsega tri ure.

Planja

Brata Nejc in Rok Kurinčič, prvi še pripravnik po letu plezanja, drugi pa brez formalne alpinistične izobrazbe, sta 28. in 29. januarja preplezala **Mansardo** (VI/V+, 550 m) v severni steni Planje, in kot se je izkazalo, prvi del po **Katarzi**. Zjutraj sta bila pod steno malo prezgodaj in še v mraku zgrešila spodnji del smeri. Glavna razlika ni bila v težavnosti, pač pa v opremljenosti, saj sta bila največja težava nameščanje varovanja in urejanje varovališč. Namesto na gredini sta zato bivakirala precej nižje, a vseeno drugi dan v dobrih razmerah hitro napredovala proti vrhu smeri. Le tik pred koncem ju je ustavil kamin brez možnosti varovanja, ki je še poleti precej siten in jima je vzel veliko časa. Zato sta izstopno prečko plezala že v mraku. Zaradi goste megle sta se nato varovala še vso pot do vrha po sicer nezahtevnem grebenu, kasneje pa nista našla prehoda na sedlo med Planji in Razorjem oz. na pot proti Kriškim podom, zato sta na turi še drugič bivakirala. Vzpon v strmi in zahtevni skalni steni, ki sta ga v celoti opravila prosto, sodi v težko kategorijo zimskih vzponov, kjer sta bila nagrajena z dobro zalitimi pokami.

Bik

Martin Belhar (AO Tržič) in Borut Kozlevčar (AO Ljubljana-Matica) sta 5. februarja preplezala prvenstveno smer v Dolgem hrb-

Luka Krajnc v spodnem delu kombinacije Sanjski Joža, v območju Variante Fajdiga-Pintar FOTO: ANDREJ GRMOVŠEK

tu in iz priimkov skovala ime **BiK** (IV/4+, 90/70, 900 m). Smer poteka v desnem delu Dolgega hrbita med MM in Kaminsko. Gre za odprto plezanje preko plošč, na katerih se v ledu in snegu varovanje uredi dovolj dobro že z lednimi vijaki. Plezala sta sicer samo pet ur, a sta se ves čas varovala, saj naklonina ne popušča. Čeprav je stena v tem delu videti precej razbita, v smeri ni prav veliko položnih metrov. Plezanje sta ocenila kot skoraj kičasto.

Mojstrovka

Matevž Kramer in Benjamin Maček (AO Rašica) sta preplezala novo smer v Mojstrovki. Plezati sta začela v območju Travnške grape in nadaljevala z motoviljenjem proti vrhu Zadnje Mojstrovke. Ker smer prav po zimsko išče najlepše prehode v odprti steni, je gotovo precej samostojna. Če torej ostane pri tem, da je linija bolj ali manj prvenstvena, potem naj bo **Motovilka** (III/3, 50°–80°, 500 + 300 m).

Stenar

Tine Kovač in Anže Šavs (AO Kranj) sta 25. januarja preplezala **Led s severa** (IV/4+, 800 m) in kar nista mogla prehvaliti razmer, ki so bile tako dobre, da je sicer obvezni M iz ocene odpadel, saj je škripalo od tal do vrha! Izkazalo se je, da so letos plezali novo izstopno varianto, ki je precej lažja od originala. Isti dan sta v Stenarju plezala tudi Matjaž Jeran in Alenka Piriš (AO Ljubljana-Matica). Ponovila sta **Levo zajedo** (4+/M4, 700 m) in pri tem uživala v popolnih razmerah od tal do vrha. Rok Blagus (AO Ljubljana-Matica) in Aleš Česen (AO Kranj) sta smeri ponovila precej pozno, a podala pošteno oceno in opise letošnjih vzponov ter zapisala: "Plezala sva v območju Direktni smeri (AI3+, 900 m) in potem še Leve zajede (AI3+, M4, 900 m)." Bojan Hribernik in Anže Marenče sta 27. januarja začela plezati precej nižje kot običajno. Najprej sta opravila prvo ponovitev **Psihoze škotskih lijakov** (III+/6, X) v spodnji stopnji in nadaljevala v običajnem zgornjem delu po **Opoju breztežnosti** (IV+/5+, skupaj 1000 m). V obeh delih sta imela dobre razmere, le v najstrmejših delih je bil sneg nekoliko slabše predelan.

Zanimivi vzponi

Matevž in Jernej Vukotič, Jan Podgornik ter Aleksander Sorli (AO Radovljica) so 30. januarja preplezali smer **Jesih-Potočnik** (4, M5, 500 m) v Debeli peči. Začetnih 150 metrov naj bi bile razmere dobre, višje pa slabše. Prevladoval je napihan sneg, pod njim pa požlje-

na skala. Tako so bili precejšen del smeri prisiljeni v kombinirano plezanje in izkoriščanje nekaj boljšega požleda. Izstopili so pozno zvečer, navdušeni nad celotno avanturo. 30. januarja sta Tjaša Jelovčan in Matjaž Sušnik v steni Srednje Ponce preplezala smer **Shangri-la** z izstopno varianto (80/70°, 3, 500 m). V zgornjem delu sta po nekaj raztežajih zmrznjenih trav, požleda in skal zavila proti grebenu in preko Prigarane smeri ter Smeri za rdečo škrbino dosegla vrh grebena. Po primorskih stenah sta neodkrito iskala Primož Buh (AO Črnuče) in Tina Leskošek (AO Rašica) in namesto kakšne običajne ponovitve v Bavškem Grintavcu raje zaplezala v nepreplezane bele trakove. Tako je 23. januarja nastala nova smer – **varianta Saksofon** (III–IV, 900 m; 300 m prv).

Kamiško-Savinjske Alpe

Vzhodno smer (IV/III, 350 m) v Mali Rinki so ponovili Karel Završnik, Marko Brdnik (AK Rinki) s soplezalcema (vsi Akademski AO). 26. januarja je Luka Lindič opravil povezovalne vzpone v Mali Rinki: **Dušanov steber** (III/4-, 350 m), **Direktno smer** z vstopom po **Vzhodni smeri** (IV/4+, M, 350 m) in **Celjsko smer** (IV/3, 350 m). Lani zelo popularno **Igličevo smer** (V+/IV, 350 m) v Mali Rinki sta 25. januarja preplezala Blaž Navršnik in Beno Vajdič. **Spominsko smer Saše Kamenjeva** (IV/5+, M6, 400 m) v Dolgem hrbitu sta 2. februarja uspešno preplezala Domen Kastelic (Akademski AO) in Samo Opalk (AO Tržič). V smeri sta naletela na solidne snežne razmere, a še vedno je ostalo kar nekaj kombiniranega plezanja. Začela sta še v temi po Teranovi, na vrhu pa ju je pričakal orkanski veter.

Slapovi

Dejan Koren (AO Vipava) je v Mrzlih vodah preplezal izjemen slap, ki se ne naredi vsako leto. Najprej je 22. januarja v spremstvu Boštjana Bizjaka splezal slap **Mr. Risk** (III, WI7-, X, R, 140 m), ker pa je bila poleg narejena tudi lepa linija, se je Dejan vrnil, začuden, da je s povsem tradicionalnim varovanjem zmogel prvi kombinirani raztežaj. Žal mu soplezalec ni zmogel slediti, pri padcu je zanihal v svečo in se ranil. Čez dva dneva je Dejan z Boštjanom dokončal začeto. Nastal je nov slap z imenom **Mr. Luca** (III, M7, WI7, X, R, 100 m; 140 m, 8h). Slap je spominska smer Lucu Vuerichu, pokojnemu odličnemu alpinistu iz Trbiža. Aljaž Anderle je nadaljeval serijo izjemnih solo vzponov. 26. januarja je spisku dodal še vzpon v treh

urah in pol preko **Babava** (IV+/6, 550 m) in potrdil, da je bil res odlično narejen. Nato sta Klemen Premrl in Aljaž Anderle (AO Tržič) 31. januarja pod Prisojnikom preplezala nov slap in ga poimenovala **Sladka Mrščavica** (WI6), 40-70°, 150 m). Poteka ob Ajdovski deklici, še nekoliko bolj desno od V znamenju treh. Celotna tura z dostopom po zasneženi grapi je visoka 300 metrov. Smer je sicer lažja od V znamenju treh, a je led dovolj tanek in sveče ravno dovolj visijo, da je treba imeti kar nekaj občutka in prave mere pri zamahih s cepini. Anže Marenče je 31. januarja preplezal **V znamenju treh**. Preko vstopnega kombiniranega raztežaja je bil varovan, ko pa je bil enkrat v ledu, je do vrha enostavno odsodiral.

Jasna in Andrej Pečjak sta tudi letos obiskala Korejo kot sodnika na tekmi svetovnega pokala v lednem plezanju. Po tekmi sta odšla na sever v gorsko območje Seoraksan. Začela sta s slapom **Mepawi** (WI5, 60 m) blizu ceste. Naslednji dan je Andrej s korejskima soplezalcema preplezal **Sosung** (WI6, 70 m), za katerega je Andrej povedal, da je bil eden zanimivejših slapov, kar jih je kdaj plezal, za zaključek pa še slap **Sil**, ki ju je zelo spominjal na Zgornji Ledinski slap z mnogo krajšim dostopom.

Humarjev memorial

Športno društvo lednih plezalcev Mlačca Mojstrana je 12. februarja v soteski Mlačca pri Mojstrani organiziralo 2. Humarjev memorial. Tekma je štela tudi za slovenski pokal v lednem plezanju. V lepem vremenu so uživali vsi, ki so prišli. Zmago med tekmovalci je odnesel Matevž Vukotič pred bratom Jernejem in Grego Bertetom. Pri ženskah je v skromni konkurenci slavila Tjaša Kosič. Med rekreativci pa je s progno najhitreje opravil Nejc Justin.

Francoske Alpe

Aleš Česen (AO Kranj), Luka Lindič (AO Celje-Matica) in Rok Blagus (AO Ljubljana-Matica) so 30. januarja v Les Droites preplezali kombinacijo smeri **Ginat-Jackson** (TD, IV, 5+, 1000 m). Naleteli so na dobre razmere in bili začudeni nad dejstvom, da so bili v celotnih Droites sami. Smer so zmogli v desetih urah, od vrha do bivaka Couverkl so potrebovali sedem ur. Za njimi sta v meko alpinizma prišla Andrej Erceg (AO Črnuče) in Tadej Krišelj (AO Kamnik). Zadnji dan pred ohladitvijo, 19. januarja, sta pri minus 20 stopinjah preplezala smer **Rebuffat-Terray** (ED-, V/5/M5, 1000 m), ki je bila dobro nare-

jena. Čeprav ledu in snega v počeh ni bilo pretirano, sta celotno smer brez večjih zapletov zmogla prosto in brez ozeblin.

Eiger

Jure Hladnik (AO Radovljica) in Mitja Šorn (AO Jesenice) sta zaradi dobre vremenske napovedi odpotovala v Švico, da bi preplezala **Klasično smer** v Eigerju. Vstopila sta 7. februarja, malo kasneje od običajne ure za tako smer, da bi lažje našla prehode do Težke poč. Do nje sta plezala v glavnem po nepredelanem snegu, naprej od poča pa v skoraj idealnih razmerah. Še Hinterstoserjeva prečka je bila lepo zalita s snegom, snežišča so bila v odličnem stanju, prav tako pa tudi prehodi med njimi. Tako kot drugi sta bila presenečena nad težavami v Rampi. Bivakirala sta na neudobni polici pod Prečko bogov. Drugi dan sta splezala še dva raztežaja in čez slavnega Pajka ter preko izstopnih poč na vrh. Za klasično smer (VI, 5 M, 1800 m) sta porabila 18 ur in pol.

NOVICE IZ TUJINE

Gašerbrum 2 pozimi

Verjetno najpomembnejša novica preteklega meseca prihaja iz pakistanskega Karakorum. Italijan Simone Moro, Kazahstanec Denis Urubko in Američan Cory Richards so pozimi osvojili vrh Gašerbruma 2 (8035 m). Ne le zato, ker gre za prvi zimski vzpon na to goro, predvsem je vzpon pomemben zato, ker so pozimi osvojili prvi osemtisočak v Karakorumu in v vsem Pakistanu sploh. Vsi drugi zimski pristopi na osemtisočake so bili do sedaj namreč opravljeni v Nepalu in Tibetu, pakistanski najvišji vrhovi pa so se jim dolgo upirali. Zaradi lažje dostopnosti gore je bilo največ upanja za zimski uspeh na Nanga Parbatu, kamor so Poljaki organizirali že nekaj zimskih odprav. Kot velesila zimskega himalajizma so v Pakistanu začeli z naskakanjem K2 že pred dvema desetletjema, a vsakič neuspešno. Simone Moro je z uspehom na Gašerbrumu dosegel že svoj tretji osemtisočak v koledarski zimi, kar tudi v Himalaji šteje za zimski vzpon. Prej je dvakrat neuspešno poskušal na Broad Peaku, povzpel pa se je na Šiša Pangmo (2005) in Makalu (2009). Slednjega sta kot tokrat osvojila skupaj z Denisom Urubkom, za Richardsa pa je bil to prvi zimski osemtisočak.

Vzpon in sestop na Gašerbrum 2 nista potekala brez zapletov. Če napišemo, da je bilo izjem-

no mraz, ne bomo povedali nič novega, kljub temu da so temperature dosegale tudi 45 stopinj pod ničlo, v "zgornjih nadstropjih" gore pa je pihal veter v sunkih s hitrostjo 120 km/h. Vreme niso imeli najboljšega, dva sončna dneva so ujeli ravno okoli vrha, potem pa se je spet poslabšalo. Padavine, ki so sledile, so jih skoraj stale življenja. Ko so bili že skoraj v vznožju gore, jih je odnesel plaz, iz katerega so se komaj rešili, večkrat pa so padli tudi v razpoke zelo razbitega ledenika pod goro.

Novi slapovi v Avstriji in Dolomitih

V Dolomitih in v avstrijskih Alpah so veliko plezali nove slapove. Pri naših severnih sosedih sta bila spet v ospredju neutrudna Albert Lichtfried in Bendikt Purner, ki sta v Ötztalu najprej preplezala kombinirano smer Dripping Elegance (M10/WI5+ 110 m), kmalu zatem pa sta se podala še v Floitental (Zillertal), kjer sta skupaj s prijateljema Paulom Maierjem in Klausom Pietersteinerjem preplezala še dva nova slapova, in sicer Excalibur (WI6/R, 120 m) in Quasimodo (M7, WI7, 90 m). V Italiji je zadnja ledna novost slap z imenom Samo za tvoje oči (v prevodu), ki je visok kar 300 metrov in ocenjen s V, WI 5+ XRM. Njegovi značilnosti sta sončna lega in potencialna nevarnost za plazove, ki se pogosto sprožijo po JV steni Monte Pelma v Dolomitih. Že na začetku januarja so Italijani Dario De Rossi, Renato Bortolato in drugi, preplezali nov slap v Val Grande pri Bellunu in ga imenovali Il Regalo della Befana (110 m, II, 4).

Zimski solo v Civetti

Kar osem dni je potreboval italijanski alpinist Fabio Valeschini, da je v SZ steni Civette pozimi sam preplezal legendarno smer Via dei Cinque di Valmadrera, ki je visoka 1350 metrov in ima oceno VI+, A3. Ko je skoraj končal vzpon, si je Valeschini mislil, da bo zadnjič bivakiral tik pod robom stene, a se je zmotil. Še enkrat je moral prespati pod milim nebom, in sicer na sestopu, ker je bil bivak, kjer je hotel prenočiti, popolnoma zasut s snegom. Smer, ki jo je preplezal, je veličastna tako kot njeni sosedi – poteka namreč med Zajedo Phillip-Flamm in Messnerjevo smerjo. Prvič so jo preplezali leta 1972, Valeschinijev vzpon pa je bil šele četrta ponovitev. Fabio Valeschini ni ravno novinec pri težkih zimskih solo vzponih.

Njegov zadnji takšen podvig je bil zimsko solo popotovanje v Angleški smeri in smeri Via del fratello, obeh v steni Piza Badile pred nekaj leti.

PISMA BRALCEV

Vabilo

Vabim vse planince-hribolazce, ki ste se povzpeli na vse slovenske dvatisočake (351 vrhov po seznamu Planinske zveze Slovenije), da se dobimo na srečanju, na katerem bi obudili spomine na prehojene poti. Če se strinjate s to zamislijo, vas prosim, da pošljete svoj naslov in telefonsko številko na moj naslov: Jože Rotar, Vavpotičeva 1, 1117 Ljubljana Dravlje, ali pokličete na telefon 01 507 90 04, 041 382 232. Planinski pozdrav!

Jože Rotar

LITERATURA

Fikcija in resničnost v naši planinski literaturi

Vladimir Habjan: Čez rob. Ilustracije Danilo Cedilnik – Cedilnik – Den. Uredil in jezikovno pregledal: Miran Hladnik. Planinska zveza Slovenije, Zbirka Med gorskimi reševalci, št. 8. 2011.

Vladimir Habjan, ki ga poznamo predvsem kot pisca planinskih vodnikov, me je tokrat prijetno presenetil s svojo najnovejšo knjigo, v kateri je nanizal petnajst zgodb. Gre za leposlovno obdelavo resničnih dogodkov. Torej je osnovo spisal življenje samo, Habjan pa je zgodbe s spretno pripovedjo, skozi katero se odraža njegova navezanost na gorsko naravo – "ta posebni svet" – predstavil bralcem. Primerno razgledan bralec bo nekatere osebe in dogodke morda celo prepoznal, vendar to za samo branje in dožemanje zgodb ni pomembno.

Slog je realističen in se ne zateka v patetiko, ceneno dramatičnost ali pretirano čustvenost. Je prečiščen, jasen in trden tako kot bivanje in gibanje v hribih. Brez

dolгих, zapletenih stavčnih kompozicij in odvečne filozofije. Za to je čas po končani turi. Nekatere situacije v gorah namreč zahtevajo takojšen kratek, preudaren razmislek in ukrepanje, v njih ni časa za neskončne brezplodne debate, ki si jih lahko privoščijo nekateri v dolini. Hribi pač niso parlament niti gostilniško omizje. V začetni zgodbi Nezavest je kopicca pogovornih oziroma žargonskih izrazov, ki jih avtor v naslednjih zgodbah, od katerih so nekatere predstavljene v prvi, nekatere v tretji osebi, opusti. Vendar me ta nekonsistentnost ne moti, saj se ujame s stilom pripovedi posameznih zgodb, ki so vsebinsko precej raznovrstne. Zajemajo samohodca, ki v gorah išče sprostitve po vsakodnevnih pritiskih v službi in se, poškodovan zaradi padajočega kamenja, znajde pred težavno preizkušnjo, kako naj se sam izkoplje iz zagate, saj ni nikomur povedal, kam je šel; šegavo erotični opis koitusa na skupnih ležiščih; nesrečo pri plezanju; zasutje dveh planincev v plaz; iskanje zadnjega počivališča v gorah na razglednem pomolu; solo plezalni vzpon obupanega alpinista, ki mu je dekle, namesto da bi se odpravilo z njim v steno na dogovorjeno turo, zjutraj kar po telefonu sporočilo, da je med njima končano; nesrečo, ki jo zaradi suma kaznivega dejanja preiskuje detektiv; zakonski prepir, zaradi katerega so morali reševalci v iskalno akcijo; pa pretresljivo zgodbo Bolečina, v kateri je oče, vdovec, v družbi reševalcev izvedel, da so njegovega pogrešanega sina našli – mrtvega. Zanimiva je tudi zgodba iz živalskega sveta, saj se avtor vživi v vlogo medveda, ki potuje s trentarske na kranjsko stran, in opisuje potovanje iz kosmatinčeve perspektive.

Iz pisanja je razvidno, da je za Habjanom veliko kilometrov in dni v gorah, da je kot član gorske reševalne službe sodeloval v iskalnih in reševalnih akcijah ter vse to s pridom uporabil v svojih zgodbah. Tovrstni žanr – fiktivne fabulativne planinske zgodbe, črtice ali celo romani, ki se ukvarjajo predvsem s plezanjem in stenami – sicer ni novost v naši planinski literaturi, je pa precej redek pojav. Na prvi mah mi pridejo na misel le Ivan Bučer, Edo Deržaj, Tone Svetina in Anton Ingolič ... Drugi pisci se večinoma ukvarjajo z osebnimi doživetji in avtobiografskim poročanjem o svojih dejanjih v gorah, na odpravah ali v stenah. Vladimir Habjan je knjigo posvetil trem umrlim prijateljem, gorskim reševalcem, in ne kot morda nekateri drugi

avtorji svojim dragim kot odškodnino za pogosto in dolgotrajno odsotnost. Risbe Danila Cedilnika – Dena so prijetna popestritev knjige.

Končal bom z nekaj izbranimi stavki iz prologa, ki naj služijo tudi kot povabilo k branju. "Zgodbe, ki jih držiš v roki, te bodo vodile v neki poseben svet. Svet, ki ga morda nisi vajen ... Odšel boš v neki drug svet, kjer ne boš srečal prav veliko ljudi, kjer boš pil vodo iz gorskega izvira, kjer boš jedel tisto, kar boš prinesel s sabo ... kjer bodo pred tabo strme pregrade in stene, kjer so neobičajno prostrani razgledi, kjer ima narava svojo dušo in kjer boš morda spoznal, kje so tvoje meje ... Ko boš prišel do konca, ko boš priplezal na rob stene, ko se boš povzpel na vrh, se boš zleknil tja v trave ali skale. Utrujen, a izpolnjen boš odložil nahrbtnik in se ozrl v gorske velikane okoli sebe. Kako mogočen je svet, si boš mislil. Kakšna prostranost in razsežnost, kakšna divjina! In kaj sem tu jaz, mali človek? ... In včasih se tudi malemu človeku zgodijo velike zgodbe."

Mire Steinbuch

Škrat Črnobrad

Miha Haas, Miha Ambrož: Kdo kliče Škrata Črnobrada: vodnik po slovenskih učnih poteh. Ljubljana, Danu, 2010. 70 str.

Škrat Črnobrad skozi pet prigod v knjigi spremlja otroke na zanimivih izletih. S čarobno močjo jih v hipu prestavlja v kraje, kamor jih vabi zato, da bi jim namesto staršev odkril in razkril lepote naravnega okolja v najlepših predelih naše domovine. Na zanimiv in duhovit način so opisane vse učne poti in dogodivščine.

V naslovni zgodbi spremljamo škrata Črnobrada v njegovem bivališču, gozdu, kamor otroci ne zahajajo več, ker presedijo večino prostega časa pred televizorji in računalniki.

V drugi zgodbi si Lucija želi v gozd, a si sama ne upa, mama in oče pa si ne moreta vzeti malo časa za hčer. Skrivnostni Črnobrad jo povabi na gozdno pot, ki vodi na Kozlov rob Tolminom. V Logarsko dolino je vse-

vedni škrat peljal Jurija, Špelo pa na novo učno pot, na Mirno goro. V peti zgodbi Črnohrad odpelje Marka v škocjanske podzemne jame, ki so pri UNESCO vpisane v seznam naravne dediščine. Tu se Marku izpolni želja, da prvič vidi prave kapnike v naravnem okolju.

Ne le planincem, pač pa vsem ljudem, še posebej otrokom priporočamo, da gredo vsaj kdaj v naravo. Otroke lahko zvbavimo od doma, če jih nagovorimo, da prehodijo kako učno pot in si ob tem ogledajo zanimivosti. Seveda jih moramo starejši na teh poteh spremljati in jih opozarjati na vse zanimivosti. V naravi je veliko lepega in zanimivega – tudi ob petih izbranih poteh, ki jih opisuje pričujoča knjiga.

Ciril Velkoverh

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije – marec 2011

Goriška podružnica Slovenskega planinskega društva praznuje sto let svojega obstoja. Ustanovljena je bila na pobudo Henrika Tume, danes šteje okoli petsto članov, pred dvema letoma pa je bilo zamedsko društvo sprejeto v okrilje PZS.

Na 22. državnem tekmovanju Mladina in gore v Gorici pri Slivnici so izvedli **glasbeni natečaj za nove planinske pesmi**. Zmagali so predstavniki Mla-

dinskega odseka PD Idrinja.

Iz PZS so sporočili, da pripravljajo nov tematski produkt za **povečanje prepoznavnosti in uporabe naših planinskih koč in poti**.

Komisija za alpinizem PZS je izvedla **obnovitveni seminar iz zimske in ledne tehnike** za alpinistične inštruktorje.

Komisija za turno kolesarstvo je razpisala **dve usposabljanji za turnokolesarske vodnike** za tiste, ki bi želeli voditi kolesarske izlete v gorski svet v okviru planinskih društev ali drugih organizacij.

Idrija je na Prešernov dan prejela plaketo **alpsko mesto 2011, ki jo je nasledila od lanskoletnega alpskega mesta Bad Ausseja**. **Glavna tema**, ki jo je Idrija izbrala v »svojem letu«, je **trajnostni razvoj s poudarkom na ohranjanju naravne in kulturne dediščine**.

Izšlo prvo Glasilo PO MO Podravja in Pomurja

Pri ponovni izvolitvi vodstva Pokrajinskega odbora mladinskih odsekov Podravja in Pomurja smo si zadali cilja: večja regionalna aktivnost odbora ter večja vpetost mladinskih odsekov v odbor in obratno. Porodila se je ideja o Glasilu, mesečniku, ki bi bil on-line ogledalo dogajanja v odboru, Mladinski komisiji in društvih. Prva številka je izšla konec letošnjega januarja 2011.

Izidor Furjan, vodja PO MO Podravja in Pomurja

Čopovo Zlatorogovo kraljestvo na razstavi v Tolminu

Januarja 2011 je galerija Knjižnice Cirila Kosmača Tolmin gostila fotografsko razstavo Jake Čopa, ki je s svojo primitivno kamero in strogim očesom neizbrisno zaznamoval planinsko fotografijo. Razstavo je postavilo Planinsko društvo Tolmin v sodelovanju s Triglavskim narodnim parkom in Tolminskim muzejem, ki sta prispevala vsak po košarico Čopovih črno-belih fotografij, ki so izoblikovale razstavo v dveh sklopih.

Tolminska razstava, posvečena spomenu na mojstra Jaka Čopa, je bila tako že četrta v zadnjih dveh letih. Za prve tri je TNP uporabil le gradivo jeseniškega muzeja, tokratna dopolnitev iz zakladnice Tolminskega muzeja pa je razstavi vdihnili tudi izjemno etnološko lepoto.

Olga Zgaga

V SPOMIN Emil Plejnšek 1914–2011

Letošnjega 13. januarja smo se poslovili od Emila Plejnška, znanega Prevaljčana, ki je z dolgoletnim udejstvovanjem zaznamoval predvsem Planinsko društvo Prevalje. Mnogi sokrajani se ga spominjajo še iz časov službovanja na železniški postaji, čeprav je od njegove upokojitve preteklo že več kot trideset let, drugi Korošci in ostali pa so ga spoznali na srečanjih politikov in občanov pod Najevsko lipo nad Črno na Koroškem, kamor se je vsako leto pripeljal s kolesom.

Emil Plejnšek je bil ponosen, ker je bil, preverjeno, član planinske organizacije z najdaljšim stažem; v mežiško podružnico Slovenskega planinskega društva se je namreč vključil že leta 1936. To piše tudi v njegovi stari društveni izkaznici, ki je ni nikoli zamenjal z novejšimi. Tako imenovane kartice mu niso bile všeč, ker vanje ni mogoče odtisniti žigov s planinskih vrhov.

Pri prevaljskem društvu je bil tajnik več kot štiri desetletja, med letoma 1946 in 1988. Delo je opravljal zelo vestno, se strinjajo vsi, ki so z njim sodelovali. "Če delaš z veseljem, ni težko," je bila njegova jedrnata razlaga, zakaj se ni naveličal skrbi za društveno pošto, raznašanja vabil, pisanja zapisnikov in drugega dela. Kar šestinštirideset let je pobiral članarino, dvanajst let pa je ob koncu tedna zunaj sezone dežural v planinskem

domu na Uršlji gori, nekaj let skupaj s prijateljem Otom Pikalom, po njegovi smrti pa sam. "Najraje sem kupal enolončnice," je svoje kuharske izkušnje pred leti strnil v pogovoru, ki je razkril, da je v stari koči z gašperčkom res užival, planinci pa so mu bili za gostoljubje iskreno hvaležni. Lahko bi rekli, da je Uršlja gora, kjer je po vojni tudi pomagal obnavljati požgano planinsko postojanko, kasneje pa graditi prizidek, postala njegov drugi dom. Bil je človek, ki je ljubil stik z naravo, znal je uživati v tišini, vendar ni bil samotar. Obdobje Plejnškovega društvenega delovanja v vlogi tajnika je bil tudi čas, ko je društvu uspelo pritegniti veliko sokrajanov in je štel več kot dva tisoč članov – kar vsak četrty Prevaljčan je bil včlanjen vanj. Zasluge za to so tudi Plejnškove, zato je prejel več priznanj, med njimi bronasti, srebrni in zlati častni znak Planinske zveze Slovenije ter svečano listino, najvišje priznanje Planinske zveze Slovenije za izjemni prispevek k razvoju planinske dejavnosti in za življenjsko delo.

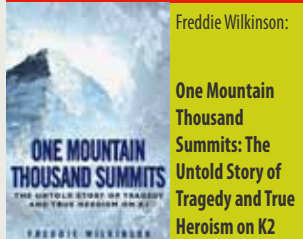
V gore je Emil Plejnšek začel zahajati kmalu po koncu druge svetovne vojne. Veliko vzponov je opravil sam, čeprav je užival tudi na skupinskih pohodih. Prehodil je precejšen del slovenske planinske transverzale, potepal pa se je tudi po takratni Jugoslaviji. Med letoma 1989 in 1991 je s planinskimi kolegi, ki so se poimenovali družina Prijatelji planin, prehodil poti prijateljstva treh dežel (Slovenije, Avstrije in Italije). Pri devetinsedemdesetih letih se je z njimi povzpел na Grossvenediger (3674 m) in tako dosegel enega svojih življenjskih ciljev.

Emil Plejnšek je bil dober zgled zdravega in s športom prežetega življenja, saj se je še v visoki starosti vsak dan vozil s kolesom in opravil tudi do 20 kilometrov dolgo turo, mlade generacije pa bi se lahko zgledovale tudi po njegovem prostovoljnem delu in skromnosti, natančnosti ter doslednosti.

Planinsko društvo Prevalje

Mladinska knjiga Trgovina
Slovenska 29, Ljubljana
T: 01 2410 656,
E: konzorcij@mk-trgovina.si

**Pestra izbira knjig s področja
gornišva, alpinizma,
fotomonografij in potopisov**

Freddie Wilkinson:

One Mountain
Thousand
Summits: The
Untold Story of
Tragedy and True
Heroism on K2

New American Library, julij 2010
(trda vezava; 352 strani; cena 22,25€)

KNJIGARNA KONZORCIJ

7. mednarodni sejem lovstva in ribištva

I. mednarodni sejem aktivnosti in oddiha v naravi

15. – 17. april 2011
Gornja Radgona

Ulovite najlepša doživetja, nova spoznanja in ugodne nakupe!

V bogastvu ponudbe sejma LOV vas pričakuje prijateljsko druženje, dobro razpoloženje, nove zamisli in ugodni nakupi vsega, kar potrebujete za dobro počutje v naravi!

Potešite svojo naravno radovednost!

Lovska zveza Slovenije:

- diorama – predstavitev naravnega okolja s prepariranimi gozdnimi živalmi
- vrhunske trofeje jelenov, srnjakov, gamsov, kozoroga in muflona ter čakani divjih prašičev
- razstava likovnih del in rezbarij ter umetniški nastopi lovcev – umetnikov
- najbolj uspeli filmski in fotografski posnetki divjadi in neokrnjene narave
- vpogled v stoletni arhiv revije Lovec in v zakladnico del iz Zlatorogove knjižnice
- upravljanje naravnih območij z velikimi populacijami divjadi
- okoljevarstvene dejavnosti lovcev

Ribiška zveza Slovenije:

- 130 let organiziranega sladkovodnega ribištva v Sloveniji in 70 let glasila Ribič
- delo z ribiškimi podmladkom, razglasitev rezultatov natečaja za likovna in literarna dela mladih s podelitvijo nagrad, posvet z mentorji mladih ribičev, obdaritev mladih z drobnim ribolovnim materialom
- prikaz vezanja umetnih muh
- najava svetovnega prvenstva v muharjenju
- ribolovna ponudba ribiških družin

Planinska zveza Slovenije:

- novi priročniki za varno in odgovorno pohajanje po planinah in hribeh
- predstavitev spletne aplikacije, ki lajša obiskovanje gora in orientacijo v hribeh s pomočjo orotofoto posnetkov
- delo z mladimi planinci

Zavod za gozdove Slovenije:

- mednarodno leto gozdov 2011

Slovenska zveza za sokolarstvo in zaščito ptic ujed:

- predstavitev dejavnosti sokolarjev, opreme za sokolarstvo in živih ptic ujed

Center za promocijo in pospeševanje športnega ribolova in ribiškega turizma RACoon d.o.o.:

- ribiško knjižno in video založništvo ter ribiške avanture v tujini

Puškarnstvo Skobir:

- predstavitev izdelovanja lovskih pušk

Jamarsko društvo Planina:

- jamarstvo in jamarska oprema

G2O d.o.o., Danijel Gospič:

- avtohtone vrste za poribljevanje ribolovnih revirjev in oprema za sodobno ribogojstvo

Skupina za ekologijo živali, Oddelek za biologijo Biotehniške fakultete v Ljubljani:

- projekt LIFE+ SloWolf za dolgoročno ohranjanje populacije volkov, njihovega glavnega plena in življenjskih prostorov v Sloveniji ter izboljšanje njihovega sobivanja z ljudmi

Inštitut za ohranjanje naravne dediščine LUTRA:

- predstavitev vidrinega centra AQUALUTRA v Križevcih na Goričkem, ki kot del projekta LIFE predstavlja vidro, njeno življenje in naravno okolje s ciljem ohranjanja populacije.

Zavod FORUM LOV:

- predstavitev strokovnega dela, tekmovanj ter video in foto sekcije Foruma lov
- interaktivno delo na in s portalom
- delo z mladino

Preživite sejemski dan strokovno, tekmovalno, radoživo in družabno!

VSAK DAN OD 15. - 17. 4. 2011

- nastopi lovskih rogistov in lovskih pevskih zborov
- ponudba novosti s področja ribiške, lovške, kinološke, konjeniške, pohodniške opreme, turistične ponudbe in vsega drugega, kar potrebujete za uživanje v neokrnjenem okolju - po posebej ugodnih cenah

PETEK, 15. 4. 2011

- predstavitev lovskih psov s strokovnim komentarjem
- viteške igre (Radenska konjenica)
- Modra sova, kviz za mlade (Zavod Forum lov)

SOBOTA, 16. 4. 2011

- mednarodna tekma v agility-u (ŠKD Ljutomer-Križevci, Kinološka zveza Slovenije)
- državna razstava psov lovskih pasem – CAC (Lovsko kinološko društvo Maribor)
- predstavitev literarnih in likovnih del mag. Janeza Črnača (Zavod Forum lov)
- Seminar za mentorje mladih ribičev (Ribiška zveza Slovenije, Komisija za delo z mladimi ribiči)
- Predavanje: Nosna zoljavost pri srmjadi (Zavod za gozdove Slovenije, LPN Kozorog Kamnik)

NEDELJA, 17. 4. 2011

- predstavitev lovskih psov s strokovnim komentarjem
- predstavitev oponašanja jelenjega ruka (Lovska zveza Slovenije)
- tekmovanje v kuhanju lovskega golaža, ribje čorbe in gobove juhe s pokušajo za obiskovalce

MEDNARODNA RAZSTAVA STARODOBNIKOV – »AVTO MOTOR CLASSIC ŠTAJERSKA«

Spoznajte našo premično tehnično dediščino in se popeljite v zgodovino transporta! Oglejte si različna vozila od začetka dvajsetega stoletja do leta 1986, s katerimi sodelujejo zbiratelji iz Slovenije, Avstrije, Nemčije, Madžarske, Hrvaške in Srbije.

(SVAMZ - Slovenska veteranska avtomoto zveza v sodelovanju s Pomurskim sejemom)

Obnašajte se naravno, sprejmite povabilo na LOV!

Več informacij na www.pomurski-sejem.si.

RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA

radijska oddaja
ČEZ HRIBE IN DOLINE
vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

RADIO UNIVOX

99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz

Rozna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 90 10
F: 01/893 90 24
E: info@univox.si

DOŽIVETJA NARAVE

Vsa petek ob 17h
Radio Ognjišče

<http://oddaje.ognisce.si/dozivetja>

PRI NAŠ POSLUŠAMO

RADIO KRANJ
97,3 MHz

GORENJSKI MEČASRČEK

IZ PLANINSKE ZALOŽBE

PLANINSKI ZBORNIK

ob 110-letnici Slovenskega planinskega društva in Planinske zveze Slovenije

AKCIJA

Ob 110-letnici Slovenskega planinskega društva in Planinske zveze Slovenije je izšel Planinski zbornik. V njem 11 avtorjev povsem na novo obravnava zadnjih 10 let zgodovine PZS oz. nadgrajujejo zbornik, ki je izšel ob 100-letnici SPD/PZS pri Cankarjevi založbi v Ljubljani. Knjiga je izšla v formatu monografij Planinske založbe (Stanič). Obseg je 21 avtorskih pol oz. 397 strani. Avtorji posamičnih prispevkov so Franc Ekar, Matjaž Deržaj, Tone Strojín, Stanko Klinar, Jurij Dobravec, Anton Ramovš, Janez Duhovnik, Bine Mlač, Tone Škarja, Tomo Česen in Danilo Škerbinek. Zbornik ima prav gotovo zgodovinski pomen in sodi v knjižnico vsakega planinca oz. planinskega društva.

Do **sredine aprila 2011** vam je zbornik na voljo
s **50 % popustom – 20,65 €.**

Zbornik lahko naročite na Planinski zvezi Slovenije, Planinski založbi, Dvorakova 9, 1000 Ljubljana, tel. 01 434 56 84, fax: 01 434 56 91 ali po e-mailu: planinska.zalozba@pzs.si.